

ADVOCATENBLAD SINDS 1918

ACHTERGROND

Hoe houdt u het leuk binnen de maatschap?

KRONIEKEN

Arbeidsrecht, pensioenrecht, vennootschapsrecht

LEGAL TECH

Juribot introduceert het nieuwe zoeken

Klaar met mannelijke dominantie

“De bancaire zorgplicht is een veelkoppig monster”

Prof. mr. Danny Busch

HOGLERAAR FINANCIËEL RECHT,
RADBOD UNIVERSITEIT
HOOFDDOCENT LEERGANG
AANSPRAKELIJKHEID IN DE
FINANCIËLE SECTOR

Verder denken over financieel recht

Prof. mr. Danny Busch is hoofddocent van de Leergang Aansprakelijkheid in de financiële sector. Mede als gevolg van de financiële crisis worden banken, financiële tussenpersonen, uitgevende instellingen en de financiële toezichthouders steeds vaker geconfronteerd met individuele en collectieve aansprakelijkheidsclaims. Aansprakelijkheid in de financiële sector is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een zelfstandig specialisme met de nodige voetangels en klemmen. Na het volgen van deze leergang kunt u zich met recht specialist noemen op dit complexe rechtsterrein.

U kunt zich ook aanmelden voor onder meer de volgende cursussen:

- Actualiteiten Financieel toezichtrecht
- Concern, financiering en aansprakelijkheid
- Financiering van de MKB-onderneming
- Global Investment Litigation
- Aansprakelijkheid in de financiële sector - recente ontwikkelingen

Kijk voor meer informatie en ons volledige cursusaanbod financieel recht op www.cpo.nl. Voor scherpe denkers.

Verder denken • Scherper zijn

Centrum voor Postacademisch Juridisch Onderwijs

Maart/april 2017**97e jaargang**

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Redactie

Sabine Droogleevoer Fortuyn, Nathalie Gloudemans-Voogd, Sylvia Kuijsten, Francisca Mebius

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Leonard Böhmer, Halime Celik, Karol Hillebrandt, Jack Linssen, Martijn Maathuis, Robert Malewicz, Coline Norde, Marc Padberg, Christiane Verfuurden, Paulien Willemsen

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2017-3, p.

Aan dit nummer werkten mee

Lex van Almelo, Michiel Andreae, Erik Jan Bolsius, Ronald Broks, Nathalie de Graaf, Sjoerd van der Hucht, Jean-Pierre Jans, Matthijs Kaaks, Michel Knapen, Lars Kuipers, Annemieke Quak, Robert Sanders, Tatiana Scheltema, Geert Snoeijer, Oscar Timmers, Bart van Tongeren, Flos Vingerhoets, Paul van Wijngaarden

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl.

Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op.

De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

De redactie is telefonisch bereikbaar op nummer 070 - 335 35 70.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070 - 335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 240 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailtendering. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Valt de aanvang van een abonnement niet samen met het kalenderjaar, dan wordt over het resterende gedeelte van dat jaar een evenredig deel van de abonnementsprijs in rekening gebracht. Het abonnement kan alleen schriftelijk tot uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Voor vragen over uw abonnement kunt u contact opnemen met Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl.

Adreswijzigingen

Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of

tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl. Adreswijzigingen

van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schuttél

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024-360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl.

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en veeleenvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

ISSN 0165-1331

Omslagfoto: Jean-Pierre Jans

© Sjoerd van der Hucht

BALANS

DOOR / KEES PIJNAPPELS

Over typisch mannelijke en vrouwelijke eigenschappen bestaan talloze fabels en mythen, die aanleiding kunnen bieden tot zowel gezellig gekeuvel als verhit debat tussen de seksen. Neem nu het idee-fixe dat vrouwen goed zijn in multitasken. Dat zijn ze niet, evenmin als mannen. Mensen kunnen hun aandacht maar op één ding tegelijk richten. Kijk maar naar het gebruik van mobieltjes in het verkeer.

De vrouwen van The FIPE (pagina 36) menen desondanks dat hun nieuwe netwerkclub te danken is aan hun vermogen tot multitasken. Die vrijheid hebben ze. Hoe The FIPE tot stand is gekomen, maakt niet uit. Feit is dat de club er is. En hoe. Het nieuwe bestuur straalt ambitie en zelfbewustzijn uit, zowel in het artikel als op de coverfoto. Dat glazen plafond gaat aan diggelen. De mannelijke dominantie heeft zijn langste tijd gehad, in elk geval in het IE-recht. Een loffelijk streven. Dominantie is nooit goed, mannelijk noch vrouwelijk. Niet in IE-recht, maar ook niet in bijvoorbeeld het door vrouwen beheerste familierecht.

Ook binnen de maatschap is onderling evenwicht een essentieel criterium. Schuine ogen en scheve gezichten zijn de beste middelen om een vruchtbare samenwerking te ondermijnen, ook als het financieel lekker gaat. In het artikel *Zó houdt u de samenwerking leuk* (pagina 16) is te lezen welke voetangels en klemmen u beter vermijdt. Een maatschap laat zich in tal van opzichten vergelijken met een huwelijk, doceert een van de geraadpleegde experts. Hij wil maar zeggen: een gewaarschuwd mens telt voor twee.

De juiste balans, het komt steeds weer terug, in zoveel zaken. Het is wat advocaat Digna de Bruijn (rubriek Frisse Neus, pagina 14) deed besluiten haar praktijk op andere leest te schoeien. Balans – of het gebrek daaraan – is ook wat het Britse LawCare drijft. Daar is een systeem opgebouwd waarbij juristen collega's helpen die van het pad dreigen te raken. LawCare vervult een nuttige rol, gelet op het groot aantal hulpverzoeken (pagina 32). Nu is de Britse balie aanzienlijk groter dan de Nederlandse, maar mogelijk past een soortgelijk model ook in ons land.

Balans is ook wat de zogeheten Big Four zoeken. Tussen *accountancy*, *IT* en *legal advice*. Zodat hun klanten, de grote bedrijven, kunnen volstaan met *one stop at one shop*. Laat het u niet uit evenwicht brengen. Getuige het artikel *'Niet concurreren, maar samenwerken'* (pagina 42) komen daar weer andere samenwerkingsvormen uit voort. En kan er een nieuwe balans ontstaan.

DEZE EDITIE

Oratie hoogleraar
Dian Brouwer
**Paralegals in
verhoorbijstand**

ACHTERGROND

- 16** De Maatschap: Zó houdt u de samenwerking leuk
- 29** Tuchtrect als specialisme: Advocaten voor advocaten
- 42** Big Four Legal: 'Niet concurreren maar samenwerken'

COVERSTORY

- 36** The FIPE: Vrouwen eisen het podium op

PRAKTIJK

- 46** Geeft houding aan uw cliënt

LEGAL TECH

- 49** Juribot: Het nieuwe zoeken

16 Maatschap
**Zó houdt u de
samenwerking leuk**

JURIDISCH

- 52** Analyse: Toepasselijkheid van bewijsrecht in ontslagzaken
- 55** Even oprissen: Overschrijding redelijke termijn
- 56** Opinie: Herhaalde aanvraag anders getoetst

KRONIEKEN

- 61** Arbeidsrecht
- 69** Pensioenrecht
- 77** Vennootschapsrecht

VAN DE NOVA

- 87** Ordeberichten
- 92** Transfers
- 96** Van de tuchtrechter
- 98** Ten slotte: column Bart van Tongeren

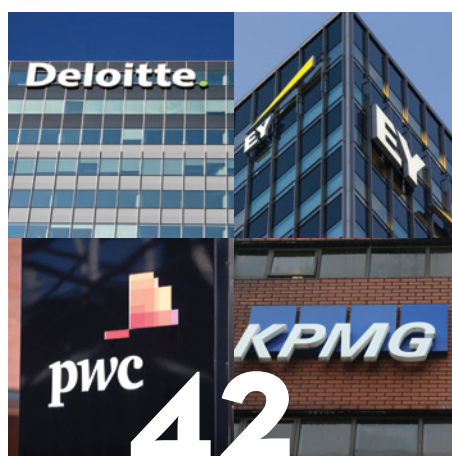
LawCare
**Britse hulplijn
voorziet in behoefte**

RUBRIEKEN

- 3** Redactioneel, Colofon
- 6** Het Dilemma, Tweets, Poll
- 7** Cijfers, Citaat, Column
- 9** In Beeld
- 14** Frisse Neus
- 23** Ter Zitting, Agenda
- 25** Gezien
- 31** Lawyers for Lawyers
- 41** Canon

ACTUEEL

- 10** Paralegals in verhoorbijstand
- 27** Diana de Wolff nieuwe hoogleraar advocatuur
- 32** LawCare: Britse hulplijn voorziet in behoefte

Big Four Legal
**'Niet concurreren
maar samenwerken'**

ALLE WIJZEN NAAR HET OOSTEN.

KienhuisHoving brengt je verder. Naar Enschede, het dynamische centrum van Twente. Waar de business bloeit en genieten van het leven een grondrecht is. Op een terras op de Oude Markt, een van de vele landgoederen of gewoon thuis, in je eigen achtertuin. Lekker leven is hier niet moeilijk. Een uitdagende baan vinden evenmin. Wij zijn altijd op zoek naar talentvolle en ondernemende collega's. Kijk voor al onze vacatures op www.kienhuishoving.nl. Ook laten we je graag ons Wetboek van het Oosten zien!

HET DILEMMA

Staan of zitten tijdens het houden van een pleidooi? Daar wordt in het strafrecht, familierecht en bestuursrecht verschillend over gedacht.

DOOR / SYLVIA KUIJSTEN

Anno Huisman, advocaat strafrecht bij Vlug Huisman Maarsingh Strafpleiters in Deventer

‘Met zittend pleiten bewijs je je cliënt geen dienst’

‘Pleiten in het strafrecht is aandacht pakken, overtuigen en staan voor wat je zegt. In Twente zijn er nogal wat advocaten die de traditie aanhangen om zittend te pleiten, ik vind dat *not done*. Het ziet er niet uit, het is in strijd met de wet en het heeft nu eenmaal minder overtuigingskracht. Wel zijn er uitzonderingen binnen het strafrecht. Voorgeleidingen voor de rc en de raadkamer in Rotterdam vinden niet in toga en meestal in een kleine ruimte plaats. Dan is het wel gebruikelijk om te gaan staan.’

Paulus Botman, advocaat bestuursrecht bij Linssen cs Advocaten in Tilburg

‘Bij elke vraag opnieuw gaan staan, wordt een soort stoelendans’

‘Bij zittingen van de bestuursrechter is het gebruikelijk om te zitten tijdens het pleidooi. Door de nieuwe zaaksbehandeling zijn pleidooien vooraf schaars, ook omdat ze maximaal vijf minuten mogen duren. De rechter voert de

regie, gaat alle beroepsgronden af en stelt gerichte vragen. Aan de hand van die vragen kan worden gepleit. Dat heeft meer weg van een formele discussie dan van een strak omlinnende zitting met pleidooi en re- en dupliek. Bij elke vraag opnieuw gaan staan is dan ook geen doen.’

Geeske van Campen, advocaat familierecht bij Holla Advocaten in Den Bosch

‘Tijdens mijn tweede zitting kreeg ik te horen ‘u mag blijven zitten hoor!’

‘In het familierecht is er niet echt sprake van pleiten. In het verleden heb ik ook strafrecht gedaan en toen pleitte ik altijd staand, dat was vanzelfsprekend. Ik kan me nog wel herinneren dat er een paar keer een collega is geweest die bij een strafzaak bleef zitten vanwege een blessure, maar daar gingen de rechters zeer soepel mee om. In familierechtzaken zou ik staand pleiten in elk geval volstrekt ongepast vinden. Ik vind het juist goed dat daar de zitting redelijk informeel verloopt: dat doet mijns inziens recht aan de situatie waarin mensen zich bevinden, die toch zeer persoonlijk is.’

@ADVOCATENBLAD

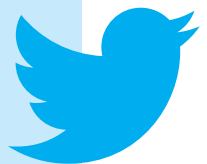
Goed begin van het weekend: een eervolle vermelding in het @Advocatenblad! @JMVeldhuis

Mooi overzicht in @Advocatenblad over hoe de politieke partijen denken over rechtspraak en gefinancierde rechtspraak. #prodeo @briedecassese

Ook een spannende verkiezing, de gunst van de advocaat @FleurSpijker @Advocatenblad @EdwardvanLent

Over artikel politieke pleitbezorgers: @Advocatenblad @DonCeder @peter_plasman @AdvocaatAlpha mr. Hiddema toch ook? @melanchton1

Weet u al op wie u stemt? Bent u goed geïnformeerd? Eens kijken wat het @Advocatenblad vertelt... @GeertsAdvocaten

POLL

Advocatenkantoren kunnen er vanaf via de tool van advocaatscore.nl voor kiezen om beoordelingen van cliënten te vragen en te tonen op de eigen website. Wat vindt u van reviews voor de advocatuur?

Goed, ze vergroten transparantie en verbeteren klantgerichtheid. **35%**

18% Goed, maar gebruik de resultaten alleen intern.

Bezwaarlijk, cliënten zijn bij een verloren zaak te snel geneigd een negatieve beoordeling te geven. **21%**

26% Bezwaarlijk, zulke beoordelingstools zijn om andere redenen niet geschikt voor de advocatuur.

(Uitslag op basis van 118 stemmen via Advocatenblad.nl)

CIJFERS

Het aantal openstaande vacatures in de advocatuur steeg van 21 in het vierde kwartaal van 2015 naar 124 in het vierde kwartaal van 2016. Een stijging van **590 procent**, blijkt uit de analyse van Yacht 'Trends en ontwikkelingen op de Legal arbeidsmarkt'. Yacht verwacht dat de vraag naar advocaten in 2017 verder stijgt.

Bron: *Trends en ontwikkelingen op de Legal arbeidsmarkt van Yacht.*

CITAAT

'Digitalisering is woest ingewikkeld, want verlangt rigoureuze standaardisering. Men kan niet automatiseren als men processen niet eenvormig maakt.'

De nieuwbakken minister van Justitie Stef Blok legt de Tweede Kamer uit waarom digitalisering binnen de strafrechtketen zo traag verloopt.

COLUMN

DOOR / MATTHIJS KAAKS

FRED DE STAATSRAAD

Fred Teeven is voorgedragen als staatsraad bij de Raad van State. Sterker nog, hij zou het op 1 april al bijna zijn geworden ware het niet dat de overhaaste voordracht nog even is opgeschort.

De douanerechercheur, die volgens zijn toenmalige IRT-collega Klaas Langendoen in de jaren negentig ongestraft vele containers cocaine liet passeren onder het credo 'boeven vang je met boeven'. De officier van justitie die een liefhebber was van anonieme kroongetuigen. De *crimefighter* die deals met zwaar criminelen een praktisch middel vond om zaken op te lossen omdat waarheidsvinding nu eenmaal wat omslachtig is. Die daarom omstreden miljoendeals sloot, niet alleen met Cees H., maar bijvoorbeeld ook met John E., Charles G., Gerard C., Cor van H. en Mink K. Die man dus. Misdadjournalist Wim van de Pol beschreef in zijn boek *Fred en de Wet* hoe Teeven onaanvaardbare opsporingsmethoden zou hebben toegepast en getuigen zou hebben beïnvloed. Fred Teeven propageerde dat onorthodoxe opsporingsmethoden nu eenmaal nodig waren. *Don't fence me in*, is het motto van deze cowboy uit de wilde jaren van het Openbaar Ministerie.

Fred en de Wet. Laat die man nooit de grenzen van een wet aangeven. Die zijn er in zijn ogen dan niet meer. Zijn meest rechtsstatelijke handeling was zijn vertrek als staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. En deze

zelfde man zou nu als *onafhankelijk deskundig jurist* moeten adviseren over het wetgevingsproces. Bijvoorbeeld over de rechtsstatelijkheid van nieuwe regels van strafprocesrecht. Aanwezigheid van advocaten bij verhoren, regels over het gebruik van de *taser*, beperkingen van de inzet van kroongetuigen. Ik hoor hem al roepen: minder, minder, minder. Wie toch al cynisch tegen de Raad van State aankeek, zal wellicht zijn schouders ophalen.

De adviesafdeling van de Raad van State bestaat nu eenmaal vooral uit loyalisten. Veel oud-bewindslieden, politici, ambtenaren, een voormalig landsadvocaat.

Vicevoorzitter Donner was bij zijn aantreden in 2011 minister van Binnenlandse Zaken en kon praktisch zichzelf benoemen. Het moet vooral een tandeloze servicedesk zijn voor het kabinet. Kortom, wat kan een Fred Teeven daar nog kwaad?

Ja, met dat argument kunnen we ook 'beroepscrimineel' Mink Kok vragen. Sterker nog, misschien is dat niet eens zo'n slecht alternatief. Mink Kok zei in *Vrij Nederland* eens over Teeven: 'Ik vind hem een aardige kerel, maar ik bewonder dat *crimefighter*-achtige niet. Als hij zegt: "Ik hou ervan om langs de rand van de afgrond te lopen", denk ik: zorg jij maar dat je er niet invalt. Zo'n anonieme kroongetuige gaat voor een tegenprestatie natuurlijk dingen roepen.'

Ik bedoel maar. Zo onverstandig klinkt dat niet voor een staatsraad.

DOORBRAAK ONLINE BEOORDELEN ADVOCATEN

Een “advocaatervaring” delen met anderen was tot voor kort ongebruikelijk binnen de advocatuur. Daar moet vanaf nu, door een eenvoudige widget, verandering in komen. Advocaten verdienen met de beoordelingen ‘sterren’ in Google, hetgeen kan leiden tot een betere online vindbaarheid.

OPZET VAN DE TOOL

Cliënten beoordelen, op uitnodiging, de dienstverlening van hun advocaat. De widget en bijbehorende software zijn speciaal hiervoor ontworpen. Advocaten kunnen de tool voor interne evaluatie en verbeteringen gebruiken. Publicatie van de beoordelingen is dus niet verplicht, maar op termijn wel aan te raden. Immers, publicatie verschaft cliënten het gewenste inzicht, verhoogt de transparantie in de markt en de online vindbaarheid van een kantoor verbetert sterk. Google kan bij het gebruik van reviews sterren weergeven in de zoekresultaten. Onderzoek toont aan dat mensen daar eerder op klikken. Bovendien is de kans groot dat de website van het advocatenkantoor hierdoor hoger in Google verschijnt.

KEURMERK IN DE ADVOCATUUR

Albert Munneke, een van de oprichters, denkt met Advocaatscore een keurmerk in de markt te zetten dat voor zowel cliënten als advocaten van toegevoegde waarde is. De roep van – particuliere én zakelijke – cliëntèle om meer transparantie en beter inzicht in de

“Advocatenkantoren die vroeg starten met het verzamelen van beoordelingen hebben straks een enorme voorsprong op de concurrent”

dienstverlening van een advocaat, klinkt steeds luider. De advocatuur is één van de laatste branches die, tot voor kort, geen eigen tool had.

ANGST VOOR BEOORDELINGEN

‘Ja, die is er,’ erkent Munneke. ‘Wij hebben tientallen advocaten gesproken in de aanloop naar de lancering van Advocaatscore. De vrees dat een online beoordeling niet representatief is, leeft sterk onder sommige advocaten.

Met name een declaratie die de cliënt niet-welgevallig is, is een punt van zorg. Het moet niet zo zijn dat een cliënt zijn bezwaren tegen de hoogte van de declaratie kan uiten middels een slechte beoordeling. De tool heeft daar verschillende oplossingen voor.

De tool kan volledig intern worden gebruikt. Staat deze toch extern, dan

is er de mogelijkheid om een review achter te laten, op uitnodiging van de advocaat. Daarnaast worden reviews in beginsel gegeven op uitnodiging van de advocaat. “Even oneerbiedig gezegd, een compleet doorgedraaide cliënt kun je wellicht beter niet om feedback vragen”, aldus Munneke. Stel er is toch een keer een negatieve beoordeling, dan krijgen advocaten twee weken de tijd om te reageren op een negatieve score. Onderzoek toont aan dat af en toe een negatieve review de geloofwaardigheid verhoogt. Mensen zijn dan geneigd te denken: de meerderheid is positief, de beoordelaar zal wel een ajiinzeiker zijn.

“Google kan bij het gebruik van reviews sterren weergeven in de zoekresultaten. Onderzoek toont aan dat mensen daar eerder op klikken”

Meer weten?

Advocaatscore.nl of 088-8338838

MET DANK AAN DE SPONSOR

DOOR / FRANCISCA MEBIUS BEELD / JEAN-PIERRE JANS

Een feestelijke bekroning: Zo noemt Folkert Idsinga, managing partner bij advocatenkantoor Baker McKenzie de fototentoonstelling *Star-Vu. 10 jaar foto-aanwinsten dankzij Baker McKenzie*. Ter ere van de tien jaar sponsoring van het advocatenkantoor toont het Rijksmuseum vanaf 17 februari 2017 ruim dertig voorbeelden van de moderne kunst- en documentaire-fotografie. Star Vu, de naamgevende

foto van Steve Fitch (1949) laat een Amerikaans lichtsculptuur zien: de verlichte gevel van een drive-in-theater. Fitch fotografeerde in kleur, destijds een zeldzaamheid. Het Rijksmuseum kan naar eigen zeggen dankzij de steun van het advocatenkantoor topstukken uit de twintigste-eeuwse fotografie aankopen. Internationaal erkende meesters als Man Ray, William Klein, Lisette Model en Saul Leiter deden hun intrede in de collectie,

samen met ruim honderd andere toonaangevende stukken. Baker McKenzie zegt trots te zijn op het partnerschap met het Rijksmuseum. 'Wij zetten ons, naast onze focus op innovatie, diversiteit en duurzaamheid, graag in voor het behoud van cultureel erfgoed in Nederland,' aldus Idsinga. *De tentoonstelling Star-Vu. 10 jaar foto-aanwinsten dankzij Baker McKenzie is te zien van 17 februari tot en met 21 mei 2017.*

PARALEGALS IN VERHOORBIJSTAND

Advocaat en hoogleraar Verdediging in strafzaken Dian Brouwer ziet ruimte in het toelaten van paralegals tijdens de verhoorbijstand. Maar dan moeten zij, net als advocaten onder wier verantwoordelijkheid die paralegals naar het politiebureau worden gestuurd, beter worden opgeleid én geaccrediteerd. Brouwer bepleit een aparte piketbalie, naast de al bestaande cassatiebalie.

DOOR / MICHEL KNAPEN BEELD / GEERT SNOEIJER

Jarenlang hebben strafrechtadvocaten ervoor gestreden: een raadsman die een verdachte al bijstaat voordat het politieverhoor begint. Als het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in 2008 het Salduz-arrest wijst, lijkt dat dan toch echt te gaan gebeuren. Maar strafrechtadvocaten komen van een koude kermis thuis als blijkt dat de Nederlandse wetgever geen extra geld uittrekt voor deze rechtsbijstand. Willen advocaten consultatie- of verhoorbijstand bieden, dan mogen ze dat lekker zelf betalen. Een vergoeding van meer dan 150 euro zit er niet in, ongeacht of een gesprek met een verdachte een uurtje duurt of een hele dag. Of dat

Orator Dian Brouwer (rechts), met naast hem rector magnificus van de UM Rianne Letschert. Daarachter: Petra van Kampen, advocaat in Amsterdam en hoogleraar te Utrecht en Peter van Russen Groen, advocaat in Den Haag en hoogleraar te Leiden.

een piketadvocaat drie dagen in zijn agenda moet blokkeren voor een piketdienst en vervolgens niet wordt opgeroepen.

Dat gegeven is het uitgangspunt van de oratie van Dian Brouwer, strafrechtadvocaat bij het Haagse kantoor Solitt en één dag in de week hoogleraar Verdediging in strafzaken aan de Universiteit Maastricht. Zijn oratie, getiteld 'Verhoorbijstand 2.0', sprak hij uit op 17 februari.

'Er is een financieel probleem, dat de staat niet wil dichten,' zegt Brouwer. 'Dat wordt afgewenteld op de strafrechtkantoren, die daardoor tegen organisatorische problemen aanlopen. Wie piketdiensten draait, móét komen opdagen als een verdachte daar om vraagt,

maar dat moet je op kantoor wel weten te organiseren. We zien dat advocaten daarom stoppen met piketdiensten. En dat leidt weer tot rechtsbijstandproblemen voor verdachten.'

Dat erkende de commissie-Wolfsen vorig jaar ook, en toverde de paralegal uit de hoge hoed. Als het Juridisch Loket wordt ondergebracht bij de Raad voor Rechtsbijstand, dan kunnen die juristen de verhoorbijstand best wel doen, zeker bij de lichte vergrijpen. Of er wordt een arrangement gesloten met rechtsbij-

standverzekeraars, en hún juristen doen wel de consultatie- of verhoorbijstand. Brouwer: 'Juristen met een meestertitel, hbo-juristen, desnoods neerlandici met een stoomcursus strafvordering achter de rug kunnen dan als paralegal worden ingezet. En hoewel oud-minister Van der Steur daar niets in zag, hangt die optie nog steeds boven de markt.'

Brouwer vraagt zich af of een paralegal wel de raadsman is die het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens eist, en – wanneer verdachten een niet-advocaat krijgen – of het recht op een eerlijk proces dan niet is geschonden.

'Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens verbiedt de paralegal niet, maar zal er wel uiterst kritisch op zijn,' concludeert Brouwer na het bestuderen van de jurisprudentie. Dat komt door de bijzondere positie van de staat. Die is verantwoordelijk voor het opsporen maar bepaalt – bij de inzet van paralegals van de Raad voor Rechtsbijstand – ook de kwaliteit van de verdediging, dus van de verhoorbijstand.

Een belangenconflict, noemt Brouwer dat. 'De bewijslast dat een verhoorbijstand goed is verlopen, ligt daarom bij de staat. Slaagt de staat daar niet in, dan kan schending van het EVRM worden aangenomen. Er is dus wel ruimte om paralegals bij verhoorbijstand in te zetten, maar die ruimte wordt geheel op risico van de staat betreden.'

Dat risico is niet ondenkbeeldig, zegt Brouwer. 'Stel, die paralegal

'Er is een financieel probleem, dat de staat niet wil dichten'

is een prutser. De advocaat die de verdachte ter zitting bijstaat, zal zeggen dat er tijdens verhoor onvoldoende rechtsbijstand is verleend. Als de verdachte een ►

‘Alleen door advocaten’

Thomas Felix (De Roos & Pen, Amsterdam en voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Jonge Strafrechtadvocaten): ‘Ik zie niets in rechtsbijstandverlening van paralegals in de piketfase. Brouwer heeft gelijk dat de piketfase tot de meest cruciale fasen van het Nederlandse strafproces behoort. Beslissingen die je dan neemt, werpen hun schaduw ver vooruit. Het advies tijdens de piketfase kan het verschil maken tussen vrijspraak en een (lange) gevangenisstraf. Als de paralegals het onder de verantwoordelijkheid van de advocaat overnemen, dan komt de advocaat op afstand te staan. Onbegrijpelijk dat Brouwer dat in deze fase wil.

Wat de piketbalie betreft: er staan inderdaad nog (te) veel mensen op de piketlijst die strafrecht “erbij doen”. De kwaliteitseisen mogen daarom best omhoog. Dat kan door een aparte piketbalie, maar je kunt ook de eisen voor inschrijving op de piketlijst aanscherpen. Cruciaal blijft dan natuurlijk dat advocaten de rechtsbijstand zelf leveren en dit niet aan een paralegal overlaten.’

bekentenis heeft afgelegd, dan is die al snel niet bruikbaar. Meer bewijsuitsluiting leidt vaker tot vrijspraak. Elke advocaat gaat – en moet – dus verweer voeren tegen de inzet van een paralegal, want misschien zit er muziek in.’ Omdat de staat de verantwoordelijkheid draagt voor de paralegal, ligt schending van het EVRM al rap op de loer. Had een onafhankelijke advocaat de verhoorbijstand gedaan, dan kan de staat daarvoor niet verantwoordelijk worden gehouden, dus is van zo’n schending geen sprake, vindt Brouwer.

‘Het kan niet zo zijn dat huurrecht-advocaten paralegals gaan inzetten voor rechtsbijstand in het strafrecht’

In Nederland zitten we nu met een situatie dat advocaten om financiële redenen weinig zin hebben in consultatie- en verhoorbijstand, en dat de inzet van paralegals tot grote risico’s leidt. Daarom bekeek Brouwer een derde optie, die in het Verenigd Koninkrijk wordt gebruikt. Daar werken ze met *accredited*

representatives, paralegals die in naam van en in opdracht van advocaten de verhoorbijstand doen. In dit model stuurt een advocaat een paralegal naar de verhoorbijstand. Blijkt die een prutser, dan is de advocaat verantwoordelijk – niet de staat zoals in het model van Wolfsen – en wordt het een zaak van de deken of tuchtrechter. Zo’n model zou ook in Nederland kunnen functioneren, denkt Brouwer. Hij denkt dat het een opening zou kunnen bieden voor organisatorische problemen bij strafrechtkantoren en voor de beschikbaarheid van rechtsbijstand voor aangehouden verdachten.

Direct invoeren? Brouwer wijst erop dat dit systeem alleen kan werken als paralegals goed worden opgeleid, én als ze worden geaccrediteerd. Maar ook advocaten die paralegals inzetten, moeten extra worden opgeleid. ‘Het kan niet zo zijn dat huurrecht- of bestuursrechtadvocaten paralegals gaan inzetten voor rechtsbijstand in het strafrecht. Deze advocaten moeten ook worden geaccrediteerd. Er zou wat mij betreft – naast de cassatiebalie – ook een aparte piketbalie moeten komen. Voor cassaties moeten advocaten binnenkort geaccrediteerd zijn, maar voor de piketdienst geldt dat niet, terwijl goede verhoorbijstand in het gros van de zaken veel belangrijker is voor de uitkomst dan een beslissing van de Hoge Raad. Wel een aparte balie aan het eind van de strafrechtketen, maar niet aan het begin. Dat zou anders kunnen.’ ■

‘Geen paralegal bij Salduz-consult’

Mariska Pekkeriet (Vlug Huisman Maarsingh Strafpleiters, Deventer): ‘Ik maak een onderscheid tussen het Salduz-consult en de verhoorbijstandsfase. Ik vind een paralegal niet gewenst bij het Salduz-consult. In het eerste gesprek met een verdachte is het van belang dat de advocaat zelf de zaak beoordeelt en advies geeft over de te nemen stappen. Hierbij hoort ook het bespreken en het bepalen van de proceshouding van de verdachte. Als Brouwers plan enkel ziet op de verhoorbijstand dan zou ik mij in “bulkzaken” zeker kunnen vinden in het inschakelen van een paralegal. Bij specialistische en complexe zaken zou men de inzet van een paralegal tijdens het verhoor niet moeten willen. Het bijwonen van verhoren in dergelijke zaken vergt meer juridische kennis en ervaring. De vraag is of de paralegal daar voldoende over beschikt.’

ONS VERTAALTEAM STAAT VOOR U KLAAR

Juridisch vertalen, een vak apart!

Er zijn genoeg redenen te bedenken waarom u 's avonds om 21.00 uur een juridisch vertaalbureau nodig heeft. JMS Textservice is altijd bereikbaar en beschikbaar om direct met uw vertaalopdracht aan de slag te gaan en ook binnen korte deadlines de juiste kwaliteit te leveren.

Zo wordt uw deadline onze zorg.

BOMEN BOVEN GELD

DOOR / ERIK JAN BOLSIUS BEELD / OSCAR TIMMERS

Digna de Bruin leerde het vak bij een groot kantoor. Sinds een aantal jaren werkt ze voor zichzelf en praktiseert ze wat ze doceert in haar masterclasses: conscious contracting.

Advocaat Digna de Bruin (56) heeft geen ouderwets huurcontract voor haar kantoor-tje in het Benthuys, een voormalige portierswoning op een Baarns landgoed. Als ze het bospaadje opglibbert over de hard en spekglad geworden sneeuwresten, licht ze dat toe. 'Ik heb geen schriftelijk huurcontract, maar dat hoeft ook niet, want een contract zit tussen de mensen. Ik had mijn oog op dit huis laten vallen, het stond leeg, en via via kwam ik met de verhuurder in gesprek. We hadden direct een click, voerden filosofische gesprekken. Deze verhuurder vindt het maar onzin, dat formele gedoe, dus we hebben onze uitgangspunten besproken, maar niet opgeschreven. Maar toen hij op een gegeven moment van plan was het te verkopen,

wilde ik het wel graag op papier hebben. Daarvoor heb ik een *conscious*, of bewust huurcontract gemaakt, wat hij prachtig vond. In zo'n contract beschrijf je de waarden van waaruit je dingen doet. De verhuurder wil oude gebouwen in hun glorie herstellen. Dat bindt ons. Dus hebben we een gedicht over oude gebouwen in het contract opgenomen, om de sfeer waarin wij ons tot elkaar verhouden te beschrijven. Je hoeft het niet altijd in woorden te vatten, overigens. In mijn contracten staan soms *visuals* waardoor het duidelijker wordt, of een *mindmap*.'

Haar eigen huurcontract is exemplarisch voor hoe De Bruin naar haar werkt kijkt. 'Voordat je een goed contract krijgt, moet je eerst contact hebben,' zegt ze ietwat cryptisch.

'Als je meteen in het juridische duikt en geen contact hebt over andere zaken die mogelijk spelen, kun je per definitie niet goed kunt aansluiten op wat er in een bedrijf speelt. Je gaat bij het sluiten van een contract een binding aan met iemand. Dat wordt vaak overgeslagen, een advocaat doet meestal een invuloefening vanuit een model, maar er wordt niet gekeken naar wat partijen echt willen en wat er nodig is om die samenwerking op een duurzame manier vorm te geven. Als je de werkelijkheid in een model probeert te proppen, begin je aan de verkeerde kant. Ik begin bij wat mensen willen. Ondernemers weten vaak goed wat ze willen en waarom ze een deal zo hebben afgesproken. Vaak zie je dat de zaak ingewikkeld wordt als hij uit handen wordt gegeven aan advocaten. We waarschuwen voor alles, maar helpen wij daar onze cliënt mee? Ik denk van niet.'

In de prachtige omgeving van Kasteel Groeneveld wandelt De Bruin elke ochtend met hond Vlekkie. Zo'n wandeling past in haar streven een 'ademende agenda' te hebben. 'Ik heb zelf ontdekt dat ik dan meer van waarde ben. Als je steeds onder grote druk dingen moet doen en opleveren,

Wie is Digna de Bruin?

2015-heden:	Docent vaardigheden Beroepsopleiding Advocatuur
2010-heden:	Digna de Bruin Advocatuur & Mediation
2004-2010:	Oprichter en eigenaar Drost de Bruin Advocaten
1985-2003:	Advocaat en partner CMS Derks Star Busmann
	Partner, twee kinderen

‘We waarschuwen voor alles, maar helpen wij daar onze cliënt mee?’

ben ik niet op mijn creatiefst.’ Ooit werkte ze zich een slag in de rondte als partner vastgoed- en milieurecht bij het grote CMS Derks Star Busmann, maar na een ongeluk moest ze zich opnieuw oriënteren op de zin van werk en begon ze haar eigen kantoor. Ze volgde een aantal andere opleidingen, werd ook yoga-docent, mediator en coach. ‘Ik wil me als geheel persoon inzetten en niet alleen het juridische brein gebruiken. Zo gefragmenteerd zit het leven ook niet in elkaar.’

Ze beschrijft haar advieswerk voor Rijkswaterstaat, waar ze recent een lezing gaf over het dejuridificeren van contracten. ‘In grote infrastructurele werken ligt de focus vaak op een lage prijs, met enorme contracten waarin precies is beschreven wat er niet mag, dreigende boetes. Zo zit je in een verkeerde dynamiek. Een dichtgetimmerd groot contract geeft een soort schijnzekerheid, maar het helpt niet bij het oplossen van problemen.

Waar je op focust, wordt groter, dus ook angst. Of iets een succes wordt, zit juist vaak in zachtere elementen, zoals hoe partijen samenwerken.’ Als milieurechtadvocaat voert De Bruin regelmatig procedures tegen overheden over het al dan niet kappen van bomen. ‘Ik ben bezig met maatschappelijke thema’s, waaronder onze leefomgeving. Ik word wel bomenadvocaat genoemd.’ Ze zit in de juridische denktank van een project van twee kunstenaars die zich tijdens de Dutch Design Week tot voogd hebben benoemd van een groep jonge bomen. ‘Ze willen zorgen dat die bomen ongestoord ergens tweehonderd jaar kunnen staan. Eigenlijk zijn bomen vogelvrij in ons juridisch systeem, want het bestemmingsplan en de eigendom van de grond veranderen regelmatig. We gaan met alle betrokkenen ons eigen contract maken, eigen wetgeving, waarin we beschrijven hoe we die bomen kunnen laten floreren.’

Het experiment leidt tot een filosofisch gesprek over de vraag of bomen ‘recht’ hebben op bos. ‘Vanuit het besef dat bomen voor ons heel belangrijk zijn. Hoe ga je dat regelen? Die vraag is interessant. Waarom kan het niet zo zijn dat de aarde of de bomen of de dieren bepaalde rechten hebben? In Nieuw-Zeeland heeft een rivier rechtspersoonlijkheid gekregen. Wij geven nv’s en bv’s ook rechten en plichten. Niet dat bomen dezelfde rechten moeten krijgen als mensen, bv’s en nv’s, maar ze hebben voor mij wel “bestaansrecht”. Dat is geen absoluut recht maar ook geen lege huls.’ De Bruin zegt dat ze problemen wil oplossen, maar zegt niet elke advocaat dat? ‘Ik denk dat de meeste advocaten om die reden voor dit vak gekozen hebben. Gaandeweg deformeren we toch wel enigszins, denk ik. Het geld wordt belangrijk, je bent een professionele zorgenmaker geworden, en raakt steeds verder af van je oorspronkelijke doel.’

MAATSCHAP

DOOR / NATHALIE DE GRAAF ILLUSTRATIES / FLOS VINGERHOETS

Zó houdt u de samenwerking leuk

Samen een maatschap runnen is zo eenvoudig nog niet. Hoe verdeel je de cliënten onderling? Wat als de ene maat meer verdient dan de ander? Ergernis en conflict liggen op de loer. Hoe houd je het samen leuk? Tips van experts.

Als advocaat bent u gewend alleen te werken. U doet uw eigen zaken, uw cliënt doet – doorgaans – wat u wilt en in de rechtszaal staat u alleen te pleiten. Hoe anders is uw rol op kantoor. In de maatschap bent u een van de velen. U wordt geacht samen te werken, rekening te houden met elkaar. Maar hoe ga je om met verschil in visie? Met ergernissen? Met onderlinge taakverdelingen? George Smits is coach, trainer, mediator en psycholoog bij Reset Partner. Hij wordt geregeld als mediator ingeschakeld op advocatenkantoren en hij begeleidt daarnaast organisaties in turbulente stadia van verandering.

Bart Prinsen is advocaat en partner ondernemingsrecht bij MannaertsAppels Advocaten in Breda. Hij is universitair docent ondernemingsrecht en gespecialiseerd in 'Conflicten en conflictbeheersing rondom rechtspersoon en vennootschap'. Samen met George Smits doceert hij aan de Tilburg University het vak Ondernemingsrechtelijke Geschillenoplossing.

Daarin leren zij studenten juridische en psychologische interventietechnieken bij geschillen in besloten verhoudingen. De do's-and-dont's voor een succesvolle samenwerking? Zij leggen het u uit.

ERGERNISSEN

Smits: 'Maten hebben de neiging de harmonie te waarborgen. Irritaties en verschil in visie worden daarom niet snel uitgesproken. En dat terwijl dit juist tot een conflict kan leiden. Tegen de tijd dat dingen namelijk wel bespreekbaar worden gemaakt, heeft een en ander zich vaak al zo opgestapeld dat de kans groot is dat het knalt.'

Prinsen: 'Het kan lastig voor mensen zijn om hun mond open te doen.

Dat komt omdat ze afhankelijk zijn van die harmonie. Qua beroep, qua inkomsten. Daarbij hoort er in samenwerkingsverbanden ook een zekere mate van harmonie te zijn. Het is moeilijk om er dan tegenin te gaan, zeker als je later ook nog eens wordt verweten dat jij de schuldige bent van het conflict. Dat maakt mensen onzeker.'

Smits: 'Toch is het belangrijk om irritaties gelijk bespreekbaar te maken. Dan kun je rustig blijven en het onderwerp bespreken zonder al te veel emotie.'

VERWIJTEN

Smits: 'Ga niet in de aanval, maak geen verwijten. Dan escaleert een conflict vooral. Exploreer op de feiten en laat de emotie weg. Dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, maar het helpt als u zich

in de ander verdiept. Waarom doet iemand datgene wat ie doet? Mensen doen zelden iets zonder doel. Praat vervolgens in de ik-vorm. Zeg bijvoorbeeld: 'Jan, ik snap dat je onze secretaresse die *overload* aan werk hebt gegeven. Je hebt het immers heel druk. Maar daardoor heeft ze nu minder tijd om mij te ondersteunen. Hoe kunnen we dit oplossen?' Er zijn handvatten voor communicatie. Samen met Bart Prinsen heb ik de methode DACCC ontwikkeld, wat staat voor 'duurzame adequate conflictvoorkoming, -beheersing en -oplossing'. Als ik gevraagd wordt te bemiddelen dan geef ik meteen een cursus in conflictbeheersing en communicatie, zodat kantoren na de bemiddeling zelf verder kunnen. Het is een trucje dat u zich eigen kunt maken. En het leuke is: thuis is het ook toepasbaar.' ►

Prinsen: 'Het is belangrijk om vóór dat punt van verwijten te blijven. U kunt uw zorgen uitspreken, uw grenzen aangeven, kritiek uiten en desnoods eisen stellen, maar doe dat wel op een constructieve manier, zodat er nog overleg mogelijk blijft. Hoe verder u op de escalatieladder komt (zie kader) hoe groter het risico dat de samenwerking onherstelbaar beschadigd wordt. Zorg dat de emoties beheersbaar blijven. En voer zo'n gesprek altijd *face to face*. Ga ergernissen niet bespreken via de mail of app. Of nog erger: op een evaluatieformulier met meerkeuzevragen. Het is belangrijk om nuance en begrip te laten zien, bijvoorbeeld door middel van gelaatsuitdrukkingen.'

VERANDERINGEN

Smits: 'Denk niet: het komt wel goed, want het is immers altijd goed gegaan. Als u merkt dat een bepaalde niche te weinig cliënten oplevert, zorg dan dat u investeert in een andere niche. Kijk naar buiten en doe intern aanpassingen. Mijn ervaring is dat advocaten niet zo snel naar zichzelf kijken. Terwijl het handig inspelen op veranderingen en zorgen dat je up-to-date blijft irritaties en ruzies binnen kantoor kunnen voorkomen.'

Prinsen: 'Een maatschap is een organisch gebeuren. Het is dan ook essentieel mee te bewegen. Dat vereist wel een bepaalde mate van flexibiliteit en inzet van mensen. Op dat soort momenten leer je elkaar goed kennen. Dan komt iemands

persoonlijkheid om de hoek kijken. Niet iedereen kan even makkelijk met veranderingen omgaan, dus dat kan een enorme uitdaging zijn. Ik vergelijk een maatschap altijd met een huwelijk. Ook in een huwelijk kan er verschil in visie en inzicht zijn, moet je samen groeien. Dat kan botsen, kijk maar naar het aantal echtscheidingen. Kan affectie in een huwelijk nog veel gladstrijken, bij een zakelijke samenwerking is dat niet het geval. Daarom kan een maatschap runnen écht heel lastig zijn. Maar dat inzicht maakt al veel goed.'

AFSPRAKEN

Smits: 'Als mediator valt me op dat maten elkaar vertrouwen op hun blauwe ogen. Dat moet natuurlijk ook wel, maar er is niets mis met goede afspraken maken. Net zoals een dokter vaak niet goed voor zichzelf zorgt, regelen advocaten het op hun kantoor minder goed dan

ze voor hun cliënten doen. Maak afspraken! En zet het zwart op wit. Hoe wordt de verdeling van cliënten geregeld? Een issue dat speelt als veel maten dezelfde expertise hebben. Maak bijvoorbeeld de afspraak dat iedereen een x-aantal cliënten krijgt die zich centraal aanmelden. En dat als iemand het te druk heeft die cliënt door kan schuiven, maar op zo'n manier dat iedereen voldoende werk heeft. Hetzelfde geldt voor bijvoorbeeld een volledige maatschap. De advocaat die het meest verdient, kijkt vaak met scheve ogen naar degene die het minst verdient. En dat levert spanningen op. Ook hier geldt: maak afspraken. Hoeveel omzet moet er gemiddeld gedraaid worden? Hoeveel procent naar boven of naar beneden mag hiervan afgeweken worden? Hoe worden de interne zaken zoals management van het kantoor, begeleiding van medewerkers en stagiaires verdeeld?

Uit de praktijk

Claire de Wit (40) was vijf jaar partner op een middelgroot advocatenkantoor. Door verschil in visie liepen de gemoederen hoog op. ‘We stonden gewoon tegen elkaar te schreeuwen, zó gênant.’

‘Er waren goede afspraken gemaakt, met name over de verdeling van de cliënten. Doordat we een kostenmaatschap waren en alle vijf hetzelfde rechtsgebied hadden, moest dat ook wel. We wilden immers allemaal voldoende omzet draaien. De afspraak was dat we cliënten die zich centraal aanmeldden om de beurt zouden krijgen. Op papier klonk het fantastisch, maar in de praktijk bleek dat ik door ziekte en zwangerschapsverlof van mijn collega’s vele cliënten voor liep. Toen zij na een tijdje weer terugkeerden, hadden zij het nodige in te halen. En viel ik financieel in een gat, omdat ik pas na lange tijd weer aan de beurt zou zijn. Ik heb het direct bespreekbaar gemaakt. Aangegeven dat de regeling voor mij niet werkte, omdat ik a) niets te doen had en b) daardoor geen inkomen had. Maar de andere vier zagen het probleem niet. Ik had toch voldoende omzet gedraaid? Het was het startsein voor meer frictie en achterdocht. Als ik een zaak deed van een cliënt die mij rechtstreeks had benaderd, dan werd er gevraagd hoe ik aan die cliënt kwam. En toen de secretaresse mijn dossier boven op de stapel legde, omdat zij er de volgende dag mee verder zou gaan, werd mij schreeuwend duidelijk gemaakt dat iedere maat zijn dossier toch echt ónderop diende te leggen. Toen ik daarop besloot een eigen secretaresse aan te nemen, die alleen voor mij zou werken en die ik ook alleen zou betalen, werd mij dat zeer kwalijk genomen. De sfeer werd er niet beter op en het raakte me inmiddels ook persoonlijk. Omdat de andere vier wél op één lijn zaten, werd ik onzeker. Na lang wikken en wegen heb ik besloten om bij dat kantoor weg te gaan. Ik heb nu mijn eigen kantoor en hoef dus niets meer te overleggen. Dat bevalt me goed. Ik heb er ook geen vervelende nasmaak aan overgehouden. We hebben het goed geregeld toen ik wegging en als we elkaar tegenkomen dan zijn we gewoon *on speaking terms*. De onzekerheid heeft plaatsgemaakt voor inzicht: dat kantoor was gewoon niet het juiste kantoor voor mij. En dat kan gebeuren.’

Vanwege privacyredenen is de naam van de geïnterviewde gefingeerd.

Regelmatig is het zo dat de maat die het meest verdient het minst doet aan de groei van het kantoor. En andersom.

Ook dat kan irritatie opwekken. Bedenk: een goed kantoor runnen is niet alleen geld binnenhalen. Ook daar moeten goede afspraken over gemaakt worden.’

Prinsen: ‘Leg dat contract vervolgens niet in een la. Het is belangrijk om de afspraken bijvoorbeeld jaarlijks te evalueren en te kijken in hoeverre afspraken aangepast moeten worden aan de huidige omstandigheden. Daarbij is het een utopie om te denken dat je alle mogelijke conflicten kunt dichttimmeren. Er zullen altijd zaken zijn,

van buitenaf bijvoorbeeld, waar u geen invloed op heeft. Een volledig dekkende overeenkomst in maatschapsverhoudingen – waar vertrouwen zo’n belangrijke rol speelt en waar ieders inzet niet steeds meetbaar is – is gewoonweg niet mogelijk. Zorg daarom voor een regeling waarin u beschrijft wat er gebeurt bij een mogelijk conflict. Waarbij uit de praktijk blijkt dat kantoren de gang naar de rechter vaak vermijden wegens de ermee gepaard gaande publiciteit. Coaching, arbitrage of bemiddeling vormen dan een adequate manier van conflictbeheersing, waarbij de onderlinge verhoudingen soms behouden kunnen blijven.’

VECHTSTAND

Smits: ‘Advocaten schieten tijdens conflicten vaak in de vechthouding. ►

Niet zo gek natuurlijk, want dat is hun werk. Maar in de vechtstand kom je niet tot een oplossing. Zie uw collega's dus vooral niet als uw wederpartij, u moet nog langer door één deur. Richt u op de feiten, laat de emotie los en sta open voor een oplossing.'

Prinsen: 'Eigenlijk zouden studenten recht al moeten leren hoe je met conflicten kunt omgaan. Door ze handvatten te geven, een cursus toegepaste psychologie te geven,

kunnen ze zowel inhoudelijk als in de samenwerking met anderen tools toepassen waardoor conflicten hanteerbaar blijven. Conflicten op kantoren zijn soms net vechtscheidingen, de emoties kunnen hoog oplopen. Dat wil je niet. Sterker nog: dat hoeft ook helemaal niet.'

BEMIDDELING

Smits: 'Soms kom er je er samen gewoonweg niet uit. Dan is het

fijn een onpartijdige mediator in te schakelen die naar alle belangen kijkt. Ik werk zelf volgens de Harvard onderhandelingsmethode. Oftewel: zorgvuldig in de relatie en duidelijk op de inhoud. Eerst ga ik met iedereen om te tafel zitten. Heeft u de intentie hier uit te komen, vraag ik dan. Vervolgens ga ik kijken naar de emoties en de feiten. Twee heel verschillende dingen die vaak niet overeenkomen. Het is belangrijk eerst alle gevoelens op tafel te leggen. Dan hoor ik verhalen als: Pietje zei dit, Jantje vond dat. En dan: wat zijn de feiten? Daarbij exploreer ik op alle belangen, zowel professioneel, als individueel als op het gebied van de organisatie. Tot slot kijken we naar de gemeenschappelijke belangen. Op die manier werk ik naar een oplossing toe. Vaak ga ik na een tijdje nog eens op bezoek om te kijken hoe het gaat. Of ik word gevraagd bepaalde vergaderingen voor te zitten, omdat de emoties hoog kunnen oplopen.'

Prinsen: 'Een jaarlijkse evaluatie voorgezeten door een coach of een bemiddelaar kan heel effectief zijn. Dan wordt alles op gezette tijden op tafel gelegd waarbij de bemiddelaar een buffer is voor emoties.

Al eeuwenlang is de maatschap een effectieve samenwerkingsvorm gebleken, net zoals het huwelijk. Het vereist echter wel inzicht, aanpassingsvermogen en energie. Maar met de juiste handvatten komt u een heel eind.' ■

Escalatieladder van Glasl

De escalatieladder van Friedrich Glasl (1941) geeft de ontwikkeling van een conflict weer. Elke stap op de ladder heeft gevolgen voor het gedrag van mensen, voor hun houding en hun manier van denken. De mediator de-escalereert een probleem tijdens de mediation. Dat betekent dat hij probeert partijen een stap hoger op de ladder te krijgen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de rationele fase (conflict als probleem dat gezamenlijk opgelost kan worden, oftewel: win-win), de emotionele fase (conflict als een strijd die gewonnen moet worden, winnen of verliezen) en de vechtfase (conflict als totale oorlog, verlies-verlies).

Bron: <http://www.quitte.nl/escalatieladder.pdf>

Telefoonservice voor de advocatuur

Telefoonservice

Agendabeheer

Opvang Overflow

Wij werken voor +200 advocatenkantoren,
kennen de juridische terminologie en werken discreet

Call Care Nederland | 010 – 280 3333 | info@callcare.nl | www.callcare.nl

CIVIELE CASSATIE, PROCESBEGELEIDING OF
PREJUDICIËLE VRAAG BIJ DE HOGE RAAD?

Alt Kam Boer advocaten

Zie onze website www.altkamboer.com voor
een track record over de afgelopen 17 jaar.
Vaste prijsafspraken mogelijk.

Info: mr H.J.W. Alt
PB 82228, 2508 EE Den Haag
T: 070 - 358 94 79 | F: 070 358 51 97
E: alt@altkamboer.com

A • M • I • C • E
ADVOCATEN

Aangeboden klassieke en goed geoutilleerde kantoorruimte
voor één of meer advocaten op basis van kostendeling.
Zeer representatief in Utrecht nabij Wilhelminapark
en goed bereikbaar vanaf A27/28.
Wij hebben een jong kantoor dat bruist van ambitie.

Voor meer info: j.vanvliet@amice-advocaten.nl
www.amice-advocaten.nl

Are you a lawyer?

Or a Rocketlawyer?

Maak in 1 dag uw praktijk Rocketlawyer proof!

CHECK WWW.LEGALTHINGS.IO VOOR DEMO

 LegalThings

Jebbink Soeteman advocaten zoekt

Jebbink Soeteman advocaten is een ambitieus strafrechtkantoor in Amsterdam.
Wij zijn actief in uiteenlopende zaken, van commune tot complexe financiële strafzaken.
In Nederland, maar ook bij het EHRM en het VN-Mensenrechtencomité.
Kenmerkend voor ons kantoor is de hoge kwaliteit van ons werk en onze grote
gedrevenheid en betrokkenheid.

Wij zoeken een advocaat-medewerker (dan wel gevorderd advocaat-stagiair) met grote
affiniteit met financieel economisch strafrecht. Bevlogen, betrokken en juridisch sterk.

Wij bieden een uitdagende praktijk, informele werkomgeving en goede arbeidsvoorwaarden.

Uw sollicitatiebrief met cv en cijferlijsten (bachelor en master) kan tot 14 april 2017 worden
gericht aan Willem Jebbink, per post of per e-mail (jebbink@jsadvocaten.nl).

• Singel 362 • 1016 AH Amsterdam • Tel: 020 53 53 390 •
• www.jebbinksoeteman.nl •

Wegens succes herhaald!

Doorpakken

Vermogensrecht

19/20 juni 2017

Vier topdocenten!

Drion, Klomp, Reurich én Van Wechem.

Maandag 19 juni en dinsdag 20 juni van 9 tot 21 uur;
twee volle dagen in de
Jaarbeurs te Utrecht.

Met broodjes! 😊

Puntwaardig?

**Absoluut! Maar liefst
20 PO-punten!**

Prijs is **€1.395,-** (excl. btw).
Dat is nog geen
70 euro per punt!

Scherp!

Aanmelden op
[www.doorpakken
vermogensrecht.nl](http://www.doorpakkenvermogensrecht.nl)

Laatste plekken!

Doorpakken

Procesrecht

24/25 april 2017

Op maandag 24 april en dinsdag 25 april
2017 van 9 tot 21 uur; twee volle dagen
in de Jaarbeurs te Utrecht. Met ruime
aandacht voor KEI door drie top-
docenten: Venhuizen, Hidma én Stein.

Prijs is **€1.395,-** (excl. btw). Bij deelname
ontvangt u maar liefst 20 PO-punten
én gratis de KEI-tekstuitgave van
Boom juridisch!

Ga direct naar
www.doorpakkenprocesrecht.nl
om u aan te melden.

Wees snel, want er zijn nog
maar enkele plekken.

TER ZITTING

VINGERTJE

DOOR / LARS KUIPERS

Hoe houd je ter zitting een verdachte met een bipolaire stoornis in toom? De rechters hebben er een hele klui aan.

Meneer G. draait zich om en zoekt de blik van meneer A. Op 16 oktober 2016 duwde hij een brandende fles door A's brievenbus met daarin een cocktail van wasbenzine, afwasmiddel en frituurvet. 'Ik heb er zo'n spijt van! Sorry!' Meneer G., zeventig jaar oud, heeft een bipolaire stoornis. A. ronde de keuken in het dagactiviteitencentrum waar hij kwam. Op die oktoberavond vorig jaar belde G. aan bij A. met de vraag of zijn vriendin soms bij hem op bezoek was. Wat moet ik hiermee, dacht meneer A. Hij had de ander maar binnen gevraagd. In de keuken dronken ze samen een glas water. 'Ik moet naar bed,' zei meneer A. eindelijk en hij liet G. uit. Even later stond zijn deurmat in brand. 'Het zal nooit meer gebeuren,' zegt meneer G. huilend tegen de voorzitter van de meervoudige kamer in Den Haag. G. weigert medicatie en wil zich evenmin laten behandelen. Psychiaters vinden hem verminderd toerekeningsvatbaar. De reclassering stelt in haar rapport dat hij toch moet worden behandeld voor zijn bipolaire stoornis. Dat is tegen het zere been. 'Dat moet u eruithalen!' roept G. Hij wijst beschuldigend naar de voorzitter van de meervoudige kamer in Den Haag. 'Ik maak het weinig mee dat op de zitting zo tegen de rechtbank wordt gesproken,' zegt de tweede rechter korzellig. 'Het is belangrijk dat we hier de zaak bespreken. U zegt dat u vrij wilt leven. Maar als we u niet iets voorwaardelijks kunnen opleggen, weet u waar u dan terecht komt? In de gevangenis!' 'U drijft mij tot het uiterste!' roept meneer G. 'Haalt u die vinger weg!' zegt de rechter streng. Hem lukt het ook niet meer zonder stemverheffing. 'Als u dat ook doet,' zegt meneer G. 'Afgesproken,' zegt de rechter. De officier van justitie eist twaalf maanden cel, waarvan de helft voorwaardelijk, een contact- en een straatverbod. En ze wil reclasseringstoezicht, als het nodig is gecombineerd met een korte opname in een inrichting. Zijn vrijheid verliezen valt G. zwaar. Zijn advocaat pleit daarom voor een kortere celstraf. Het belangrijkste, zegt ze, zijn afspraken: daar houdt G. zich aan: een straat- en een contactverbod, toezicht van de reclassering en vergoeding van de schade. Die kortere celstraf komt er desondanks niet. De rechtbank volgt de eis van de officier van justitie, inclusief contactverbod, straatverbod en verplichte behandeling.

 Meer weten? Lees de uitgebreide versie op advocatenblad.nl, rubriek Ter Zitting.

AGENDA

MOVIES THAT MATTER

In negen dagen toont het Movies that matter festival zo'n zestig speelfilms en documentaires waarin mensenrechten, vrede en vrijheid centraal staan. Het festival bestaat uit twee hoofdprogramma's: A Matter of ACT over mensenrechtenverdedigers (in samenwerking met Amnesty International) en het door het vfonds ondersteunde Camera Justitia, over het belang van de rechtsstaat en de strijd tegen straffeloosheid. Nieuw dit jaar is het programma Weapon of Choice, de keuzefilms van een aantal prominente Nederlanders.

Datum: 24 maart tot en met 1 april.

Plaats: Filmhuis Den Haag en Theater aan het Spui in Den Haag.

Ga naar: moviesthatmatter.nl voor het filmaanbod en meer informatie.

CURSUS ACTUALITEITEN VREEMDELINGENBEWARING

Tijdens deze cursusmiddag, georganiseerd door Stichting Migratierecht Nederland, is aandacht voor de meest recente ontwikkelingen op het gebied van de vreemdelingenbewaring en het terugkeerbesluit. De invloed van de terugkeerrichtlijn en de opvangrichtlijn voor bewaring worden in deze cursus aan de hand van actuele nationale en Europese jurisprudentie besproken.

Datum: 4 april 2017 vanaf 12.30 uur.

Plaats: Zilveren Toren, Stationsplein 51-53, Amsterdam.

Ga naar: stichtingmigratierecht.nl voor meer informatie en inschrijving.

ARTIKEL 1-LEZING

Drie grote taken op het sociale domein zijn per 1 januari 2015 gedecentraliseerd en toebedeeld aan gemeenten. Daardoor pakt elke gemeente haar taken op het gebied van zorg, maatschappelijke ondersteuning en arbeidsparticipatie op haar eigen manier aan. Hoe verhoudt zich dat tot het gelijkheidsbeginsel? Daarover spreekt prof. mr. Job Cohen (Thorbecke-hoogleraar Gemeenterecht/Gemeentekunde, Universiteit Leiden) tijdens de jaarlijkse Artikel 1-lezing. Na de lezing vindt een paneldiscussie plaats. Het panel bestaat uit onder meer mr. Harald Bergmann, burgemeester van Middelburg en prof. mr. dr. Margrite Kalverboer, Kinderombudsvrouw.

Datum: 7 april 2017 vanaf 15.00 tot 17.00 uur.

Plaats: Universiteit Utrecht, Achter Sint Pieter 200, Utrecht.

Stuur een mail naar: Rechten.SBRSecretariaat@uu.nl voor aanmelding.

Prikbord voor professionals

ADVOCAATSCORE.

Albert Munneke
a.munneke@advocaatscore.nl
advocaatscore.nl
Utrecht | 088-8338838

Advocaatscore is een handige tool om analyseren wat cliënten van uw dienstverlening vinden. Dat kan volledig intern, maar eventueel ook op uw website. Onderzoek toont aan dat deze beoordelingen tot 12 keer betrouwbaarder zijn dan eigen tekst. Resultaat, rechtzoekende nemen sneller contact met u op. Google waardeert beoordelingen met sterren en een hogere positie in Google.

ROBERT STALLMANN

Armarium
robert@armarium.nl
www.armarium.nl
088 - 550 44 82

Met Armarium kunt u samenwerken met collega's, secretaresses en ondersteuners. Zelfs aan concepten. U heeft snel en veilig digitaal berichtenverkeer met de rechtspraak, een volledig overzicht van alle lopende zaken en altijd en overal toegang, ook via tablet en smartphone.

Met Armarium is het eenvoudig om PDF/A bestanden naar de rechtspraak te sturen. Ook vanuit uw DMS. Snel, eenvoudig en veilig.

Jebbink Soeteman advocaten zoekt

Wij zijn een ambitieus strafrechtkantoor in Amsterdam, actief in uiteenlopende zaken. Van commune tot complexe financiële strafzaken. Kenmerkend voor ons kantoor is de hoge kwaliteit van ons werk en onze grote gedrevenheid en betrokkenheid. Wij zoeken een advocaat-medewerker met grote affiniteit met financieel economisch strafrecht. Bevlogen, betrokken en juridisch sterk.

Reactie naar jebbink@jsadvocaten.nl.

www.jebbinksoeteman.nl
020 53 53 390

P.S. Zie ook vacature pagina 21

KANTOORRUIMTE HUREN IN UTRECHT

Aelan Advocaten
info@aa-advocaten.nl
www.aa-advocaten.nl
Utrecht | 030 - 251 21 71

Aan het Wilhelminapark in Utrecht bieden wij kantoorruimte aan voor één tot vijf advocaten met diverse faciliteiten waar u naar keuze gebruik van kunt maken: lunch, copiers, vergader ruimte, know-how, secretariële ondersteuning, etc. Een bewezen concept!

Druk en even hulp nodig?

Wij hebben de topt fitte reservespelers!

U heeft het druk of uw collega moet tijdelijk vervangen worden? Wij hebben interim advocaten en kandidaat notarissen op alle rechtsgebieden en met de nodige ervaring. Le Tableau bestaat deze maand 12,5 jaar! Kijk op www.letableau.nl of bel 020 - 523 76 00

GEZIEN

BESTRAFFENDE SANCTIES

De Afdeling advisering van de Raad van State bracht onlangs een advies uit over de bestuursrechtelijke en strafrechtelijke handhaving. Hoogleraren Bröring en Keulen namen in dit licht de punitieve handhaving onder de loep.

Zowel bestuursrecht als strafrecht speelt bij de handhaving van rechtsregels een belangrijke rol. Tegen deze achtergrond heeft de Directie Rechtshandhaving en Criminaliteitsbestrijding van het ministerie van Veiligheid en Justitie hoogleraren Herman Bröring en Berend Keulen, beiden verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, gevraagd onderzoek te doen.

Bestraffende sancties in het strafrecht en het bestuursrecht (Uitgeverij Paris, 2017) bevat van allebei de hoogleraren een afzonderlijk betoog over bestuursrechtelijke en strafrechtelijke punitieve handhaving. Het bestaande stelsel van punitieve handhaving wordt beschreven en er wordt bekeken

of en welke aanpassingen nodig en mogelijk zijn om de punitieve handhaving weer meer via het strafrecht te laten lopen en welke problemen er dan blijven bestaan of juist ontstaan. Kan de bestuurlijke boete beter worden vervangen door de bestuurlijke strafbeschikking? Keulen stelt onder meer dat het wenselijk is dat de regeling van punitieve sancties in het strafrecht bevorderd wordt en in het bestuursrecht bemoeilijkt. Volgens Bröring is vervanging van het een door het ander alleen zinvol als daarmee een probleem wordt opgelost, maar hij ziet serieuze knelpunten. 'Er is werk aan de winkel.'

Francisca Mebius

BEGRIJPELIJKE TAAL

Auteur Isabelle Bambust beklemtoont in *De Europese gerechtelijke taalbescherming* (die Keure, 2017) het belang van begrijpelijke taal voor de rechtzoekende die gerechtelijke documenten uit het buitenland ontvangt.

Artikel 8 van de Betekeningsverordening, waarin het recht op begrijpelijke taal voor de rechtzoekende die gerechtelijke documenten uit het buitenland ontvangt is beschreven, vormt Bambusts uitgangspunt. Maar ook andere Europese en mondiale instrumenten komen aan bod. Speciale aandacht is er voor rechtzoekenden die meer

taalbescherming nodig hebben: blinden, slechtzienden, doven, slechthorenden, ongeletterden en mentaal onbekwame personen. Beknibbelen op taalbescherming dingt onvermijdelijk af op daadwerkelijke toegang tot de rechter, en dus de rechtsstaat, constateert Bambust. Zelf beknibbelt ze in elk geval niet op het aantal woorden in

AANDACHT VOOR UNDERDOG

Het conservatoir vreemdelingenbeslag komt in de praktijk betrekkelijk weinig voor, als we auteur mr. dr. L.P. Broekveldt mogen geloven. Ondanks dat ziet hij 'voldoende reden om aandacht te besteden aan dit onderwerp', nu de Hoge Raad onlangs (in 2016) nog twee arresten wees over het beslag.

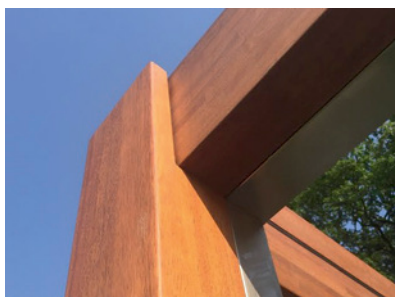
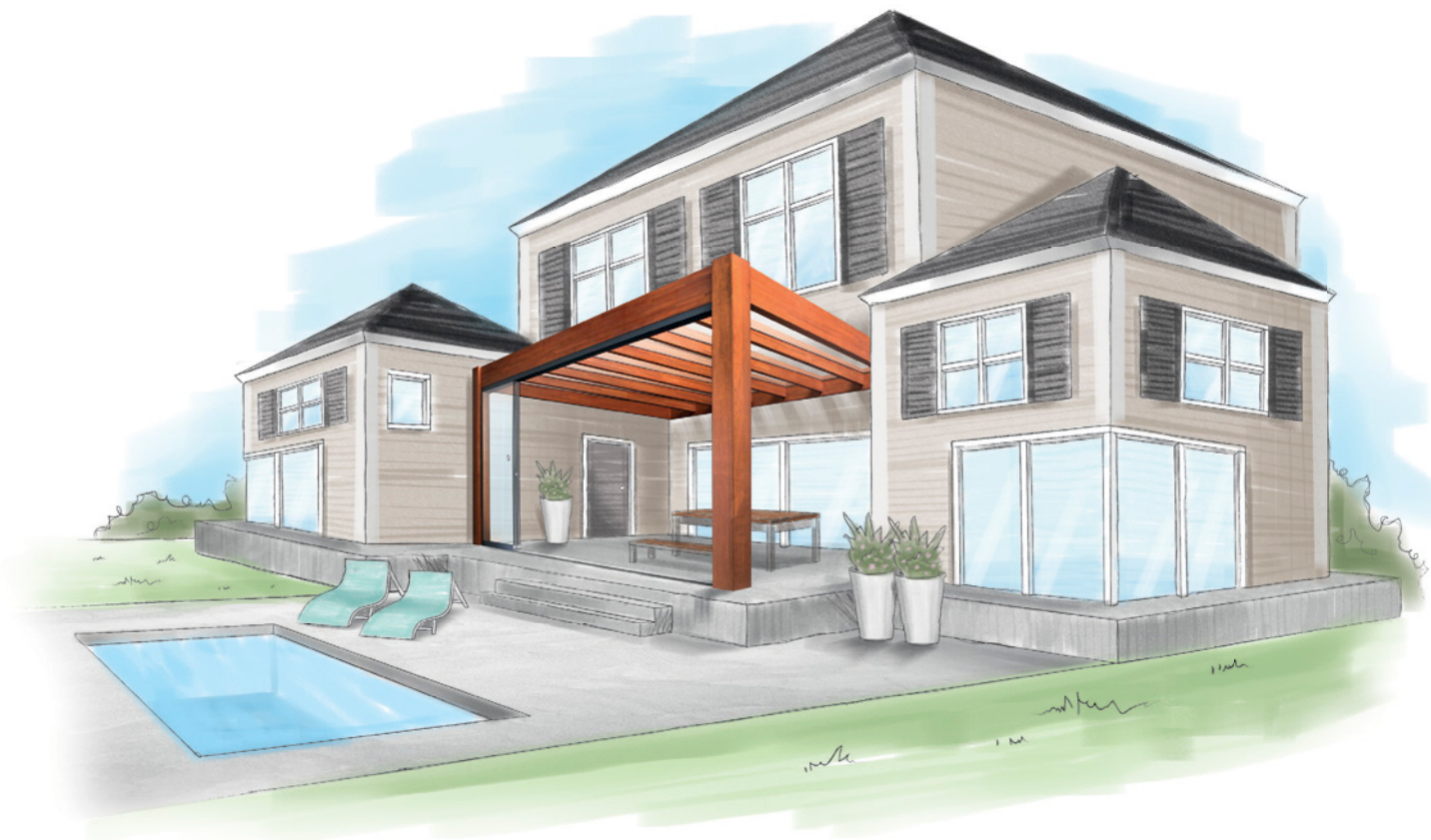
In de monografie *Over eigenlijke en oneigenlijke conservatoire vreemdelingenbeslagen* (Uitgeverij Paris, 2017) beschrijft de voormalig rijksadvocaat het leerstuk van het conservatoir vreemdelingenbeslag van zijn ontstaan in 1838 tot nu, inclusief recente jurisprudentie en uitstapjes naar Frankrijk, Duitsland en België. Mét positieve eindconclusie, want 'de processuele en juridische mogelijkheden op dit gebied zijn in zeer belangrijke mate verduidelijkt en uitgebreid' door de ontstane jurisprudentie in 2016.

Sylvia Kuijsten

haar boek, dat een weergave is van haar doctoraal proefschrift. In 468 bladzijden zet ze haar betoog uiteen. Het resultaat is een rijk document waarin de juridische inbedding van het recht op taalbescherming wordt verkend. Advocaten kunnen er hun voordeel mee doen.

Sabine Droogleever Fortuyn

TERRASOVERKAPPING TREBBIANO

De Trebbiano is het high-end model in de range van houten terrasoverkappingen. Met de robuuste afmetingen van het gelamineerde hardhout heeft deze terrasoverkapping een natuurlijke en duurzame uitstraling. Uniek vormgegeven waarbij het buitenaanzicht volledig haaks is en het glas zijn afschot heeft in de liggers. Deze overkapping is ook vrijstaand leverbaar.

OUTDOOR COMFORT

GENIET EN BELEEF
DE RUIMTE VAN DEPONTI

WWW.DEPONTI.COM

‘IN DE PRAKTIJK KOMEN DE KERNWAARDEN TOT LEVEN’

DOOR / SABINE DROOGLEEVER FORTUYN

De Utrechtse advocaat Diana de Wolff neemt per 1 april het stokje over van Britta Böhler, bijzonder hoogleraar advocatuur aan de Universiteit van Amsterdam. Haar eerste doel is gesteld: het schrijven van een boek.

Als arbeidsrechtadvocaat bij Stadhouders Advocaten in Utrecht kent Diana de Wolff (57) het beroep van advocaat van binnenuit. Maar ook ontwikkelingen die de balie als geheel in de afgelopen jaren opschudden, maakte ze van dichtbij mee. Als lid van de algemene raad (2008-2013) was ze nauw betrokken bij de professionalisering van het toezicht op de advocatuur. Het dekenberaad werd in die periode opgericht. Staatstoezicht werd ternauwernood afgewend en het systeemtoezicht door het college van toezicht kwam tot stand. ‘Het was een boeiende tijd, waarin niet alleen de wijziging van de Advocatenwet speelde, maar ook de vernieuwing van de Beroepsopleiding Advocatuur. Ik heb vervolgens als lid van het hof van discipline de praktijk van toezicht en tuchtrechtspleging beter leren kennen.’

Binnenkort worden de gedragsregels vernieuwd. Een commissie, onder voorzitterschap van oud-deken Jan Loorbach, houdt zich daarmee bezig. Als nieuwe bijzonder hoogleraar advocatuur heeft De Wolff zich tot doel gesteld een handzaam boek te schrijven over de normen waaraan advocaten anno nu moeten voldoen en over de actuele ontwikkelingen in het toezicht, het gedragsrecht en tuchtrecht.

© UvA / Drik Gijssels

DILEMMA'S

De nieuwe Advocatenwet bepaalt de kernwaarden van de advocatuur: onafhankelijkheid, partijdigheid, deskundigheid, integriteit en vertrouwelijkheid. ‘In de praktijk komen de kernwaarden tot leven en kunnen ze ook botsen.’ Achter de mooie begrippen gaan dilemma's schuil die De Wolff met de studenten wil verkennen.

Ook wil ze binnen de balie reflectie over de kernwaarden stimuleren. Een simpel voorbeeld: ‘Een advocaat kan uiterst deskundig zijn en gaan watertanden bij een interessante rechtsvraag. Maar: dien je je cliënt met een prachtige dagvaarding als zijn conflict met een schikking sneller wordt opgelost? Wat betekent het bij die afweging om zowel deskundig, onafhankelijk, integer als partijdig te moeten zijn?’ Een ander voorbeeld: ‘Je kunt belastingconstructies bedenken die legaal zijn, maar zijn die ook maatschappelijk verantwoord en wanneer ben je als advocaat eigenlijk nog integer bezig?’

De kernwaarden kunnen advocaten een goede invalshoek geven bij het evalueren van de manier waarop zaken binnen hun kantoor worden

behandeld. De voortdurende ICT-ontwikkelingen raken de kernwaarden en gedragsregels ook, stelt De Wolff. Ze noemt de opkomst van koppelsites. Ter discussie staat of die in strijd zouden zijn met het provisieverbod van gedragsregel 2 lid 2. ‘Of de opkomst van reviewsites. Ze kunnen voor rechtzoekenden een goed hulpmiddel zijn bij het zoeken naar een advocaat, maar wat betekent het voor de onafhankelijkheid van de advocaat en hun bereidheid om lastige zaken aan te nemen als klanten hun wellicht ongezouten mening op zo'n site wereldkundig kunnen maken?’ Aan de Universiteit van Amsterdam gaat De Wolff voor masterstudenten het vak Advocaat en ethiek, opgezet door haar voorganger Britta Böhler, doceren en bijdragen aan het bachelorvak Juridische Togaberoepen. Bovendien is ze van plan om na het schrijven van het boek over specifieke deelonderwerpen te publiceren. ‘Het hoogleraarschap duurt vijf jaar, dus ik heb even de tijd.’

De leerstoel bijzonder hoogleraar advocatuur (0,4 fte) wordt mogelijk gemaakt door de Nederlandse orde van advocaten.

Een advocaat in eigen zaak heeft een dwaas als cliënt. Disciplina, de Nederlandse Vereniging van Tuchtrectadvocaten, wil de kwaliteit van het tuchtrect bevorderen en de aandacht vergroten. 'De belangen voor beklagden zijn groot en de impact van schorsingen en schrappingen enorm.'

TUCHTRECHT ALS SPECIALISME ADVOCATEN VOOR ADVOCATEN

DOOR / FRANCISCA MEBIUS BEELD / RONALD BROKKE

De toename van het aantal tuchtzaken, de grote impact die tuchtrechtzaken op de beklagden hebben en het feit dat er nog geen belangenbehartiger voor de advocatuur bestond op dit gebied. Het zijn de redenen waarom Jan Kabalt (voorzitter), Liselotte van Gaalen-van Beuzekom (penningmeester) en Noa de Leon-van den Berg (secretaris), alle drie naast andere rechtsgebieden ook actief in het tuchtrecht, Disciplina zijn begonnen. Met deze Nederlandse Vereniging van Tuchtrechtadvocaten, in juni 2015 opgericht, willen de drie advocaten het tuchtrecht onder de aandacht brengen met als voornaamste doel het bevorderen van de kwaliteit van het tuchtrecht. De vereniging heeft inmiddels 25 leden, de tweede bijeenkomst voor leden staat gepland. Hoeveel advocaten zich met tuchtrecht bezighouden is onbekend, maar dat het rechtsgebied een ondergeschoven kindje is, staat voor de drie advocaten vast. 'Het is iets wat je er wel even bij doet, denken veel advocaten. Terwijl het een ontzettend ingewikkeld rechtsgebied is op het snijvlak van strafrecht, civiel recht en bestuursrecht,' zegt De Leon. Volgens Kabalt denken advocaten die voor de tuchtrechter moeten verschijnen, dat ze dat varkentje zelf wel even wassen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld medici of notarissen. 'Pas als er bijvoorbeeld een voorwaardelijke schorsing in eerste aanleg wordt opgelegd, zien ze dat

het serieus is en dat de belangen groot zijn. In tweede aanleg nemen ze dan een advocaat in de arm. Het bevordert de kwaliteit van het tuchtrecht om dat eerder te doen.' De Leon: 'Het is bovendien goed met gepaste afstand naar jezelf te kijken. Dat gaat het best door er een advocaat of gemachtigde bij te betrekken.'

Advocaten reageren vooral afstandelijk wanneer je over tuchtrecht begint, is de ervaring van Van Gaalen. 'Maar door de verharding en de ver-amerikanisering van de maatschappij krijgen advocaten vroeg of laat te maken met de tuchtrechter. Het is daarom goed dat de kwaliteit van het tuchtrecht meer aandacht krijgt en dat er in de volle breedte naar het tuchtrecht wordt gekeken.'

De vereniging signaleert dat niet alleen binnen de advocatuur het aantal tuchtzaken toeneemt, maar ook binnen andere beroepsgroepen, zoals de medische wereld en het notariaat. Tuchtrecht is van steeds groter belang, stelt Kabalt. Volgens hem komt dat ook doordat tuchtuitspraken tegenwoordig openbaar zijn. 'Dat heeft een grote impact op de beklagde en daarnaast heeft een tuchtrechtelijke veroordeling gevolgen voor de civielrechtelijke aansprakelijkheid.' Volgens Kabalt lijkt het er verder op dat er de laatste jaren zwaardere maatregelen worden gegeven. Schorsingen en schrappingen zijn geen uitzonderingen meer. In 2016 schrapte het hof van discipline acht

advocaten. Vijftien advocaten werden (deels) onvoorwaardelijk geschorst en zes advocaten voorwaardelijk.

Of die trend een goede is, laten de drie advocaten in het midden. 'Maar dat de impact ervan enorm is, staat vast,' zegt De Leon. 'Bij een schorsing verschijnt op de website van de NOvA achter je naam een aantekening zonder het voorval of de reden te noemen. Dat heeft effect op je praktijk.' Als het aan de drie advocaten ligt, komen er concrete richtlijnen voor tuchtrechtelijke maatregelen. Dat geeft duidelijkheid en draagt bij aan de rechtszekerheid en transparantie, stelt Van Gaalen. 'Het mag niet zo zijn dat de ene raad anders straft dan de andere.' Het blijft wel mensenwerk, voegt De Leon toe. 'Richtlijnen zijn goed, maar er moet altijd worden gekeken naar de feiten en omstandigheden.'

Dat geldt volgens de bestuursleden ook voor de gedragsregels die momenteel onder de loep worden genomen. Een goede ontwikkeling, vindt Van Gaalen. 'Ze kunnen korter en duidelijker en ze moeten gemoderiseerd worden. Zo pleit ik voor het benoemen van de invloed van social media in de gedragsregels en moet er in het tuchtrecht duidelijker een link worden gelegd met de kernwaarden van de advocatuur.'

Een doel voor het aantal leden van de vereniging heeft het driemanschap niet. Kabalt: 'Ook daarvoor geldt dat het bewaken van de kwaliteit belangrijk is. Klein blijven is dan zo gek nog niet.'

VADEMECUM ADVOCATUUR 2017 OP VELER VERZOEK WEER IN BOEKVORM VERKRIJGBAAR!

- ✓ De voornaamste wet- en regelgeving omtrent het beroep van advocaat in een handzame pocket
- Bevat:
- ✓ Wet- en regelgeving
- ✓ Regelementen
- ✓ Gedragsregels
- ✓ Beleidsregels
- ✓ Opleiding en stagiaire-aangelegenheden

**SLECHTS
9,95 EURO**

LAWYERS FOR LAWYERS

‘TURKIJE ZIT JURIDISCH OP SLOT’

DOOR / TATIANA SCHELTEMA

De Turkse advocate Ayse Bingol is één van de advocaten in het slepende proces tegen 46 collega's die van betrokkenheid bij terrorisme worden verdacht. Ze werkt nu vanuit het buitenland aan de zaak. Het is vrijwel onmogelijk om je beroep in Turkije nog fatsoenlijk uit te oefenen, zegt zij.

Over zichzelf wil advocaat Ayse Bingol het liever niet hebben: ‘Er zijn advocaten die het veel moeilijker hebben dan ik.’ Haar kantoor in Istanboel heeft ze ook nog niet gesloten. Maar sinds een tijdje doet ze haar werk zo goed en zo kwaad als het gaat vanuit Londen. Zij en haar collega's die mensenrechtzaken doen in Turkije draaien overuren. De toekomst ziet er somber uit. Bingol: ‘Sinds de mislukte coup van vorige zomer zien we een dramatische terugval in de houding van de staat ten aanzien van mensenrechten. Het is een algemener probleem dat niet alleen speelt in Turkije: elke serieuze politieke crisis brengt problemen rond mensenrechten met zich mee. Dus dat is lastig voor juridische beroepsgroepen, vooral voor advocaten die mensenrechtzaken doen. Want de schendingen worden bijna altijd gepleegd door staatsorganen: veiligheidsdiensten, de politie, administratieve overheden en onze juridische instituties. Je procedeert dus vrijwel altijd tegen de staat en dat wordt gezien alsof je tegen de staat bent. Maar dat is natuurlijk niet zo! Elke advocaat heeft de plicht op te komen voor de rechten van zijn cliënt als die door de staat worden geschonden. Toch word je in Turkije voortdurend geïdentificeerd met je cliënt.’

Zelfs Metin Feyzioglu, de deken van de Turkse Unie van Advocatenordes, lijkt daarin mee te gaan: hij noemde advocaten die terrorismeverdachten bijstaan óók terroristen.

‘Dat is inderdaad een probleem. Wij hebben altijd gezegd dat de rechten van verdachten voor iederéén gelden, of je nou Koerdisch, nationalistisch religieus of wat dan ook bent. Maar de samenleving is totaal politiek gepolariseerd. Toen advocaten die PKK-zaken deden in 2011 onder vuur kwamen te liggen (in de zogeheten KCK-zaak, waarin vorige week weer een nieuwe zitting was, *red.*), kwamen de Turkse Unie van Advocatenordes en de Istanboelse Orde niet op voor het recht van deze advocaten op een vrije beroepsuitoefening. Wat het nog ingewikkelder maakt, is dat we er nu achter komen dat de KCK-zaken werden aangejaagd door Gülenisten.’

Waar loopt u in de praktijk tegenaan?

‘Onder de noodtoestand zijn ongeveer twintig decreten door het parlement aangenomen van wie wordt beweerd dat ze rechtskracht hebben. Maar je kunt ook zeggen dat de voorwaarden voor een noodtoestand er op dit moment niet zijn. Daarnaast stroken de decreten niet met de Grondwet en zijn ze niet getoetst door het Constitutionele Hof, want dat heeft zichzelf daartoe niet bevoegd verklaard. Voor advocaten is dat een gigantisch probleem omdat de rechtmatigheid van die decreten dus niet meer binnen het Turkse rechtssysteem kan worden aangevochten. Bijvoorbeeld: de minister van Binnenlandse Zaken heeft de paspoorten van duizenden terrorismeverdachten ingetrokken op grond van zo'n decreet. Tegen die administratieve maatregel zou je in beroep moeten kunnen gaan. Maar de administratieve rechtbanken zeggen: het decreet heeft rechtskracht dus wij kunnen dat niet toetsen. Ander voorbeeld: de ruim honderdduizend ambtenaren die zijn geschorst of ontslagen, staan op een lijst die aan een decreet is toegevoegd. Daardoor is het ontslag geen administratieve handeling, maar een wet. Je zult in Turkije geen rechter meer vinden die daar tegenin gaat. En vrijwel elke beslissing over zo'n decreet is op precies dezelfde manier verwoord.’

Wat is het effect van de voortdurende noodtoestand op de Turkse samenleving?

De polarisatie wordt steeds erger. De regering zet bevolkingsgroepen tegen elkaar op, en het Turkse volk tegen andere volkeren – onlangs nog de Duitsers en de Nederlanders. Ik denk dat mensen in Turkije zich nauwelijks realiseren hoe ernstig de situatie is. Ik voorzie dat het voortdurend schenden van de rechten van verdachten zal terugslaan op de regering. Ik heb een cliënt, een collega-mensenrechtenadvocaat, die werd gearresteerd omdat hij in een Gülenkrant had gepubliceerd. In mijn pleidooi voerde ik aan dat de coup een misdaad was tegen ons allemaal, dat er een degelijk onderzoek naar de plegers moet komen, maar dat hun rechten wel moeten worden gerespecteerd.

Gebeurt dat niet, dan zullen de échte coupplagers misschien wel nooit worden veroordeeld. Misschien brengen de coupgerelateerde zaken het tot het Europese Hof. Als dat vervolgens constateert dat de rechten van verdachten zijn geschonden, zal de waarheid over de coup misschien wel nooit boven tafel komen.’

LawCare

Britse hulplijn voorziet in behoefte

DOOR / FRANCISCA MEBIUS

Ruim negenhonderd juristen in het Verenigd Koninkrijk bellen jaarlijks naar de hulplijn van LawCare. De NOvA onderzoekt momenteel of de Nederlandse advocatuur ook behoefte heeft aan zo'n vertrouwenspersoon. Wat kunnen wij leren van het Verenigd Koninkrijk?

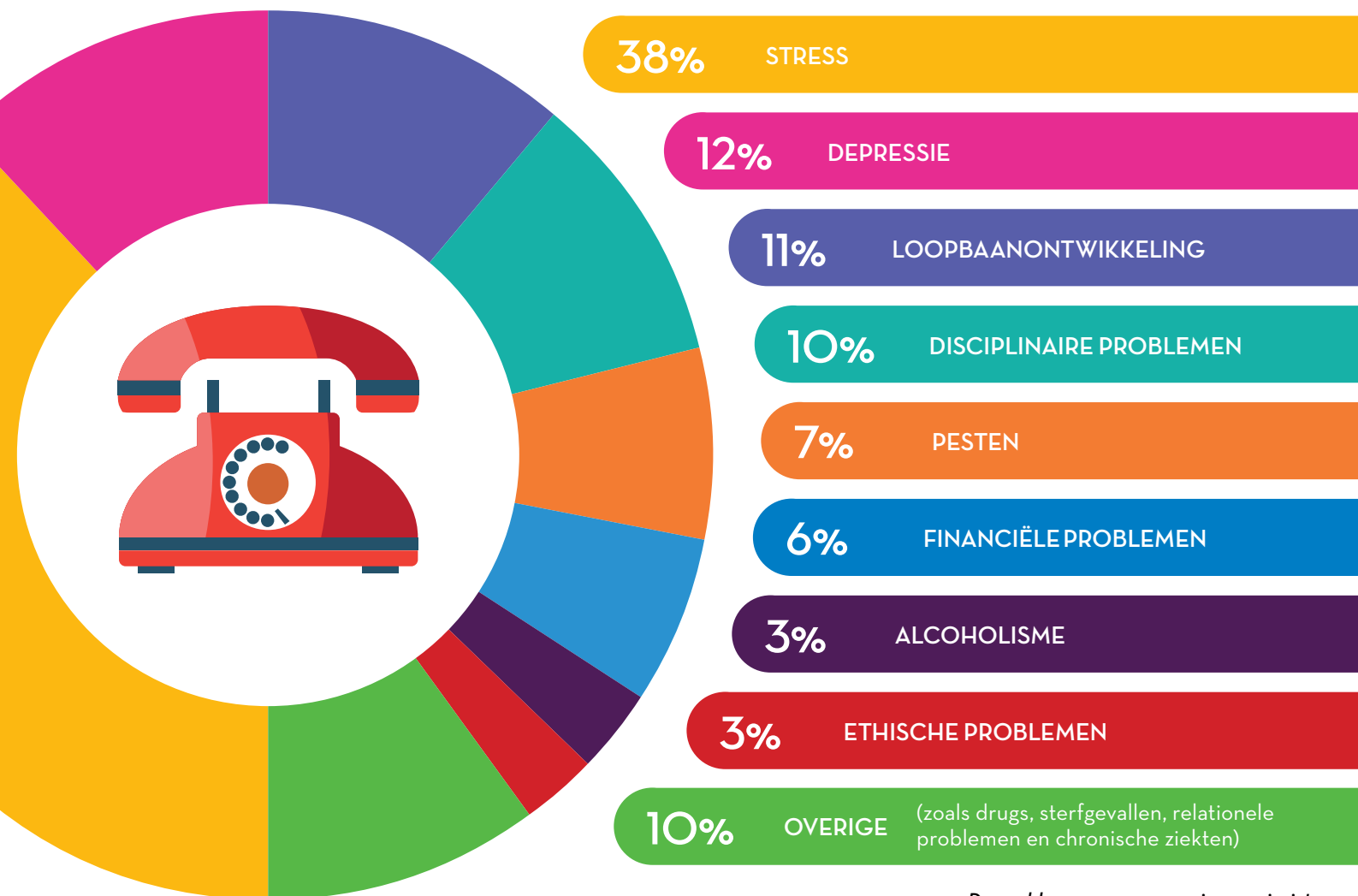
Stress, angst, depressie, alcoholverslaving en pesten. Het levert psychische klachten op waar mensen niet graag over praten. Advocaten al helemaal niet, terwijl de hoge werkdruk en lange werkdagen de advocatuur juist tot een risicogroep maken. Het is niet voor niets dat volgens verzekeraars het aantal burn-outs onder advocaten gestaag stijgt. De Nederlandse orde van advocaten (NOvA) bekijkt mede daarom of binnen de Nederlandse advocatuur behoefte bestaat aan een vertrouwenspersoon waar advocaten met psychische klachten of andere persoonlijke problemen terecht kunnen. Bij dat onderzoek worden ook bestaande initiatieven in omringende

landen betrokken, is te lezen in het jaarplan van de NOvA. LawCare in het Verenigd Koninkrijk is zo'n bestaand initiatief. LawCare werd in 1997 opgericht, in eerste instantie vanwege de stijgende alcoholproblemen onder advocaten in Engeland en Wales. Inmiddels is de organisatie er voor alle problemen die te maken hebben met gezondheid en welzijn. LawCare is er niet alleen meer voor advocaten, maar richt zich op de hele juridische gemeenschap, inclusief rechtenstudenten, uit alle rechtsgebieden in het Verenigd Koninkrijk en

Ierland. De dienst voorziet in een behoefte. In 2016 belden meer dan negenhonderd juridische professionals naar de hulplijn. Een stijging van twaalf procent ten opzichte van 2015. De website van de organisatie

Elizabeth Rimmer

De problemen waarover ruim 900 juristen in 2016 belden naar LawCare.

wordt maandelijks ruim vijftienhonderd keer bezocht. De stijging van het aantal telefoontjes toont volgens Elizabeth Rimmer, CEO van de organisatie, aan dat het taboe langzaam doorbroken wordt. LawCare krijgt meer bekendheid binnen de Britse juridische gemeenschap, die zo'n tweehonderdduizend juristen telt. 'Het vergroten van de naamsbekendheid heeft voor ons extra prioriteit. We willen van het idee af dat praten over psychische problemen een taboe is. Het moet bespreekbaar worden, al helemaal op de werkvloer.'

HOGE WERKDRUK

Veruit de meeste juristen bellen omdat ze gebukt gaan onder stress.

Bijna vier op de tien telefoontjes waren vorig jaar stressgerelateerd. Dat is volgens Rimmer niet vreemd. 'Het beroep van advocaat en de cultuur die daarbij hoort kunnen heel veeleisend zijn. Lange dagen, een competitieve omgeving en het continu moeten voldoen aan de verwachtingen van cliënten en leidinggevenden, kunnen al snel leiden tot stress. Daarnaast wordt veel gebeld over stress binnen de relationele sfeer. Dat kan ook voortvloeien uit de hoge werkdruk.' Andere redenen om te bellen zijn depressie, pesten, financiële problemen, alcoholisme, ethische kwesties en zaken als sterfgevallen, drugs, relatieperikelen en chroni-

sche ziekten. Opvallend: verreweg de meeste telefoontjes komen van vrouwen. Die tekenen voor bijna twee derde van het totaal. 'We denken dat vrouwen eerder dan mannen geneigd zijn naar hulp te zoeken,' verklaart Rimmer het verschil.

De eerste vraag die wordt gesteld aan een beller met stress of depressie is of hij of zij al een dokter heeft bezocht. 'We zoeken uit of de beller is geadviseerd om een tijdje vrij te nemen van werk,' zegt Rimmer. 'Ook kijken we altijd of er een vrijwilliger is die dezelfde soort klachten heeft gehad voor een vertrouwd een-op-eengesprek. Dit geldt ook voor bellers die worden gepest. Zij worden daarnaast geadviseerd om te praten ▶

met zijn of haar leidinggevende.' Een duidelijke trend is volgens Rimmer dat er steeds meer gebeld wordt over loopbaanontwikkeling. Dat percentage steeg van 4 in 2015 naar 11 in 2016. Het aantal telefoontjes over disciplinaire problemen daalde juist. Ook valt het Rimmer op dat er vaker gebeld wordt door jonge advocaten. 'Wij proberen studenten en starters in het bijzonder te bereiken, omdat zij nog extra kwetsbaar zijn. Dat werpt dus z'n vruchten af.'

WERKWIJZE

Hoe gaat LawCare in zijn werk? De hulplijn is gratis en 365 dagen per jaar bereikbaar. De telefoon wordt altijd opgenomen door iemand die daarvoor is getraind. Doordeweeks zijn dat de zes medewerkers (drie fulltime en drie parttime). LawCare is een goed doel dat financieel ondersteund wordt door donaties van verschillende juridische instellingen in het Verenigd Koninkrijk. In de weekenden maakt LawCare gebruik van twintig professionals die op vrijwillige basis vanuit huis bereikbaar zijn voor juristen met problemen. Daarnaast zijn er ongeveer tachtig vrijwilligers verbonden aan LawCare die een-op-eengesprekken voeren. 'Een advocaat met een alcoholprobleem kunnen we bijvoorbeeld in contact brengen met iemand die hetzelfde heeft meegemaakt en van zijn verslaving af is. Vervolgens wordt er zo snel mogelijk met de nieuwe contactpersoon, die in een database staat, een belafsprak gemaakt,' zegt

Angus McNicol

Rimmer. 'De vrijwilligers zijn allemaal juristen of ex-juristen vanwege pensionering of een carrièreswitch.' Ex-advocaat Angus McNicol (61)

uit Topsham Exeter Devon is een van de twintig vrijwilligers. Twaalf keer per jaar heeft hij weekenddienst voor LawCare.

'Op die dagen zit ik ongeveer zes uur achter de telefoon. Over het algemeen wordt er twee à drie keer per dag gebeld. De gesprekken duren tussen de 30 tot 45 minuten.' McNicol belde ooit zelf naar de hulplijn vanwege stress en depressies. In 1981 begon hij als advocaat, aanvankelijk bij een relatief klein kantoor genaamd Sargent & Probert. Toen het kantoor na een fusie in 2000 opging in Foot Anstey en veel groter werd, bekwam McNicol langzaam een onbestendig gevoel. 'Ik kreeg steeds meer het idee dat ik minder gewaardeerd werd. Ik was ervan overtuigd dat ik een vijftigjarige werkweek moest blijven maken om enigszins gewaardeerd te worden. Bovendien realiseerde ik me dat mijn rol binnen het kantoor verre van cruciaal was.' De zorgen over zijn toekomst binnen Foot Anstey leidden uiteindelijk tot heftige paniekaanvallen, depressies en slapeloze nachten. 'Op kantoor zei ik er niets over, omdat ik dacht dat dat een zwakgebod zou zijn en het einde van mijn carrière zou betekenen. Mijn vrienden en indirecte familie wisten ook van niets. In 2011 kwam ik noodgedwongen thuis te zitten met een depressie, maar ik was vastbesloten om zo snel mogelijk weer fulltime aan het werk te zijn.'

Het liep anders. McNicol belde met LawCare en hij werd doorverwezen naar een Londense advocaat. Die stond hem drie maanden lang bij. 'Het heeft me enorm geholpen om met een collega-advocaat te praten die hetzelfde had meegemaakt. Zij is na haar herstel weer aan de slag gegaan als advocaat. Ik heb mede door de gesprek-

ken met haar voor een carrièreswitch gekozen. Ze liet me inzien dat je met de opleiding rechten en al die jaren ervaring als advocaat ook veel andere

'Het taboe moet doorbroken worden. Praten over je problemen kan het verschil maken'

nuttige zaken kunt doen dan het pure, veeleisende advocatenwerk.' Naast het vrijwilligerswerk voor LawCare richt McNicol zich nu op fondsenwerving en het vinden van sponsors voor evenementen. Ook is hij trustee bij het Exeter Dispensary and Aid-in-Sickness Fund.

TABOE

McNicol koos voor een andere carrière, maar er zijn binnen het Verenigd Koninkrijk ook genoeg voorbeelden te vinden van advocaten die wel bij hun carrière in de advocatuur blijven. Jonathan de Lance-Holmes, partner bij Linklaters, heeft ondanks zijn angstaanvallen en depressies, die zo'n twintig jaar geleden begonnen en resulteerde in een burn-out en maanden thuiszitten, nooit getwijfeld aan zijn baan als advocaat bij Linklaters.

'In de jaren negentig was het taboe op dit soort psychische klachten nog veel groter dan nu. Ik denk dat mijn situatie voorkomen had kunnen worden als dit taboe er niet was geweest. We zijn nu veel verder en mijn kantoor doet veel meer aan welzijn, maar mensen met problemen zijn nog steeds terughoudend in het delen van hun verhaal. Dat moet doorbroken worden. Praten over je problemen met mensen op de werkvloer en via LawCare kan het verschil maken.' Dat is nu precies waar LawCare volgens Rimmer om draait. 'Wij luisteren en proberen te begrijpen wat het probleem van de beller is. Uiteraard komen we als het kan ook met suggesties om het probleem op te lossen, maar het allerbelangrijkst is dat we luisteren. Alleen het praten over problemen kan al zoveel helpen.' ■

Juridisch Adresboek (legal directory), verbeter toegang tot expertise

Reijnders Vreugdenhil Advocaten

www.rvadvocaten.nl - Haarlem/Amsterdam - 085 401 15 20

Mr. Emke Vreugdenhil, gespecialiseerd arbeidsrecht advocaat (VAAN)

Al meer dan 25 jaar staat Emke Vreugdenhil werkgevers, werknemers en ondernemingsraden bij op het gebied van het arbeidsrecht. Haar aanpak is persoonlijk, praktisch en voortvarend.

REIJNDERS VREUGDENHIL ADVOCATEN
UNIVERSITY OF LUTHELIAN

E-LAW Arbeidsrecht Advocaten

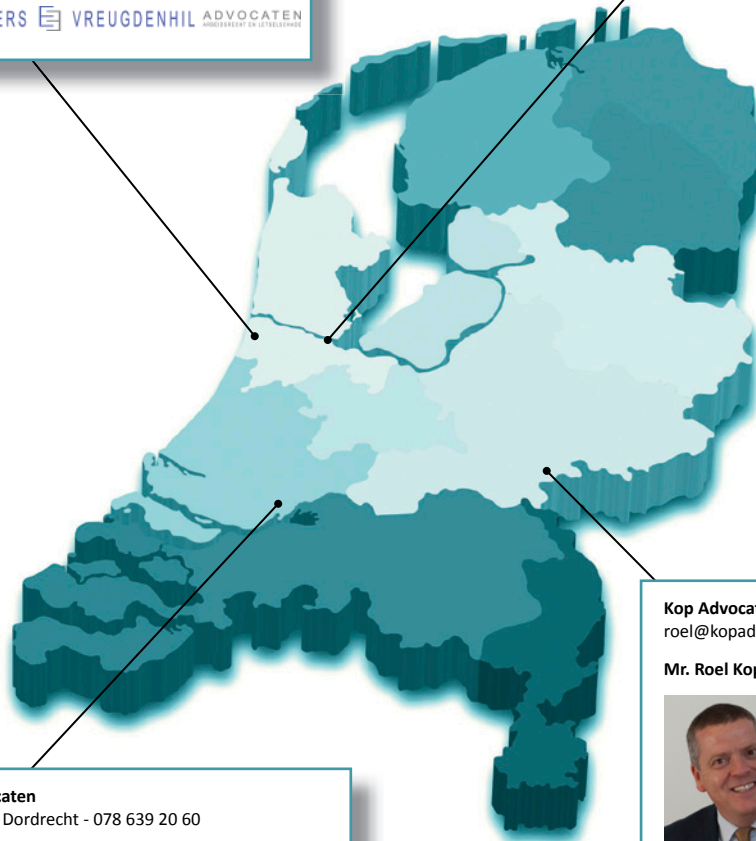
www.e-lawadvocaten.nl - Amsterdam - 020 84 59 308

Mr. Jeroen N.A. Dijkman, advocaat/partner

E-LAW Arbeidsrecht Advocaten is gespecialiseerd in Arbeidsrecht en combineert topkwaliteit met een persoonlijke en betrokken dienstverlening.

E-LAW
ARBEIDSRECHT ADVOCATEN

Uilhoorn & Fritse Advocaten

www.uilhoorn-fritse.nl - Dordrecht - 078 639 20 60

Mr. Conny Fritse, advocaat

Aanspreekpunt voor arbeids- en ontslagrecht, sterk in 'De zieke werknemer', pensioenrecht, trusted Advisor voor MKB en onderscheidend door P&O-achtergrond.

Uilhoorn & Fritse
advocaten

Kop Advocaten - www.kopadvocaten.nl

roel@kopadvocaten.nl - Nijmegen - 024 737 03 76 - 06 53 30 84 40

Mr. Roel Kop, advocaat

Arbeidsrechtadvocaat Roel Kop begon na zestien jaar ervaring in 2013 zijn eigen praktijk. Inmiddels is het team van Kop Advocaten uitgebreid met advocaten Marja Mertens en Maida Sahman. Hun devies: "Hoe kleiner hoe fijner, persoonlijk, betrokken, toegankelijk voor zowel werkgevers als werknemers."

KOP
advocaten

Overzicht gespecialiseerde advocaten/partners en kantoren.
Altijd bereikbaar via het Juridisch Adresboek op www.advocatenblad.nl

Wilt u zich ook registreren?

Svp neem contact op met Capital Media Services: 024 - 360 77 10 of mail@capitalmediaservices.nl

THE FIPE WIL MANNELIJKE
DOMINANTIE DOORBREKEN

**VROUWEN EISEN
HET PODIUM OP**

the fipe

Female
Intellectual
Property
Experts

DOOR / FRANCISCA MEBIUS BEELD / JEAN-PIERRE JANS

Netwerk The FIPE wil vrouwen binnen het intellectuele eigendom zichtbaarder maken. Beter netwerken, publiceren en spreken op evenementen, luidt het devies. 'Eind 2018 moet veertig procent van de sprekers op het podium vrouw zijn. Nu is dat nog geen tien procent.

Als mannen een glazen plafond tegenkomen, roepen ze hun vrienden erbij. Even langs de Hornbach, de schouders eronder om het plafond open te breken en vervolgens met elkaar de kroeg in. Wat doen vrouwen? Een gewone vrouw staart naar het plafond totdat ze een vlekje ziet, pakt een stofdoekje, poetst het plafond op en vergelijkt haar spiegelbeeld met dat van haar buurvrouw.'

Met deze grap van cabaretière Claudia de Breij kondigde Vivien Rörsch (38), cassatieadvocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek,

onlangs de oprichting van netwerk The FIPE aan. 'Vrouwen in het intellectuele eigendom doen het anders. Wij richten een club op om vrouwen zichtbaarder te maken en het glazen plafond te doorbreken.' The FIPE staat voor Female Intellectual Property Experts en is niet alleen bedoeld voor advocaten, maar voor alle professionals binnen het intellectuele eigendom. Van het bedrijfsleven tot de wetenschap. Van de rechterlijke macht tot octrooigemachtigden. Aanleiding voor The FIPE is het feit dat er bij evenementen voor professionals binnen het intellectuele eigendom

weinig tot geen vrouwelijke sprekers te vinden zijn. 'Tijdens het befaamde IE-diner waar ik The FIPE introduceerde, was ik de enige vrouwelijke spreker,' vertelt Rörsch, voorzitter van het netwerk. 'Dat is ook de ervaring bij andere evenementen binnen het intellectuele eigendom.' Ook volgens Judith Krens (42), octrooirechtadvocaat en partner bij Taylor Wessing, Ady van Nieuwenhuizen (35), IE-advocaat bij Kneppelhout & Korthals Advocaten en Claudia Zuidema (53), directeur bij juridische uitgeverij deLex, is het belangrijk om een tegengeluid ►

ADY VAN NIEUWENHUIZEN

VIVIEN RÖRSCH

CLAUDIA ZUIDEMA

te laten horen. Samen met Rörsch vormen ze het bestuur van The FIPE.

PAKKEN

De vier hopen met The FIPE vrouwen binnen het intellectuele eigendom aan te sporen om meer te publiceren en te spreken. Volgens secretaris Zuidema, die met uitgeverij deLex meerdere evenementen per jaar rondom intellectueel eigendom organiseert, zie je steeds dezelfde pakken op het podium. 'Het is altijd lastig om vrouwelijke sprekers te vinden, terwijl er binnen het IE-recht meer vrouwen dan mannen werken. Op *events* zijn de vrouwen ook altijd goed vertegenwoordigd, alleen niet op het podium.' Rörsch voegt hieraan toe dat 65 procent van de *IP-inhouse counsels* vrouwen zijn. 'In de top is dat niet meer dan tien procent.' Volgens Rörsch kan en moet dit anders. Ze ziet dat vrouwen binnen het bedrijfsleven veel

zichtbaarder zijn dan vrouwen binnen de advocatuur op het gebied van intellectuele eigendom. 'De advocatuur hobbelt achter het bedrijfsleven aan. Dat moet veranderen. Meer diversiteit en verschillende invalshoeken is goed. Daarnaast is het ook gewoon leuk om vrouwen op het podium te zien.' Dat er meer mannelijke sprekers binnen het intellectuele eigendom op het podium staan, ligt volgens de dames van The FIPE vooral aan het feit dat vrouwen bescheidener zijn. Er is volgens Rörsch een tendens gaande om met name over je eigen succes te spreken. 'Dat is de advocatuur eigen, maar het IE-recht is een procesrechtelijke tak met veel tegenspraak. Daar geldt dat nog meer. Het gaat vaak hard tegen hard. Vrouwen hebben een goede invloed

op het debat, omdat ze empathisch zijn. Het is positief dat vrouwen zich kwetsbaarder kunnen opstellen. Daar moeten ze gebruik van maken.'

DOMINANTIE

Vicevoorzitter Krens voegt daaraan toe dat er niets mis is met mannelijke dominantie, maar dat meer vrouwelijke dominantie niettemin gewenst is. Ook binnen de top van advocatenkantoren. Haar kantoor, Taylor Wessing, is naar eigen zeggen uitzondering op de regel.

'We leren vrouwen om te bluffen, iets wat mannen vaak beter kunnen'

'Wij zijn met twee vrouwelijke en één mannelijke partner in de IE-praktijk, maar bij veel andere kantoren zie je dat de top nog steeds bestaat uit wat oudere mannen. Het vergt tijd dat daar meer vrouwen bij komen, maar dat gaat wel gebeuren. Langzaam verdwijnt de huidige laag. Tien tot twintig jaar geleden was zorgen voor het gezin in combinatie met werk meer een issue voor vrouwen. Helemaal in deze conservatieve beroepsgroep. Dat is nu niet of veel minder aan de orde.'

De Nederlandse orde van advocaten heeft de VIEPA (Vereniging Intellectuele Eigendom Proces Advocaten) onlangs erkend als specialisatievereniging. De VIEPA wil gespecialiseerde intellectuele eigendom (IE) procesadvocaten zichtbaar en vindbaar maken voor mensen die op zoek zijn naar deskundige juridische bijstand in geschillen betreffende het intellectuele eigendomsrecht. Met de erkenning wordt de markt van IE-procesadvocaten weer wat inzichtelijker, stelt de VIEPA. De vereniging is opgericht in oktober 2015. Alle 126 advocaten die lid zijn, voldoen aan de door VIEPA gestelde eisen van bekwaamheid, ervaring en opleiding op het gebied van het intellectueel eigendomsprocesrecht. Een overzicht van de leden is te vinden op de website van de VIEPA.

JUDITH KRENS

Ook Zuidema ziet een verschuiving. Het feit dat er veel mannen in de top laag zitten, komt volgens haar ook omdat vrouwen simpelweg niet geleerd hebben hoe ze moeten doorstromen naar boven. 'Dan heb je te maken met aspecten als politiek, omgaan met mannelijke dominantie. Mannen netwerken veel makkelijker dan vrouwen. Dat wordt bij de volgende generaties vanzelf beter en daar gaan wij de vrouwen binnen het intellectuele eigendom een handje bij helpen.'

Het idee is dat The FIPE jaarlijks ongeveer vier evenementen voor vrouwelijke professionals binnen het intellectuele eigendom gaat organiseren. De aftrap, met als thema *So cool to be a woman in IP*, vond plaats op internationale vrouwendag op 8 maart 2017. Tijdens deze oprichtingsbijeenkomst zijn het bestuur, het comité van aanbeveling en het logo bekendgemaakt en is met de ruim honderd aanwezigen gesproken over de kracht van vrouwen netwerken en de te bereiken doelen. Netwerken is een van de belangrijkste doelstellingen. 'Iedereen moet zich bewust worden van het bestaan van heel capabele vrouwen binnen het intellectuele eigendomsrecht,' aldus penningmeester Van Nieuwenhuizen.

SPREKERS

The FIPE wil dat eind 2018 veertig procent van de sprekers op IE-evenementen vrouw is. Nu is dat naar eigen zeggen nog geen tien procent. De dames gaan dat onder meer bewerkstelligen door cursussen en workshops aan te bieden waarbij belangrijke *skills* als jezelf presenteren, worden aangeleerd. 'Vrouwen leren bijvoorbeeld om te bluffen, iets wat mannen vaak beter kunnen,' zegt Zuidema.

'Vrouwen bereiden zich daarentegen weer beter inhoudelijk voor dan mannen. Dat is goed, maar het zit ze soms ook in de weg.'

Goed kunnen luisteren en doorvragen zijn andere eigenschappen waardoor vrouwen van grote toegevoegde waarde zijn, volgens de dames. 'Vrouwen hebben over het algemeen meer gevoel voor hun collega's en beter zicht op hoe het met iemand gaat, ook wat

betreft junior-collega's,' stelt Van Nieuwenhuizen. 'Ze vragen daar ook bewuster naar. Dat merk je ook extern, zoals in de nazorg met betrekking tot cliënten.' Mannen kunnen daarentegen weer beter samen de oorlog winnen, denkt Zuidema. 'Strijd hebben onderling, maar toch voor hetzelfde team spelen en zorgen dat er wordt gewonnen. Er is minder gedoe bij mannen onderling.'

Een belangrijke vrouwelijke eigenschap is volgens de dames van The FIPE dat vrouwen het grotere plaatje beter overzien en dingen sneller aanpakken. Zuidema: 'Vrouwen kunnen heel praktisch zijn en door te multitasken zaken snel regelen. The FIPE is daar het beste voorbeeld van. In januari kwam het ter sprake, nu hebben we een gezellig bestuur en is het eerste evenement al achter de rug.' ■

Wettelijk streefcijfer

Minister Jet Bussemaker van emancipatie en VNO-NCW voorzitter Hans de Boer riepen deze maand alle 5000 bedrijven die onder de net verlengde Wet bestuur en toezicht vallen op meer vrouwen in de top te benoemen. Alleen zo kan de doelstelling van het wettelijk streefcijfer van 30 procent worden gehaald, schreef de minister in een brief aan het bedrijfsleven. Volgens de minister loont de inzet weliswaar, maar gaat het nog veel te langzaam.

Ook binnen de advocatuur wordt het wettelijk streefcijfer bij lange na niet gehaald, hoewel het aantal vrouwelijke advocaten wel gestaag toeneemt. Begin maart 2017 telde de balie 7810 vrouwelijke advocaten tegenover 9993 mannelijke advocaten, blijkt uit cijfers van de Nederlandse orde van advocaten. Eind 2015 waren er 7619 vrouwen als advocaat werkzaam en 9960 mannen.

Van de 2036 advocaten die bij de top tien kantoren in Nederland werken, was begin dit jaar 845 vrouw. Hiervan was 73 partner, tegenover 312 mannelijke partners. Het aantal vrouwelijke partners is gestegen van 18,8 procent begin 2016 naar 18,9 procent begin 2017, is te lezen in het onderzoek *De stand van de advocatuur en het notariaat* in Advocatie. Begin 2015 was dit nog 17 procent.

Daamen, advocaten.

CASSATIE IN STRAFZAKEN UITBESTEDEN?

Besteedt u een cassatiezaak aan ons uit, dan doen wij enkel de cassatieprocedure.

Mr. H.M.W. Daamen is lid van de Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken (VCAS).

Wij werken ook op basis van toevoeging.

Bezoek de site voor onze resultaten.

WWW.CASSATIESTRAFRECHT.NL

KANTOORRUIMTE HUREN IN UTRECHT

Aelan *Advocaten*

Aan het Wilhelminapark in Utrecht bieden wij kantoorruimte aan voor één tot vijf advocaten met diverse faciliteiten waar u naar keuze gebruik van kunt maken.

Heeft u interesse?

Bel dan 030 251 21 71 of stuur een e-mail naar aa@aa-advocaten.nl

Karin uit Weert heeft jouw kantoor zo gevonden

>2,6 MILJOEN
BEZOEKERS
PER JAAR!

De NAB is het online advertentie platform voor de juridische dienstverlener
BEL 055 539 56 50 OF MAIL INFO@NAB.NL VOOR MEER INFORMATIE

Cultivating excellence
through coaching & training

- ✓ **Legal English Writing Skills**
- ✓ **Dutch Law in English**
- ✓ **English in Commercial Mediation**
- ✓ **Contract Drafting in English**
- ✓ **Branch Out Legal English Blog (www.branch-out.eu/blog)**

Branch Out verzorgt workshops op het gebied van vaardigheden in het Engels voor juridische professionals. Branch Out werkt met het uitgangspunt dat "taal" niet op zichzelf staat; we gebruiken een specifieke taal in specifieke omstandigheden voor specifieke doeleinden.

Ga voor meer informatie naar www.branch-out.eu

HUGO DE GROOT ACHTERNA

DOOR / ROBERT SANDERS

Cornelis van Bijkershoek (1673-1743)

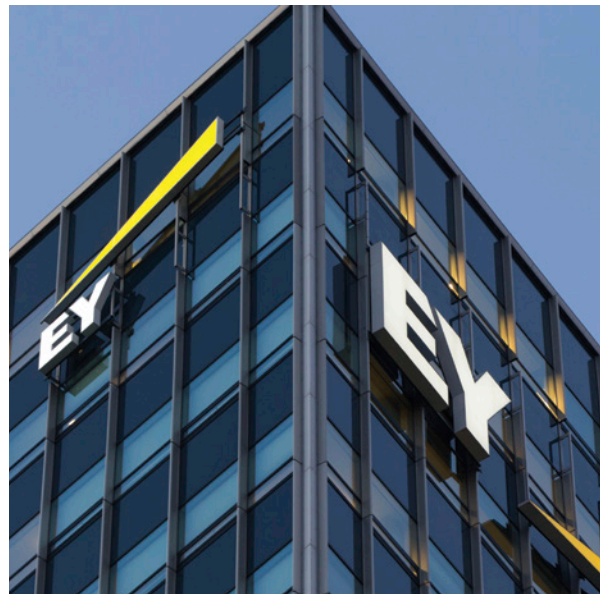
Cornelis van Bijkershoek werd op 29 mei 1673 geboren in Middelburg, waar zijn vader koopman was en een uitgebreide zijlmakerij had. Op zijn tiende ging hij naar de Latijnse school. De jonge Van Bijkershoek viel daar op door zijn uitstekende leerprestaties. Zijn ouders stuurden hem daarna naar de Hogeschool van Franeker, met de bedoeling hem tot predikant op te leiden. Toen in het tweede jaar de hoogleraar H.A. Roëll in gezelschap smalend over de tong ging en zelfs van ketterij werd beschuldigd, verdedigde Van Bijkershoek zijn leermeester met zoveel vuur dat zijn eigen carrière als theoloog op het spel kwam te staan. Op aanraden van een van de hoogleraren stapte hij over op een studie rechtsgeleerdheid. Ook in die discipline blonk Van Bijkershoek uit. Op 16 mei 1694 promoveerde hij en op 29 september van dat jaar werd hij in Den Haag als advocaat beëdigd. Van Bijkershoek viel al snel op door zijn kunde, zijn rechtskennis en zijn volstrekte onkreukbaarheid. Die reputatie snelde hem zodanig vooruit dat tsaar Peter de Grote in 1697, tijdens zijn eerste verblijf in Holland, zijn uiterste best deed om de jonge advocaat in dienst te nemen. Van

Bijkershoek ging daar echter niet op in, omdat hij de Russische taal als een grote barrière zag. In 1704 werd hij – nog altijd maar begin dertig – voor het eiland Tholen gekozen tot raadsheer in de Hoge Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland. Op 23 mei 1724 werd hij zelfs tot president van de Hoge Raad gekozen. In dat uit Zeeuwen en Hollanders bestaande rechtscollege was al anderhalve eeuw geen Zeeuw meer tot president gekozen door de invloed van de Hollandse steden in de Staten, die over de benoeming beslisten. Van Bijkershoek moest zich dan ook flink inspannen om aan de vereiste meerderheid van stemmen te komen. Daarbij zal hij ook met enige gêne hebben teruggekeken op zijn bijdragen in 1699 aan het politiek-satirische spotblaadje *De Nieuwe Oprechte Haegse Mercur*, een jeugdzonde waarin hij soms ook het gedrag van zijn baliegenoten hekelde. Dan doet echter geheel niet af aan het imposante oeuvre dat Van Bijkershoek als jurist heeft geproduceerd, alles in voortreffelijk Latijn. Na Hugo de Groot heeft geen andere Nederlandse jurist zo'n gezag verworven op het terrein van het publiek recht en het internationaal recht. In 1702

publiceerde hij in navolging van De Groot een belangrijk werk over het zeerecht, getiteld *De Dominio Maris Dissertatio*. Van Bijkershoek bouwde voort op de gedachte dat kuststaten recht hebben op de aangrenzende wateren. Hij gaf daar echter een praktische uitwerking aan, door te argumenteren dat de feitelijke controle van de staat overeenkwam met de capaciteit van zijn vuurwapens ('terrae potestas finitur ubi finitur armorum vis' – het eigendom over het land eindigt waar de militaire macht eindigt). De Italiaan Ferdinand Galiami berekende dat het bereik van een kanon drie zeemijlen bedroeg, zodat deze 'kanonschotregel' de internationaal geaccepteerde standaard werd voor het bepalen van de territoriale wateren. Van Bijkershoek tekende zijn ervaringen in de Hoge Raad op in zijn *Observationes tumultuariae*, inmiddels een belangrijke rechtshistorische bron voor de kennis van de rechtspraak van de Hoge Raad. Van Bijkershoek bleef president van de Hoge Raad tot aan zijn dood. In de nacht van 15 april 1743 werd hij door een beroerte getroffen. Hij overleed de volgende dag, 69 jaar oud.

BIG FOUR LEGAL 'NIET CONCURREREN MAAR SAMENWERKEN'

© Hollandse Hoogte

DOOR / LEX VAN ALMELO

De juridisch-adviesafdelingen van de big four groeien en de ambities zijn groot. De general counsel van grote ondernemingen hebben nog weinig zicht op wat de juristen van de big four doen. De veranderende behoefte van ondernemingen speelt alternatieve aanbieders wel in de kaart.

Rond de millenniumwisseling zetten de grote accountantskantoren eigen advocatenkantoren op of gingen daar een strategische alliantie mee aan. Grote boekhoudschandalen rond Enron, WorldCom en Tyco gooiden echter roet in het eten. Eén van de big five viel om en de juridische adviespoten kwijnden weg. Accountants mogen alleen nog beursvennootschappen en andere organisaties van openbaar belang controleren als zij geen adviesdiensten verlenen. Vijftien jaar later hebben de big four – de big five als je BDO Legal ook meetelt – weer allemaal een juridische afdeling met groeiambities. Zo heeft Deloitte Legal veertig fee earners. De komende jaren wil het

doorgroeien naar tachtig juristen, zegt managing partner Chris de Jong.

EXTERN

De groei van de big four op de juridische adviesmarkt maakt deze nieuwe spelers nog niet meteen interessant voor grote ondernemingen. Bij die ‘corporates’ is het de general counsel die doorgaans beslist over de inkoop van extern juridisch advies. Uit het meest recente benchmarkonderzoek van General Counsel Netherlands (GCN), een kennis- en innovatienetwerk voor general counsel, komt naar voren dat een meerderheid van de general counsel verwacht dat de juridische afdeling van hun werkgever zal groeien. Uit dat onderzoek blijkt ook dat de helft van de general counsel verwacht meer extern juridisch advies in te kopen. Bij het uitbesteden van juridisch werk hebben ze echter nog altijd een voorkeur voor de grote advocatenkantoren.

GCN concludeert dat de big four nog niet zo scherp op het netvlies van de general counsel staan. Waarom niet? Malinda Miener, general counsel van het netwerkbedrijf Enexis, heeft er verschillende redenen voor. Om te beginnen doen de vijf advocaten en zeven bedrijfsjuristen c.q. juridisch medewerkers van Enexis zo veel mogelijk zelf. Ook de aansprakelijkheidsprocedures in onder meer schadezaken. Bij civiele rechtbankprocedures kan Enexis niet om advocaten heen. ‘Voor bulkwerk rond stroomsturende hennep telers zullen wij een kleiner advocatenkantoor uit de

regio gebruiken. Maar bij M&A-trajecten schakelen we altijd een groot kantoor van naam en faam in. Voor vragen op het gebied van energierecht kan een nichekantoor uitkomst bieden. Daarbij gaat het erom dat het kantoor echt begrijpt waar Enexis mee bezig is en wat wij nodig hebben. Als dossiers politiek gevoelig zijn, wil je een groot advocatenkantoor dat goede relaties heeft met de politiek en toezichhouders.’

DUUR

Het is echter niet ondenkbaar dat ook de grote accountantskantoren op juridisch gebied iets voor Enexis kunnen betekenen. Malinda Miener: ‘Bij sommige projecten heb je behoefte aan het brede plaatje, waarbij ook de financiële aspecten worden meegenomen. Daarin onderscheiden de big four zich. Ze zijn ook goed in projectmanagement en hebben de verschillende disciplines in huis voor IT en privacy security. Maar ik vind ze best heel duur.’

Miener is niet de enige general counsel die op de kleintjes let. Volgens GCN staan general counsel onder druk om zo kostenefficiënt mogelijk te werken. Wat technologische oplossingen betreft zou Malinda Miener graag zien dat bedrijfssystemen volledig op elkaar aansluiten. ‘Ook op het werkdossier van de jurist. Maar zoiets bestaat nog niet.’

Volgens Chris de Jong van Deloitte Legal is het niet nodig om één samenhangend systeem te hebben. ‘Je kunt gemakkelijk data trekken ►

CHRIS DE JONG

HELDER COMMENTAAR OP EN DUIDING VAN NIEUWE WET- EN REGELGEVING

- ✓ overzicht van de nieuwe of gewijzigde (wets)artikelen en/of bepalingen
- ✓ overzicht van de relevante parlementaire geschiedenis
- ✓ commentaar dat uitleg geeft, dwarsverbanden legt en de verschillen tussen de oude en nieuwe wet- en regelgeving duidt

MALINDA MIENER

© Robert van Welsum

uit verschillende systemen, die data analyseren en zo overzicht en inzicht krijgen.' Bijvoorbeeld in de structuur van de onderneming. Dat is vooral handig bij multinationals die een hoofdkantoor hebben in Nederland en vaak bestaan uit honderden entiteiten. Voor de *corporate house-keeping* kunnen de bedrijfsjuristen van die bedrijven met software de bevoegdheden en termijnen in kaart brengen en zich laten waarschuwen wanneer er iets moet gebeuren. En met behulp van technologie kunnen zij ook inzicht krijgen in het totaal van de intellectuele eigendommen. De Jong: 'Dan kan bijvoorbeeld blijken dat je maar twee derde van je patenten of licenties nodig hebt voor jouw strategie en dat je een derde kunt verkopen.'

TECHNOLOGIE

De Jong denkt niet dat advocatenkantoren gaan investeren in zulke technologie. 'Bovendien heeft het management bij strategische en operationele beslissingen ook behoefte aan consultancy, industriekennis en fiscale expertise. En die hebben de big four in huis.'

GCN kan dat op basis van het benchmarkonderzoek beamen. GCN-directeur Petra van Hilst: 'General counsel zijn veel meer riskmanagers geworden die zich ook moeten bezighouden met compliance, fraude en privacy. Dat zijn allemaal multidisci-

plinaire onderwerpen. Daardoor is een andere vraag ontstaan. General counsel hebben tegenwoordig meer behoefte aan projectmanagement en technologische oplossingen.' 'One stop' voor verschillende disciplines is ook anno 2017 het bestaansrecht voor de juridische afdelingen van de big four, die zich overigens slechts richten op een deel van de markt die advocaten bedienen. Deloitte Legal combineert volgens Chris de Jong verschillende disciplines in 'een geïntegreerd model' en concentreert zich op fusies en overnames, ondernemingsrecht, arbeids- en pensioenrecht en IE & IT. Als er geprocedeerd moet worden, werkt Deloitte samen met advocatenkantoren. Samenwerking tussen advocaten- en accountantskantoren zie je ook op andere terreinen. Zo sparren 'de innovators' van Deloitte en van Clifford Chance met elkaar over technologische innovatie, zegt managing partner Jeroen Ouwehand van het Amsterdamse kantoor van Clifford Chance. Volgens Ouwehand investeert Clifford Chance wereldwijd veel in innovatie en technologische ondersteuning van de eigen processen. Bijvoorbeeld in *tools* waarbij in samenwerking met softwareontwikkelaar Kira Systems kunstmatige intelligentie wordt ingezet om contracten te beoordelen; bijvoorbeeld in het kader van due diligence onderzoeken. 'En met ons product *Clifford Chance dr@ft* helpen wij cliënten bij het maken van hun eigen juridische standaarddocumenten in hun eigen huisstijl. Zij hoeven daarvoor alleen een licentie bij ons te kopen en kunnen daarna online een vragenlijst invullen op een server in een beveiligde private cloud.' Om werkprocessen efficiënter te maken, heeft Clifford Chance eigen consultants in dienst. Voor de procespraktijk heeft het kantoor een paar forensisch accountants op de loonlijst. Jeroen Ouwehand: 'Wat betreft het managen van processen groeien we naar de big four toe.'

BELANGENCONFLICTEN

Omdat de big four nu eenmaal slechts met zijn vieren zijn, doemen daar eerder belangenconflicten op dan bij advocatenkantoren. Ook daarom staan general counsel nog afwachtend tegenover de big four. Malinda Miener: 'Als je het kantoor dat de jaarrekening controleert ook inschakelt als consultant, gaat dat zich dan niet tegen jou keren? Is de accountant dan nog echt onafhankelijk? Ik vind dat best lastig. Maar als er geen belangenconflict is, kunnen de big four voor bepaalde kwesties best een optie zijn.'

Chris de Jong ziet geen problemen. 'Deloitte Legal richt zich alleen op ondernemingen waar Deloitte niet de boeken controleert of waar de combinatie van controle en advies is toegestaan. Er blijven dus nog genoeg ondernemingen over om te kunnen groeien.'

Moeten advocatenkantoren dus de borst natmaken?

Chris de Jong: 'Nee, Deloitte werkt nu al samen met advocatenkantoren en dat zal meer gaan gebeuren, bijvoorbeeld in de domeinen waarin wij niet actief zijn.'

Jeroen Ouwehand zegt ook nog weinig te merken van de groei van de juridische afdelingen bij de big four, maar neemt de concurrentie wel serieus. 'Ik vind de opkomst van de big four niet per se een negatieve ontwikkeling. Die dwingt ons te kijken naar onze eigen processen.' ■

JEROEN OUWEHAND

Geef houding aan uw cliënt

DOOR / MICHEL ANDREAE

Tijdens een zitting is het belangrijk om een cliënt van zijn of haar beste kant te laten zien. Met deze non-verbale tactieken zorgt u ervoor dat uw cliënt zo goed mogelijk voor de dag komt, zonder een woord te zeggen.

**Verdacht,
'heeft iets te verbergen'**

HANDEN

In de Verenigde Staten werd voor een onderzoek een rechtszaak in scène gezet.¹ De jury bestond uit proefpersonen, alle andere deelnemers aan het proces (rechter, officier, advocaten enzovoort) waren acteurs en actrices. Ook was de zaak volledig op script gezet.

De zaak werd met twee verschillende jury's van proefpersonen behandeld. Het experiment dat werd uitgevoerd, betrof de lichaamstaal van de verdachte. Zo hield hij in de ene zaak zijn handen onder tafel. De jury kon

**Open, toegankelijk,
minder vaak schuldig**

zijn handen dus niet goed zien. Bij de andere zaak had de verdachte zijn handen rustig op tafel liggen.

Het oordeel van de proefpersonen? De verdachte wiens handen niet te zien waren, werd beoordeeld als onbetrouwbaar, geniepig en verdacht. Toen de verdachte echter zijn handen rustig op tafel had liggen, was de jury veel minder negatief over hem.

Conclusie: zorg ervoor dat uw cliënt de handen in het zicht houdt. Ook rechters zijn gevoelig voor non-verbale indrukken.

NERVEUS

Een zitting kan spannend zijn voor een cliënt die dat niet regelmatig ervaart. Dit kan zorgen voor nervositeit en ongemak. Helaas kan de rechter of de wederpartij dat onbewust anders interpreteren: heeft de cliënt of verdachte iets te verbergen?

Er zijn drie belangrijke gedragingen die voorkomen dienen te worden. Het betreft handenwringen, spelen met ringen of kettinkjes en nerveus met een voet tikken.

Nu zijn de voeten van een cliënt op zitting niet altijd niet zichtbaar. Een rechter heeft vaak beperkt zicht en ziet meestal niet meer dan de torso van de cliënt. Waarom zou deze dan niet met de voeten mogen tikken om bijvoorbeeld de zenuwen wat de temperen? Welnu, het tikken zorgt voor een lichte beweging in het lichaam waardoor de cliënt niet stilzit. Ook dat is iets wat onbewust wordt opgemerkt en meeweegt in het oordeel over de cliënt.

Oogcontact vermijden, schuld bewust, onderdanig

OOGCONTACT

Afhankelijk van de gewenste positie van uw cliënt is meer of minder oogcontact gepast. Iemand kan hiermee verschillende indrukken wekken, bijvoorbeeld krachtig of schuld bewust.

Voor een krachtige uitstraling is het belangrijk dat de cliënt goed oogcon-

Oogcontact maken, krachtig, zelfverzekerd

tact maakt met alle betrokkenen. Let wel dat het geen *staring contest* wordt – dit werkt juist averechts. Ziet u liever dat uw cliënt een schuld-bewuste houding aanneemt, laat hem of haar dan korter oogcontact maken en sneller wegstappen. Dat is een non-verbaal signaal voor onderdanigheid en/of schuld bewustheid.

Fronting, geïnteresseerd

RESPECT

Ongeacht of het een civiele zaak of een strafzaak betreft: het siert uw cliënt als deze respect toont voor de andere partij. Ook dat is non-verbaal te uiten. In jargon wordt dat *fronting* genoemd. Het gaat bij *fronting* om het draaien van het hele lichaam richting de persoon met wie gecommuniceerd wordt. Dat zal in de meeste gevallen de rechter zijn, aangezien hij of zij de belangrijkste actor is op zitting. Het kan echter ook de wederpartij zijn tijdens bijvoorbeeld onderhandelingen.

Respect wordt getoond door de voorkant van het lichaam richting de persoon te draaien met wie we communiceren. Een eenvoudige manier om dat te onthouden bieden de 3T's: Top, Torso en Tenen. Zo kunt u door uw hoofd (top), torso en tenen naar iemand te richten non-verbaal laten merken dat u luistert en dat uw gesprekspartner respect verdient. Uit onderzoek is gebleken dat mensen dankzij *fronting* betrouwbaarder, sympathieker en open-minded overkomen.² Gebruik het derhalve ook zelf in gesprekken met cliënten en collega's om een goede indruk te wekken.

Michiel Andreae verzorgt workshops en trainingen op het gebied van lichaamstaal en non-verbale communicatie. Meer informatie is te vinden op www.bodylanguagecoach.nl.

SCHAAMTE

Schaamte tonen kan helpen om de sympathie van een van de procespartijen te wekken. Het is opnieuw een gebaar dat onbewust wordt geïnterpreteerd. Let goed op dat het geen theater wordt. We zijn als mens met redelijke zekerheid in staat om vast te stellen of iemand liegt of niet.

Het tonen van schaamte is een vrijwel universeel gebaar. We slaan een hand over onze ogen of raken ons voorhoofd aan. Dit gedrag wordt *eye blocking* genoemd: we proberen onze ogen af te schermen van hetgeen we niet graag willen zien. Bij schaamte proberen we onze eigen daad niet onder ogen te komen.

Heeft uw cliënt dus iets gedaan wat tot gevoelens van schaamte zou moeten leiden, laat hem of haar dan een hand over de ogen slaan of met de vingertoppen het voorhoofd aanraken. Natuurlijk werkt dat het best als de cliënt daadwerkelijk schaamte voelt. Is dat echter niet het geval, vraag uw cliënt dan voor

de zitting na te denken over een moment waarvoor hij of zij zich schaamt. De ervaring hoeft niet beschreven te worden. Zolang de gedachte wordt opgeroepen, zal ook het gedrag zich automatisch aanpassen. Laat de cliënt dat gevoel opnieuw oproepen op zitting en het gevoel van schaamte wordt overgebracht.

KLEDING

Ook kleding is een non-verbale uiting en bepaalt mede hoe iemand gezien wordt. Het is aan te bevelen om nette kleding te dragen als de cliënt een verzorgde en gepaste indruk moet maken. Heeft een 'normale man-vrouw' uitstraling de voorkeur, zorg er dan voor dat de cliënt alledaagse of casual kleding aantrekt. Dat kan een spijkerbroek en bijbehorend overhemd zijn.

NOTEN

- ¹ *What Every Body Is Saying*, Joe Navarro, HarperCollins, 2008, p. 136.
- ² Weibel, Stricker, Wissmath & Mast (2010) - *How Socially Relevant Visual Characteristics of Avatars Influence Impression Formation*.

KANSRIJKE ZAAK KOSTEN EEN STRUIKELBLOK?

Liesker Procesfinanciering draagt de **proceskosten**, van lopende en nieuwe procedures. Wij krijgen alleen (terug)betaald als er ook een opbrengst is.

Uw cliënt procedeert daardoor financieel risicoloos, terwijl u verzekerd bent van betaling van uw factuur.

Liesker Procesfinanciering is marktleider in Nederland, met een bewezen uitstekend track record.

Ceresstraat 4, 4811 CC Breda

T +31 (0)76 530 36 00

F +31 (0)76 530 36 09

E info@liesker.com

liesker.com

VU LAW
ACADEMY

CURSUS KEI NIEUWE REGELS VAN BURGERLIJK PROCESRECHT

20 juni 2017

met prof. Lieke Coenraad
en prof. Constant van Nispen

*Praktische cursus waarin
u uw eigen procesmodel voor
het nieuwe procesinleidende
stuk maakt.*

www.vulaw.nl

Jahae Raymakers[®]

risks, reputations & sanctions

Een strafrechtkantoor met
de focus op het financieel-
economisch straf- en
sanctierecht **zoekt:**

advocaat-medewerker

Sollicitaties, bij voorkeur per e-mail, richten
aan: JahaeRaymakers, t.a.v. Thom Dieben,
Amstelplein 40, 1096 BC Amsterdam;
E-mail: dieben@jahae.nl.

- Met minimaal 5 jaar werkervaring als strafrechtadvocaat;
- Met aantoonbare affiniteit met en ervaring in voornoemde bijzondere aandachtsgebieden;
- Die op hoog niveau kan functioneren in een ongedwongen omgeving;
- Een eigen professioneel netwerk en affiniteit met de strafrechtwetenschap strekt tot aanbeveling.

www.jahae.nl

LEGAL TECH HET NIEUWE ZOEKEN

DOOR / SYLVIA KUIJSTEN
BEELD / SJOERD VAN DER HUCHT

Met een paar drukken op de knop recente jurisprudentie inzien, de strategie bepalen door de favoriete verweren van de advocaat van de wederpartij in een oogwenk op te sporen én tijd besparen met het schrijven van pleitnota's. Met Juribot komt die werkelijkheid een stuk dichterbij. Dat beweren althans de makers. Een eerste proef op de som.

Bram Stalknecht (49), oprichter van SemLab, is de drijvende kracht achter Juribot, de eerste Nederlandse intelligente jurisprudentiemachine. Samen met dr. Mark Vreijling (47), directeur ontwikkeling van het bedrijf, demonstreert hij in het kantoor in Alphen aan den Rijn de 'searchengine', die na de zomer live gaat. Vooral nog is alleen de bètaversie beschikbaar. Juribot draait op de gegevens uit de jurisprudentiedatabank van rechtspraak.nl. 'Bij SemLab werken we graag met grote hoeveelheden tekst,' zegt Stalknecht. 'Wij halen daar relevante informatie uit voor diverse markten, in dit geval de advocatuur.' Vreijling voegt toe: 'We halen data op en analyseren die. Deze worden in de engine geplaatst en aangevuld met informatie die we vergaren uit algoritmes.' Die algoritmes worden bepaald door veelvoorkomende termen in teksten, maar ook door voorgestelde termen van deskundigen in het betreffende gebied. Aan het testen van Juribot werkt een pool van strafrechtmasterstudenten van de Universiteit Leiden mee. Juribot is in eerste instantie gericht op het strafrecht, maar er staan ►

andere rechtsgebieden in de planning. ‘Het strafrecht heeft vaste structuurkenmerken, dus het was handig om daarmee te beginnen,’ zegt Stalknecht. Ondernemingsrecht komt na de zomer aan de beurt. Eenzelfde databank voor arbeidsrecht is er al wel, zij het opgezet in België. ‘Dat gaat in samenwerking met Kluwer. De engine is dan hetzelfde, maar er worden andere factoren gemeten, zoals ontslag op staande voet. *Side note*: als je in het Nederlands op die term zoekt, krijg je ook de Franse resultaten te zien.’

VISITEKAARTJE

Het antwoord op de zoekvraag is inderdaad snel gevonden, blijkt uit de demonstratie. Neem als voorbeeld de term ‘mishandeling’. Als je die invoert – net zoals bij Google – komt alle jurisprudentie tevoorschijn waarin deze term voorkomt. Ook de relevante wetsartikelen worden getoond. Het is daarnaast mogelijk de zoekvraag verder te verfijnen. Zo kan men zoeken op instantie, rechter, advocaat of wetsartikel, maar is er ook de mogelijkheid meer specifieke opties aan te vinken, zoals bewijsuitsluiting, wel of geen causaal verband, een verdachte die ontkent of bekent en aangevoerde strafuitsluitingsgronden. Juribot geeft daarmee meer gedetailleerde resultaten dan bijvoorbeeld Kluwer Navigator of Legal Intelligence. Het zoeken kan op twee manieren. Naast het zelf doorspitten en aanvinken van factoren is er ook het zoeken in chatvorm. Vreijling: ‘Een interface met allerlei opties die je kunt aanvinken kan voor de gebruiker wat overweldigend overkomen. Veel gebruikers zijn meer bekend met een chat. Je krijgt dan een tekstvenster

en stuurt je vraag in, waarna je de resultaten te zien krijgt. Op basis daarvan kun je aangeven of en hoe je nog verder wilt filteren.’ Juribot is gratis tijdens de huidige proefperiode, maar dat verandert zodra de zoekmachine formeel van start gaat. De prijs is nog niet vastgesteld. ‘We denken nu aan een tientje per maand, dan kun je van alle diensten gebruikmaken,’ zegt Stalknecht. ‘Of wellicht een gratis optie, maar dan met dan minder filters. Meer smaken moet je ook niet gaan aanbieden, dan wordt het te ingewikkeld.’ SemLab zegt met opzet een lage prijs te willen hantieren. Juribot moet uitgroeien tot het online visitekaartje van het bedrijf. De engine beperkt zich namelijk niet tot de advocatuur. ‘Rechtspraak.nl kwam min of meer toevallig voorbij en bezit een mooie grote databank,’ aldus Stalknecht. De engine zou bijvoorbeeld ook geschikt zijn voor de interne documentatie van een groot advocatenkantoor. ‘Daarvoor zouden we dan een licentievergoeding vragen.’

CONCURRENTIE

Juribot bespaart de advocaat niet alleen tijd. Inzichten over andere advocaten én rechters en verweeren die de meeste kans van slagen hebben, zijn met enkele drukken op de knop zichtbaar. Het handmatig uitzoeken van deze kwesties zou te veel tijd kosten. Vreijling: ‘Toch doen we niets nieuws, we maken de informatie enkel overzichtelijker en beter toegankelijker. De inhoud verandert daardoor niet.’ De databank werkt realtime en wordt constant geüpdatet. Als rechtspraak.nl gegevens aanpast in de jurisprudentiebank, verandert dat in Juribot ook.

Concurrentie van soortgelijke apps is er in Nederland (nog) niet, mededinging komt met name uit Engeland en Amerika. Stalknecht noemt in dat kader het Amerikaanse IBM Watson. ‘Zij beschikken over enorme bergen data en willen alle domeinen onder-

‘Juribot is de Spotify van de jurisprudentie’

vangen. Echter, daardoor blijven de resultaten aan de oppervlakte. SemLab zoekt met Juribot meer domeinspecifiek, waardoor een grotere relevantie van resultaten ontstaat. Nadeel daarvan is wel dat elk domein apart moet worden bekeken, dat kost tijd.’ Claudia Heemskerk, operationeel manager bij Lexsyn en betrokken bij de Dutch Legal Tech Startup Awards, bevestigt dat Juribot een vernieuwende ontwikkeling is voor de Nederlandse juridische markt. ‘Die markt is toe aan nieuwe technische ontwikkelingen, dus Juribot komt op het goede moment, iets vergelijkbaars kennen we in Nederland nog niet.’ Dat unieke karakter heeft echter ook een kanttekening. ‘Het maakt mensen nieuwsgierig, maar of ze ook daadwerkelijk de stap zullen zetten om het product te gebruiken, is de vraag. Dat hangt mede af van de gebruiksvriendelijkheid en het prijskaartje. Ook de bekendheid met de leverancier speelt een rol. De juridische sector is mede door de gevoeligheid van gegevens terughoudend bij het implementeren van nieuwe systemen.’ Stalknecht hoopt dat de snelheid van zijn zoekmachine de doorslag zal geven. Immers, tijd is geld. ‘Juristen en advocaten hebben doorgaans weinig tijd om dingen uit te zoeken. Alles moet snel.’ De engine biedt voornamelijk uitkomst voor jonge juristen, verwacht hij. ‘Bij de oudere garde zit het nog allemaal in het hoofd, dus die zullen moeilijker te overtuigen zijn om nieuwe tools te gebruiken.’ ■

SemLab

SemLab (semantisch laboratorium) is in 2000 opgericht door Bram Stalknecht en dr. Mark Vreijling, beiden tot die tijd werkzaam bij onderzoeksinstituut TNO. Samen bezitten ze een aantal patenten in ongestructureerde tekstanalyse en algoritmes voor beslisondersteuning. SemLab heeft meer dan twintig specialisten in kunstmatige intelligentie en computational linguistics. Klanten zijn onder andere JP Morgan Chase, Deutsche Börse, het Openbaar Ministerie, Nokia en de Europese Commissie. SemLab behoort naar eigen zeggen tot de grootste *artificial intelligence* spelers van Europa met een R&D-budget van 6,5 miljoen euro.

Cursus en congresoverzicht 2017

Jaarcongres Financieel Recht

*Stand van zaken in
de financiële sector*

20 APRIL 2017 | AMSTERDAM

4 NOVA

Dag van de juridisch ondersteuner en secretaresse

*Met aandacht voor juridisch
inhoudelijk én persoonlijke
ontwikkeling*

10 MEI 2017 | BREUKELEN

JA Verklaard

*Actualiteiten Jurisprudentie
Aansprakelijkheid*

18 MEI 2017 | UTRECHT

3 NOVA

Nationaal BTW Congres 2017

*Ontwikkelingen rondom BTW
zaken staan nooit stil*

1 JUNI 2017 | HOUTEN

5 NOAB

Sdu straf- (proces)recht commentaren-dag

Actualiteiten straf(proces)recht

27 JUNI 2017 | UTRECHT

4 NOVA

Jaarcongres Overeenkomst in de Rechtspraak

*Ontwikkelingen in contracten
en contractuele uitwerkingen*

29 JUNI 2017 | AMSTERDAM

5 NOVA

Specialisatie- opleiding jeugdrecht

*Voldoet aan de
eisen van de VNJA*

START SEPTEMBER 2017 | UTRECHT

20 NOVA

Jaarcongres Huurrecht

Het huurrecht in beweging

26 SEPTEMBER 2017 | AMSTERDAM

4 NOVA

Studieweek Paramaribo

*Personen- en Familierecht -
Vreemdelingenrecht - Strafrecht*

7 T/M 14 OKTOBER 2017 | PARAMARIBO

20 NOVA | 20 KNB

*'De PO Deal voelt
voor mij als een
snoepwinkel waar
ik alles mag kiezen'.*

*Liesbeth Diesfeldt,
Diesfeldt Advocaten, Alkmaar*

PO Deal All Inclusive

Volg een jaar lang zoveel cursussen als u wilt voor € 1995,-!

U zoekt naar kennis, nieuwe inzichten en actualiteit, maar u wilt niet te veel betalen? Dan hebben wij voor u de 'PO Deal All Inclusive'. Hiermee kunt u voor een vaste prijs van € 1995,- zoveel opleidingen volgen als u wilt en dus ook zoveel punten halen als u nodig acht, gedurende één jaar. Zo weet u qua budget waar u aan toe bent en bent u flexibel bij het inplannen van uw opleidingen.

Meer informatie of direct inschrijven?
www.sdujuridischeopleidingen.nl

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Sdu

oprecht
de beste
keuze

NA UITSPRAAK HOGE RAAD TOEPASSELIJKHEID VAN BEWIJSRECHT IN ONTSLAGZAKEN

DOOR / JAN WOUTER ALT

Door in HR 23 december 2016 (ECLI:NL:HR:2016:2998) het bewijsrecht in ontbindingsprocedures onverkort van toepassing te verklaren, verandert het procesrecht in ontslagzaken nog verder. Daarmee is een van de gaten in de Wwz gedicht, betoogt cassatieadvocaat Jan Wouter Alt.

In het burgerlijk procesrecht geldt in beginsel de negende afdeling van de tweede titel van Boek 1 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv), ook wel aangeduid als 'het bewijsrecht'. Dit stelsel houdt in, heel kort gezegd, dat de rechter krachtens het systeem van artikel 149 Rv de feiten vaststelt naar aanleiding van hetgeen partijen over en weer gesteld en betwist hebben. Voorts kan bij voldoening aan de wederzijdse stel- en betwistplichten op basis van artikel 150 Rv de partij die de bewijslast draagt en die een daartoe strekkend ter zake dienend en voldoende gespecificeerd bewijsaanbod heeft gedaan, tot bewijs van zijn stellingen worden toegelaten.

AANNEMELIJK MAKEN VERSUS BEWIJZEN

Is deze negende afdeling niet van toepassing, dan spreekt men wel van 'aannemelijk maken'. Dat zien we thans

in het kort geding, dat naar zijn aard een voorlopige procedure is. Partijen hebben dan over en weer wel stelplichten, maar die gaan in beginsel niet langs de lat van artikel 149 Rv en aan bewijslevering op grond van artikel 150 Rv komt de rechter in beginsel niet toe. Dat leidde naar oud recht ex artikel 7:685 (oud) BW nog weleens tot het over en weer overleggen van grote pakken papier, waarna de kantonrechter oordeelde 'dat de waarheid wel ergens in het midden zou liggen'. Steevast was dan de overweging dat voor diepgravend feitenonderzoek in deze procedure geen plaats is. Appel en cassatie waren uitgesloten zodat de werkgever en werknemer het dan maar met die uitspraak moesten doen.

BEZWAREN OUDE SYSTEEM

Hoewel er geen ruimte was voor diepgravend feitenonderzoek was er in een procedure ex artikel 7:685 BW (oud) van enige voorlopigheid geen sprake. Er was zelfs één instantie waarin alles diende te gebeuren wat met ontslag en ontslagvergoeding te maken had. De zogenaamde *Baijingsleer*¹ verhinderde dat een partij de resterende ontslagschade op grond van onrechtmatige daad of wanprestatie in een dagvaardingsprocedure alsnog vorderde. Daarop was naar oud recht al veel kritiek,² zodat het voor de hand zou liggen dat een wetgever die toch aan het hervormen was, deze procedurele mankementen wel zou opruimen.

TOEPASSELIJKHEID VAN HET BEWIJSRECHT VOLGENS DE WWZ-WETGEVER

De Wwz-wetgever heeft allereerst bepaald dat alle vorderingen en verzoeken die met het einde van de arbeidsovereenkomst te maken hebben met een verzoekschrift moeten worden ingeleid (art. 7:686a lid 2 BW). Dat betreffen dan naast

ontbinding ook nietigheid van het ontslag op staande voet, of als nevenverzoek buitenwerkingstelling van het concurrentiebeding. De wet bepaalt in afdeling 9 van titel 10 van Boek 7 BW niets over de toepasselijkheid van het bewijsrecht in ontslagzaken. De MvT zegt er wel iets over, al is niet duidelijk of dit nu ziet op de ontbindingsprocedure of ook op de overige met ontslag gerelateerde verzoeken.³ In de MvT lijkt hij te refereren aan de ontbindingsprocedure, maar vervolgens verwijst hij naar een procedure ex artikel 7:681 BW, die ziet op vernietiging van een opzegging. Ook tijdens de behandeling in de Eerste Kamer is weinig duidelijkheid gekomen. Blijkens de MvA⁴ wordt opnieuw aangenomen dat in beginsel het bewijsrecht zich niet verhoudt met het spoedeisende karakter van de ontbindingsprocedure, al *kan* de rechter in voorkomende gevallen dat bewijsrecht in een specifieke zaak wel van toepassing verklaren.⁵

KRITIEK OP DIT SYSTEEM EN HET OORDEEL VAN A-G KEUS

Op de facultatieve toepasselijkheid van het bewijsrecht is in de literatuur al de nodige kritiek geweest.⁶ Dit was kennelijk aanleiding voor het stellen van prejudiciële vragen op dit punt in de zaak-*Stichting Mediant/X*.⁷ Die zaak ging over de vraag of een voorwaardelijke ontbinding na ontslag op staande voet nog mogelijk was onder huidig recht. In de 'slipstream' werd daarbij ook een vraag gesteld over de toepasselijkheid van het bewijsrecht. A-G Keus schrijft in zijn conclusie d.d. 13 oktober 2016⁸ vóór die zaak, dat, hoewel hij ertoe neigt de kritiek te onderschrijven, hij anderzijds meent dat het voordeel dat de blijkens de wetsgeschiedenis aan de rechter gelaten beoordelingsvrijheid biedt, niet mag worden onderschat. Die beoordelingsvrijheid geeft

ook ruimte voor een flexibele en praktische, op de concrete zaak afgestemde benadering voor bewijslevering, zonder dat dit afbreuk behoeft te doen aan de waarheidsvinding.

HET OORDEEL VAN DE HOGE RAAD

De Hoge Raad volgt zijn advies niet en heeft in zijn uitspraak van 23 december 2016⁹ het bewijsrecht in beginsel gewoon van toepassing verklaard. De Hoge Raad overweegt dat de wetgeschiedenis niet eenduidig is, zodat daaraan, volgens de Hoge Raad, slechts een beperkte betekenis toekomt. Vervolgens oordeelt hij dat gelet op artikel 284 lid 1 Rv als uitgangspunt moet worden aanvaard dat de wettelijke bewijsregels van overeenkomstige toepassing zijn in ontbindingsprocedures als hier bedoeld. In de regel kan, aldus de Hoge Raad, niet worden gezegd dat de aard van de zaak zich hiertegen verzet. Voorts is de ratio van de onder oud recht gewezen jurisprudentie (een spoedige beslissing omtrent het einde van de arbeidsovereenkomst) niet meer onverkort van toepassing omdat naar huidig recht rechtsmiddelen openstaan tegen een beslissing op een ontbindingsverzoek. De Hoge Raad overweegt nog wel dat indien de rechter, na afweging van de belangen van beide partijen, aanleiding ziet om in de ontbindingsprocedure eerder te oordelen dan in de – gelijktijdig aanhangige – ontslagprocedure, hij evenwel ook naar thans geldend recht bevoegd is om de wettelijke bewijsregels buiten toepassing te laten. De rechter dient dat oordeel te motiveren.

TOEPASSELIJKHEID OOK OP ANDERE ZAKEN DAN DE ONTBINDING

Naar mijn mening maakt de Hoge Raad niet alleen voor ontbindingsprocedures ex artikel 7:671b en c BW, maar voor *alle* ►

verzoekschriftprocedures die krachtens artikel 7:686a tweede lid BW met een verzoekschrift worden ingeleid grotendeels een einde aan de door de wetgever gecreëerde onzekerheid. Immers, juist voor ontbindingsprocedures was naar oud recht een uitzondering dat het bewijsrecht niet van toepassing was. Voor vrijwel alle andere soorten verzoekschriftprocedures is het bewijsrecht al sedert 2002 onverkort toepasselijk. Indien de Hoge Raad dan de uitzonderingspositie opheft voor de ontbindingsprocedure, dan moet daar mijns inziens uit worden afgeleid dat dus in het beginsel voor alle verzoekschriften ex artikel 7:686a BW het bewijsrecht onverkort van toepassing blijft.

WAARVOOR GELDT DAN DE DOOR DE HOGE RAAD NOG OPENGELATEN MOGELIJKHEID OM HET BEWIJSRECHT BUITEN TOEPASSING TE LATEN?

De Hoge Raad oordeelt dat, indien de rechter, na afweging van de belangen van beide partijen, aanleiding ziet om in de ontbindingsprocedure eerder te oordelen dan in de – gelijktijdig aanhangige – ontslagprocedure, hij evenwel ook naar thans geldend recht bevoegd is om de wettelijke bewijsregels buiten toepassing te laten. De rechter dient dat oordeel dan wel te motiveren. Hoewel de Hoge Raad dat niet met zoveel woorden zegt, kan ik mij voorstellen dat dit aan de orde is wanneer partijen weliswaar voor de nietigheid van het ontslag getuigen wens te horen, doch de ontbinding op een andere grond is verzocht, waarvoor evident geen nader feitenonderzoek nodig is, bijvoorbeeld omdat geen van partijen deze alternatieve grond bestrijdt.

WAT BETEKENT DE TOEPASSELIJKHEID VAN HET BEWIJSRECHT CONCREET VOOR DE INRICHTING VAN DE PROCEDURE?

Concreet betekent dit dat een partij die zich op een rechtsgevolg beroept op grond van artikel 149 Rv en 150 Rv daartoe voldoende moet stellen. Nadat de andere partij die stellingen voldoende betwist, is het van belang dat de partij die zich op het rechtsgevolg beroept een ter zake dienend en voldoende gespecificeerd bewijsaanbod doet. Laat die partij dat na, dan mag de rechter het ingeroepen rechtsgevolg niet ‘aannemelijk achten’, maar komt het rechtsfeit waaraan dat rechtsgevolg gekoppeld is niet vast te staan. Om dat met een voorbeeld te illustreren: een werkgever dient voor een opzegging of ontbinding van de arbeidsovereenkomst een redelijke grond te hebben als bedoeld in artikel 7:669 lid 3 BW. Bij de rechter, waar het bewijsrecht van toepassing is, zal hij bijvoorbeeld als hij zich op de g-grond (verstoorde arbeidsrelatie) beroept daartoe voldoende rechtsfeiten moeten stellen. Weerlegt de werknemer die rechtsfeiten afdoende, dan kan en mag de rechter niet op basis van artikel 149 Rv toch die rechtsgrond vaststellen. Zonder voldoende gespecificeerd en ter zake dienend bewijsaanbod moet de rechter het verzoek tot ontbinding dan afwijzen. Doet hij een dergelijk bewijsaanbod wél, dan dient de

rechter getuigen te gaan horen. Waar de rechter naar oud recht ‘aan zijn water voelde dat het niets meer zou worden’ en ontbond met een wat hogere ontbindingsvergoeding, komt het thans dus aan een goede dossiervoering en op procesvoering volgens regelen der kunst.

TOT SLOT

In mijn optiek heeft de Hoge Raad door invoering van dit systeem één van de onduidelijkheden van de Wwz opgeheven. Het is te hopen dat een nieuw kabinet de handschoen verder oppakt en na overleg met deskundigen uit het veld tot reparatiewetgeving overgaat. De uitspraak van de Hoge Raad is een goed begin maar er is nog veel te doen. Ik noem bijvoorbeeld een vervaltermijn van twee maanden en soms drie van artikel 7:686a BW lid 4, waarbinnen een verzoekschrift aanhangig moet worden gemaakt. Stuiten is er niet meer bij en voor onderhandeling is dan weinig tijd. Arbeidsrechtadvocaten zijn juist gewend om te onderhandelen en komen er veelal in onderling overleg uit. Een gedwongen gang naar de rechter binnen twee maanden werkt dan averechts, ook al is inmiddels wel het bewijsrecht van toepassing. ■

Mr. dr. Jan Wouter Alt
is cassatieadvocaat bij
Alt Kam Boer te 's-Gravenhage
en redacteur van dit blad.

NOTEN

- 1 Zie over dit onderwerp bijv.: D.J. Buijs, ‘De toekomst van de Baijingsleer na invoering van de WWZ’, *TRA* 2015/15.
- 2 A-G Spier in zijn conclusie vóór HR 14 februari 2003, *JAR* 2003/72 en A-G Huydecoper in zijn conclusie vóór HR 18 juni 2004, *JAR* 2004/168.
- 3 *Kamerstukken II* 2013/14, 33 818, nr. 3, p. 37-38.
- 4 *Kamerstukken I* 2013/14, 33818 nr. C, p. 110.
- 5 *Kamerstukken I* 2013/14, 33 818 nr. E.
- 6 Bijv.: R.A.A. Duk, ‘Art. 7:669 Wetsvoorstel Werk en Zekerheid: de rechter als bureaucaat’. *TRA* 2014-26; K.G.F. van der Kraats, ‘Bewijzen vermoet de waarheid, althans de procedure?’ *ArbeidsRecht* 2014/59. *TRA* 2015/60, Noot. Mr. C.J. Frikkee onder Hof 's-Hertogenbosch 31-03-2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:1127.
- 7 ECLI:NL:HR:2016:2998.
- 8 ECLI:NL:PHR:2016:998.
- 9 HR 23 december 2016 ECLI:NL:HR:2016:2998 (*Stichting Mediant/X*).

Niet-ontvankelijkheid OM door overschrijding redelijke termijn

DOOR / ANNEMIEKE QUAK

Het komt niet vaak voor dat het Openbaar Ministerie wegens overschrijding van de redelijke termijn niet-ontvankelijk wordt verklaard, maar onlangs ging de Rechtbank Midden-Nederland daar toch toe over in een jeugdzaak.

Overschrijding van de redelijke termijn in strafzaken kan niet leiden tot niet-ontvankelijkheid, maar hooguit tot strafvermindering. Dat heeft de Hoge Raad in zijn standaardarrest van 17 juni 2008 (ECLI: NL:HR:2008:BD2578) bepaald. Op 8 september 2015 heeft de Hoge Raad nog geoordeeld dat deze maatstaf ook geldt voor jeugdzaken. De Hoge Raad heeft eerder ook al aangegeven dat bij minderjarigen gekeken kan worden naar de mogelijkheid van toepassing van artikel 9a Wetboek van Strafrecht (Sr) of een voorwaardelijke straf. Maar op 20 september 2016 heeft de kinderrechter van de Rechtbank Midden-Nederland (parketnummer 16/659505-14, niet gepubliceerd) toch een verzoek tot niet-ontvankelijkheid wegens overschrijding van de redelijke termijn gehonoreerd.

Het betrof hier een jeugdstrafzaak waarbij een minderjarige cliënt werd verdacht van betrokkenheid bij een woninginbraak (subsidiar heling van goederen) en een straatroof. Hij moest pas 29 maanden na zijn aanhouding en schorsing van de voorlopige hechtenis onder bijzondere schorsingsvoorwaarden voor de kinderrechter verschijnen. Dit terwijl het einddossier al bijna 26 maanden gereed was en er geen aanhoudingsverzoeken of onderzoekswensen door de verdediging zijn gedaan. Het standpunt van de officier van

justitie was dat de jurisprudentie van de Hoge Raad er is om opgevolgd te worden. Er waren immers voldoende andere mogelijkheden om de verdachte te compenseren voor de overschrijding van de redelijke termijn. De kinderrechter ging daar volledig aan voorbij. Hij overwoog eerst dat de verdachte de gevolgen van de strafzaak heeft ondervonden en vervolgens dat overschrijding van de redelijke termijn vanwege het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht moet leiden tot niet-ontvankelijkheid van het OM. Kinderrechters zijn in het verleden vaker bereid geweest om in bijzondere gevallen af te wijken van de door de Hoge Raad gestelde normen. Als de verdachte meerderjarig is, is het veel lastiger om niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie met succes te bepleiten. In sommige zaken is er nog ruimte voor creativiteit: als het gevolg van de overschrijding van de redelijke termijn (ook) is dat de waarheidsvinding in het gedrag komt, kan het Openbaar Ministerie alsnog niet-ontvankelijk worden verklaard wegens strijd met het recht op *fair trial*. Het is bijvoorbeeld maar de vraag of getuigen die jaren na *dato* worden gehoord, nog betrouwbaar kunnen verklaren.

Treft de overschrijding van de redelijke termijn enkel de *persoon* van de verdachte, maar niet de *zaak* op zich, dan heeft een beroep op niet-ontvankelijkheid weinig kans van slagen.

Ten onrechte. In sommige gevallen is de overschrijding zó ernstig en zijn de gevolgen daarvan voor de verdachte zó onrechtvaardig, dat alleen toepassing van strafvermindering daarvoor onvoldoende 'compensatie' is. In die gevallen is een niet-ontvankelijkheidsverklaring van het Openbaar Ministerie de enige passende remedie. Daarbij valt te denken aan gevallen waarbij er geen enkele redelijke verklaring te geven is voor het feit dat een dossier jarenlang 'op de plank' is blijven liggen. Vervolgens spelen dan in elk geval de volgende twee factoren een rol bij de te maken afweging. Allereerst de persoon en persoonlijke omstandigheden van de verdachte. Deze persoonlijke omstandigheden wegen bijvoorbeeld zwaar mee als de verdachte een periode van criminaliteit en/of verslaving waarbinnen de feiten zijn gepleegd inmiddels lange tijd achter zich heeft gelaten, de verdachte pas net meerderjarig was ten tijde van de pleegdatum of de verdachte geen of nauwelijks documentatie achter zijn naam heeft staan. Ten tweede is het de vraag of en in welke mate de verdachte gevolgen heeft ondervonden van de lopende strafzaak. Te denken valt aan een afgewezen verklaring omtrent het gedrag in verband met de openstaande strafzaak, langdurige inbeslagname van goederen of ingrijpende schorsingsvoorwaarden.

Annemieke Quak is advocaat bij Guarda Advocaten in Breukelen.

Herhaalde aanvraag anders getoetst

DOOR / COLINE NORDE

De bestuursrechter toetst besluiten op herhaalde aanvragen voortaan aan de hand van de beroepsgronden. Hij oordeelt niet meer ambtshalve of sprake is van nieuwe feiten of andere omstandigheden. Een ontwikkeling die aansluit bij de huidige tekst van artikel 4:6 van de Awb, stelt advocate Coline Norde.

Tot voor kort was het vaste rechtspraak dat de bestuursrechter bij besluiten op herhaalde aanvragen eerst ambtshalve – dus los van de beroepsgronden – toetste of sprake was van nieuwe feiten of veranderde omstandigheden ten opzichte van de eerste afgewezen aanvraag. Indien dit niet het geval was, dan werd het beroep tegen het besluit op de herhaalde aanvraag reeds om deze reden ongegrond verklaard. Indien wel sprake was van nieuwe feiten of veranderde omstandigheden, dan toetste de bestuursrechter of het bestuursorgaan hierin aanleiding had behoren te vinden om het besluit op de eerste aanvraag te herzien. Overigens gold dit ook voor besluiten op verzoeken om terug te komen op een besluit.

De gedachte achter deze ambtshalve toetsing was dat in het bestuursrecht dwingendrechtelijk voorgeschreven

termijnen gelden voor het instellen van bezwaar en beroep. Indien niet binnen deze termijn bezwaar of beroep is ingesteld, dan wordt een besluit onherroepelijk. Het werd niet wenselijk geacht dat via een omweg, door het indienen van een herhaalde aanvraag of een verzoek om terug te komen op een besluit, het onherroepelijke besluit op de eerste aanvraag in feite alsnog kan worden aangetast en de mogelijkheid van bezwaar en beroep wordt gecreëerd.

De wetgever heeft in artikel 4:6, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) voor bestuursorganen echter niet dwingend voorgeschreven dat zij herhaalde aanvragen dienen af te wijzen als geen sprake is van nieuwe feiten of veranderde omstandigheden. Het bestuursorgaan is bevoegd om dit te doen, maar is hiertoe niet verplicht. Het bestuursorgaan mag derhalve de herhaalde aanvraag

ook beoordelen als ware het een eerste aanvraag.

De bestuursrechter diende bij besluiten op herhaalde aanvragen echter wel altijd eerst ambtshalve te toetsen of sprake was van nieuwe feiten of veranderde omstandigheden. Dit gold ook wanneer het bestuursorgaan de herhaalde aanvraag had beoordeeld als ware het een eerste aanvraag. Zie bijvoorbeeld uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 3 april 2013 (ECLI:NL:RVS:2013:BV7539), de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven van 30 juni 2016 (ECLI:NL:CBB:2016:182) en de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep van 3 maart 2006 (ECLI:NL:CRVB:2006:AV8305).

Uit laatstgenoemde uitspraak van de Raad blijkt dat zijn beoordeling, anders dan de beoordeling van de Afdeling en het College, niet altijd

© Paul M. Baars

eindigde indien geen sprake was van nieuwe feiten of veranderde omstandigheden. Als het bestuursorgaan aan het afwijzende besluit op de herhaalde aanvraag een inhoudelijke heroverweging ten grondslag had gelegd (en dus geen gebruik had gemaakt van de bevoegdheid ex artikel 4:6, tweede lid, van de Awb) dan beoordeelde de Raad vervolgens of het bestuursorgaan had gehandeld in strijd met een geschreven of ongeschreven rechtsregel dan wel in redelijkheid niet tot het bestreden besluit had kunnen komen. In zijn noot bij deze uitspraak gaat A.T. Marseille in op de onwenselijkheid van deze verschillende beoordelingswijzen (zie *AB* 2006, 371).

Bij uitspraak van 23 november 2016 (ECLI:NL:RVS:2016:3131) is de Afdeling teruggekomen op de hiervoor aangehaalde rechtspraak. De Afdeling is thans van oordeel dat de bestuursrechter het besluit op een herhaalde aanvraag (of een verzoek om terug te komen op een besluit) dient te toetsen aan de hand van de beroepsgronden. Anders dan voorheen beoordeelt de bestuursrechter niet meer ambtshalve of sprake is van nieuwe feiten of veranderde omstandigheden. Wanneer het be-

stuursorgaan gebruik heeft gemaakt van de bevoegdheid van artikel 4:6, tweede lid, van de Awb dan dient de bestuursrechter dus aan de hand van de beroepsgronden te beoordelen of het bestuursorgaan zich terecht op het standpunt heeft gesteld dat er geen nieuw gebleken feiten of veranderde omstandigheden zijn. Wanneer het bestuursorgaan geen gebruik heeft gemaakt van de bevoegdheid van artikel 4:6, tweede lid, van de Awb, dan zal ook de bestuursrechter dit besluit aan de hand van de beroepsgronden moeten toetsen als ware het een eerste besluit op deze aanvraag.

Inmiddels heeft de Raad bij uitspraak van 20 december 2016 (ECLI:NL:CRVB:2016:4872) deze nieuwe rechtspraak van de Afdeling overgenomen. Mij is nog geen uitspraak van het College bekend waarin dit dat ook doet, maar ik vermoed dat ook het College de nieuwe lijn zal volgen.

Wat mij betreft is deze eenheid in de rechtspraak van de Afdeling, de Raad en (naar verwachting) het College sowieso een gewenste ontwikkeling. Het is aan cliënten immers niet goed uit te leggen waarom hetzelfde vraagstuk door verschillende bestuurs-

rechters anders wordt beoordeeld. Voorts ligt het beoordelen van een besluit op grond van de beroepsgronden in lijn met artikel 8:69 van de Awb. Dit artikel schrijft immers voor dat de bestuursrechter op grondslag van het beroepschrift uitspraak doet. Uit de rechtspraak blijkt dat een bestuursrechter alleen voorschriften van openbare orde ambtshalve mag en dient te toetsen. De beantwoording van de vraag of sprake is van nieuwe feiten of veranderde omstandigheden, achtte de bestuursrechter kennelijk van openbare orde. Hoewel het opmerkelijk is dat de bestuursrechter hier thans anders over denkt, ben ik het eens met deze gewijzigde rechtspraak. Artikel 4:6, tweede lid, van de Awb schrijft immers niet dwingend voor om een herhaalde aanvraag af te wijzen als er geen sprake is van nieuwe feiten of veranderde omstandigheden ten opzichte van het besluit op de eerste aanvraag. Pas wanneer de wetgever zou besluiten dit wel dwingend voor te schrijven, kan naar mijn mening aan een ambtshalve beoordeling worden toegekomen.

Coline Norde is advocaat bij Geelkerken Linskens Advocaten te Leiden.

Advocaat vastgoed en
advocaat civiele- en/of bestuurspraktijk

Alderse Baas Advocaten is een advocatenkantoor gevestigd aan de Zuidas van Friesland dat zich richt op ondernemers in het midden- en kleinbedrijf.

Ter versterking van ons kantoor zoeken wij:

- advocaat voor onze vastgoedpraktijk met ambitie om op termijn partner te worden;
- advocaat met voltooide stage met minimaal drie jaar ervaring in de civiele- en/of bestuurspraktijk.

Meer informatie met betrekking tot deze vacatures vindt u op onze website www.aldersebaas.nl

B&C Melissen
advocaten

(Ervaren) Advocaat-Stagiaire/
Beginnend Medewerker M/V

Ben jij een (ervaren) advocaat-stagiaire of beginnend medewerker die het leuk vindt op te treden voor ondernemers en particulieren? Deze uitdagende en dynamische functie is dan echt iets voor jou.

De kandidaat die wij zoeken heeft:

- » het vermogen zelfstandig te kunnen werken
- » affiniteit met ondernemings- en arbeidsrecht
- » aantoonbare activiteiten naast de studie
- » een commerciële instelling
- » de ambitie door te groeien

Spreekt het vorenstaande jou aan, stuur dan jouw sollicitatie met curriculum vitae t.a.v.: mr. J.J.M. Melissen: wekking@bc-advocaten.nl. Voor nadere inlichtingen: telefoonnummer 055-5411477

DE NIEUWE JURIDISCHE BOEKHANDEL

DNJB.NL

24/7

ONDERDEEL VAN
BOEKHANDEL DOUWES

HERENGRACHT 60
2511 EJ DEN HAAG
070 7371126
INFO@DNJB.NL
WWW.DNJB.NL

- WINKEL MET 2000 JURIDISCHE TITELS IN HET CENTRUM VAN DEN HAAG
- UW ADVISEUR ERIC KOREMAN, JURIDISCH BOEKVERKOPER
- BLIJF OP DE HOOGTE MET DE JURIDISCHE NIEUWSBRIEVEN OP UW VAKGEBIED
- HERDRUKKEN EN SERIEWERKENSERVICE

Altoga

Voor al uw toga's binnen de advocatuur en rechtspraak.

Laan op Zuid 664 | 3071 AB ROTTERDAM
Tel.: 010-303.19.37 | Fax: 010-303.19.38 | info@altoga.nl | www.altoga.nl

Altoga vervaardigt in eigen beheer gebruiksvriendelijke en behaaglijke toga's (en toebehoren) van een kwalitatief hoogwaardige wollen stof (cool wool).

De toga:

- op maat of in een confectiemaat;
- keuze uit een viertal kleuren voor de voering: bordeaux, groen, blauw of paars;
- geborduurde naam in de voering;
- inclusief een bef;
- levertijd van 2 weken;
- mogelijkheid tot het aanschaffen van een cadeaubon, indien gewenst gepersonaliseerd;
- € 600,- excl. 21% BTW.

Voor onder de toga:

- een op maat gemaakte kostuum of (mantel)pakje;
- in elk gewenste kleur en model;
- € 300,- excl. 21% BTW.

Altoga is een initiatief van mr. N. Köse-Albayrak, advocaat te Rotterdam

VU LAW
ACADEMY

ACTUALITEITEN LEZINGEN ARBEIDSRECHT

met verschillende sprekers
uit de praktijk

20 april:
Ontslagrecht

1 juni:
Flexibele arbeidsrelaties

12 oktober:
Reorganisaties en overnames

www.vulaw.nl

VU
VRIE
UNIVERSITEIT
AMSTERDAM

IS VERDER KIJKEN

KRONIEKEN

ARBEIDSRECHT
PENSIOENRECHT
VENNOOTSCHAPSRECHT

INHOUD

Kroniek Arbeidsrecht

- 61** Ontslag op staande voet
Uitzendovereenkomst
- 62** Medezeggenschap
- 64** Cao-recht
Het recht op collectieve actie
- 65** Voorwaardelijke ontbinding
- 66** Ontslaggronden
Billijke vergoeding
 - 67** Wet normering topinkomens
- 68** Wetgeving
 - 68** Wet deregulering beoordeling arbeidsrelaties
 - 68** Arboretgeving
 - 68** Transitievergoeding bij langdurige arbeidsongeschiktheid

Kroniek Pensioenrecht

- 69** Pensioenovereenkomst en doorsneepremie
- 70** Wijziging Pensioenregeling
 - 70** Informatieverstrekking bij waardeoverdracht
 - 71** Eenzijdige pensioenverbetering

- 71** Pensioenontslag
 - 71** Pensioenontslag per AOW-datum of de hogere overeengekomen leeftijd?
 - 72** Pensioenopzegging na een pensioenontslagbeding?
- 72** (Opzegging) uitvoeringsovereenkomst
 - 72** Baanbrekend: de rol van aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid bij de opzegging van een uitvoeringsovereenkomst
 - 72** Toeslagverlening na beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst
 - 73** Belangen (oud-) werknemers
- 73** Bedrijfstakpensioenfondsen
 - 73** Vrijstelling van verplichte deelneming wegens tijdige eigen pensioenregeling
 - 73** Vrijstelling na verplichte deelneming voor bepaalde duur
 - 73** Onverwijld melding van betalingsonmacht pensioenpremies
 - 74** Melding betalingsonmacht van pensioenpremies tijdig en volledig
 - 74** Geen allocatiefunctie vereist voor uitzendovereenkomst
 - 74** Uitleg 'in hoofdzaak'- criterium in verplichtstellingsbesluit

- 74** Geen dubbele afdracht pensioenpremies over zelfde werk en periode
- 74** Vordering achterstallige pensioenpremies en overgang onderneming
- 75** Medezeggenschap
Pensioen en scheiding

Kroniek Vennootschapsrecht

- 77** Wetsvoorstel Bestuur en toezicht rechtspersonen
- 78** Nieuwe corporate governance code
 - 78** Lange termijn waardecreatie
 - 78** Effectief bestuur en toezicht
 - 78** Beloning
- 79** Overige wetgeving
Aansprakelijkheid commanditaire vennoot
- 80** Tussentijdse dividenduitkeringen in het zicht van faillissement
- 81** Bestuurdersaansprakelijkheid in faillissementen
- 82** Enquêterecht
- 83** Blick op de toekomst

COLOFON

Maart / april 2017

97e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Samenstelling

Sabine Droogleever Fortuyn

Advocaat-redactieleden

Leonard Böhmer, Halime Celik, Jack Linssen, Martijn Maathuis, Robert Malewicz, Coline Norde, Christiaan Oberman, Marc Padberg, Theo van Schagen, Christiane Verfuurden, Paulien Willemsen

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Illustraties

Floris Tilanus

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2017-3, Kroniek Arbeidsrecht, p.
Adv.bl. 2017-3, Kroniek Pensioenrecht, p.
Adv.bl. 2017-3, Kroniek Vennootschapsrecht, p.

Aan dit nummer werken mee

Rik Analbers, Bastian Bodewes, Annemiek Cramer, Kim Deelen, Karol Hillebrandt, Christiaan Oberman, Naime Tali, Wim Thijssen, Jan Aart van de Hoef, Bas Visée.

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten. De redactie is telefonisch bereikbaar op nummer 070 - 335 35 70.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070-335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 240 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailtendering. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Valt de aanvang van een abonnement niet samen met het kalenderjaar, dan wordt over het resterende gedeelte van dat jaar een evenredig deel van de abonnementsprijs in

rekening gebracht. Het abonnement kan alleen schriftelijk tot uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Voor vragen over uw abonnement kunt u contact opnemen met Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl.

Adreswijzigingen

Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl. Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schüttel

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024 - 360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en veeleenvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

KRONIEK ARBEIDSRECHT

DOOR / KAROL HILLEBRANDT, CHRISTIAAN OBERMAN & KIM DEELEN

Het eerste volledige kalenderjaar sinds de invoering van de Wet werk en zekerheid is achter de rug. Deze Kroniek Arbeidsrecht besteedt aandacht aan Wwz-gerelateerde vraagstukken. Over het merendeel ervan laat de rechtspraak nog steeds verdeeldheid zien. De Hoge Raad heeft zich slechts een keer over de toepassing van de Wwz uitgesproken, te weten over de mogelijkheid van een voorwaardelijke ontbinding. Daarnaast gaat deze Kroniek in op belangwekkende uitspraken op andere onderdelen van het Arbeidsrecht, waaronder een nuancering van de onverwijlde mededelingsplicht bij een ontslag op staande voet.

ONTSLAG OP STAANDE VOET

Een van de eisen voor een rechtsgeldig ontslag op staande voet is dat de reden voor het ontslag onverwijld moet worden gegeven. De ratio is dat het voor de werknemer onmiddellijk duidelijk behoort te zijn welke eigenschappen of gedragingen voor de werkgever aanleiding zijn geweest om hem te ontslaan. Bij het formuleren van de ontslagredenen gaat het weleens mis als in de ontslagbrief strafrechtelijke terminologie wordt gebruikt. Zo maakte de Hoge Raad in het arrest Wapenaar/Taxi Hofman¹ uit dat als verduistering aan het ontslag op staande voet ten grondslag wordt gelegd, de werkgever de daarbij behorende opzet moet bewijzen. De formulering van het ontslag op staande voet speelde ook in de zaak van een werknemer tegen Autocentrum Zuid-Nederland (Hoge Raad 19 februari 2016, ECLI:NL:HR:2016:290). Het autocentrum had een werknemer op staande voet ontslagen omdat hij met gebruikmaking van zijn zakelijke tankpas de auto van zijn partner had volgetankt. In de ontslagbrief werd 'diefstal van bedrijfseigendom-

men' als ontslaggrond aangevoerd. Het autocentrum vorderde een verklaring voor recht bij de kantonrechter dat het ontslag op staande voet rechtsgeldig was gegeven. In cassatie stelde de werknemer onder meer dat het hanteren van strafrechtelijke begrippen in de ontslagbrief tot gevolg had dat de werkgever in beginsel alle bestanddelen van het strafrechtelijke delict diende te bewijzen. De Hoge Raad overwoog dat de strekking van de mededelingsplicht van de dringende reden hierin is gelegen dat het voor de werknemer onmiddellijk duidelijk behoort te zijn welke eigenschappen of gedragingen de werkgever hebben genoopt tot een beëindiging van de dienstbetrekking. Een dergelijke mededeling van het ontslag kan achterwege blijven in het uitzonderlijke geval dat het voor de werknemer aanstonds duidelijk is welke dringende redenen tot de opzegging hebben geleid, althans dat daarover bij de werknemer in redelijkheid geen enkele twijfel kan bestaan. Hieruit volgt, overwoog de Hoge Raad, dat aan de letterlijke tekst van de ontslagbrief niet steeds

doorslaggevende betekenis toekomt. Uiteindelijk gaat het erom dat het voor de werknemer aanstonds duidelijk is welke dringende reden tot de opzegging heeft geleid. Ook een in de ontslagbrief vermelde opzeggingsgrond dient mede te worden uitgelegd in het licht van de omstandigheden in het geval. Dat is niet anders als in de ontslagbrief enkel strafrechtelijke begrippen worden gehanteerd. Het hof had geoordeeld dat voor de werknemer duidelijk moet zijn geweest dat de term diefstal betrekking had op het wederrechtelijk gebruik van de tankpas. Deze uitleg van het hof vond de Hoge Raad niet onbegrijpelijk. Uit het arrest kan dus worden afgeleid dat de opzeggingsgrond moet worden uitgelegd in het licht van de omstandigheden van het geval, waarbij het erom gaat dat de werknemer direct duidelijk is wat hem wordt verweten en het niet altijd nodig zal zijn alle bestanddelen van het strafrechtelijk delict te bewijzen.

UITZENDOVEREENKOMST

De uitzendovereenkomst is gedefinieerd in artikel 7:690 BW. De uitleg

De auteurs zijn advocaat bij **Palthe Oberman Advocaten** in Amsterdam. **Karol Hillebrandt** is tevens redactielid van dit blad. De auteurs danken **Anne Dido Doorman**, student-assistent bij Palthe Oberman Advocaten.

van deze bepaling heeft jarenlang ter discussie gestaan. De verdeeldheid had met name betrekking op de vraag of voor een uitzendovereenkomst een allocatiefunctie is vereist. De klassieke allocatiefunctie ziet op het bij elkaar brengen van vraag en aanbod van (tijdelijke) arbeid op de arbeidsmarkt. Dat kan bijvoorbeeld aan de orde zijn bij het opvangen van werkzaamheden tijdens piekuren of vervanging tijdens ziekte ('piek en ziek'). De dienstverlening van het klassieke uitzendbureau dus. De allocatiefunctie wordt niet uitdrukkelijk genoemd in de definitie van artikel 7:690 BW, maar de parlementaire geschiedenis biedt wel aanknopingspunten om de allocatiefunctie als vereiste voor een uitzendovereenkomst aan te merken. Het antwoord op de vraag is van belang omdat op basis van artikel 7:691 BW een verlicht arbeidsrechtelijk regime geldt voor uitzendovereenkomsten. Het afgelopen jaar heeft de Hoge Raad de discussie beslecht met zijn arrest van 4 november 2016 in de zaak Care4-Care/StiPP (ECLI:NL:HR:2016:2356). Care4Care ('C4C') is een onderneming die zich bezighoudt met het leveren van medisch specialistisch personeel aan haar opdrachtgevers. StiPP is het bedrijfstakpensioenfonds voor de uitzendbranche. StiPP was van oordeel dat de activiteiten van C4C onder de werkingssfeer van de verplichte bedrijfstakpensioenregeling vielen. C4C sprak dat tegen en verzocht de kantonrechter om een verklaring voor recht dat de verplichtstelling niet op haar van toepassing was. C4C voerde hiertoe onder meer aan dat voor een uitzendovereenkomst als bedoeld in artikel 7:690 BW een klassieke allocatiefunctie is vereist en dat haar onderneming deze functie niet vervulde. De kantonrechter volgde het betoog van C4C en wees de vordering toe. Het hof en de Hoge Raad kwamen echter tot een ander oordeel en beslisten dat de allocatiefunctie geen vereiste was voor het aannemen van een uitzendovereenkomst. De Hoge Raad overwoog:

'Uit de totstandkomingsgeschiedenis van artikel 7:690 BW kan niet worden afgeleid dat voor het aannemen van een uitzendovereenkomst andere vereisten gelden dan vermeld in deze bepaling. De tekst van artikel 7:690 BW eist niet dat de bij de derde te verrichten arbeid tijdelijk is, noch impliceert deze een beperkende "allocatiefunctie" (...) Uit de toelichting op het artikel blijkt dat de wetgever heeft beoogd dat ook andere driehoeksrelaties dan de – kort gezegd – "klassieke uitzendrelatie" onder de reikwijdte van de bepaling zouden vallen, mits aan de begripsomschrijving wordt voldaan.' In de literatuur is ook betoogd dat het vereiste van de allocatiefunctie weliswaar niet geldt als vereiste voor de uitzendovereenkomst als bedoeld in artikel 7:690 BW, maar wel voor verlichte arbeidsrechtregime van artikel 7:691 BW. Ook over dit punt heeft de Hoge Raad zich expliciet uitgesproken. De Hoge Raad overwoog dat de wetsgeschiedenis geen aanknopingspunt biedt voor het hanteren van verschillende definities van de uitzendovereenkomst in de artikelen 7:690 BW en 7:691 BW en dat zo'n verschil in betekenis ook niet voor de hand ligt. Andere driehoeksrelaties kunnen derhalve ook kwalificeren als uitzendovereenkomst in de zin van artikel 7:690 BW en artikel 7:691 BW. De afgelopen jaren hebben payrollondernemingen een steeds belangrijkere plaats ingenomen op de arbeidsmarkt. Deze ondernemingen vervullen veelal een beperkte of zelfs helemaal geen allocatiefunctie. Een belangrijke reden voor werkgevers om een payrollonderneming in te schakelen, is niet zelden om via de payrollonderneming gebruik te kunnen maken van het verlichte arbeidsrechtregime van artikel 7:691 BW. De Hoge Raad zag hierin evenwel geen reden de reikwijdte van de artikelen 7:690 BW en 7:691 BW te beperken tot de klassieke allocatiefunctie, hetgeen in de literatuur ook wel werd verdedigd om misbruik van payrollondernemingen tegen te gaan. De Hoge Raad

overwoog: 'Voor zover de toepassing van de regels van artikel 7:691 BW in de nieuwe driehoeksrelaties als payrolling zou leiden tot resultaten die zich niet laten verenigen met hetgeen de wetgever bij de regeling van de artikelen 7:690-7:691 BW voor ogen heeft gestaan, is het in de eerste plaats aan de wetgever om hier grenzen te stellen. Dat neemt niet weg dat de rechter bij de toepassing de mogelijkheid heeft de regels van artikel 7:691 BW zo uit te leggen dat strijd met de ratio van die regels wordt voorkomen, dan wel dat hij een beroep op die regels naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar kan oordelen.' De Hoge Raad biedt met de laatste zin nog een opening om misbruik van het verlichte arbeidsrechtregime van artikel 7:691 BW tegen te gaan, maar de ruimte hiervoor lijkt zeer beperkt. In zijn arrest van 2 december 2016 (ECLI:NL:HR:2016:2757) overwoog de Hoge Raad met verwijzing naar het C4C/StiPP-arrest dat arbeidsovereenkomsten tussen een werknemer en payrollbedrijf Tentoo als uitzendovereenkomsten dienden te worden gekwalificeerd, ondanks het feit dat Tentoo geen enkele allocatiefunctie had vervuld. Overigens is het verlichte arbeidsrechtregime van artikel 7:691 BW op grond van lid 6 niet van toepassing op intra-concern detachering. In het C4C/StiPP-arrest overwoog de Hoge Raad voorts dat de met woorden 'toezicht en leiding' in artikel 7:690 BW hetzelfde wordt bedoeld als de gezagsverhouding van artikel 7:610 BW.

MEDEZEGGENSCHAP

Geldt het opzegverbod voor or-leden ook wanneer de ondernemingsraad niet aan alle voorwaarden van de Wet op de ondernemingsraden voldoet? Deze vraag speelde in 2016 bij de Hoge Raad (HR 8 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:604). De zaak kende onder meer de volgende feiten. De werknemer, in dienst bij

Regiobouw als uitvoerder sinds 1989, werd in 2000 lid van de ondernemingsraad en later verkozen tot voorzitter. Ingevolge artikel 12 lid 1 van de Wet op de ondernemingsraden (WOR) is een zittingstermijn van een ondernemingsraad drie jaar. In deze zaak was geen gebruikgemaakt van de mogelijkheid van deze termijn bij or-reglement af te wijken. Na afloop van de zittingstermijn van drie jaar vonden er wegens gebrek aan belangstelling in 2003 geen nieuwe verkiezingen plaats. De ondernemingsraad bleef zich binnen de organisatie als ondernemingsraad presenteren en deelde in een interne nieuwsbrief van juni 2003 mee zijn werkzaamheden voort te zetten.

In 2006 voerde Regiobouw overleg met de 'ondernemingsraad' onder andere over een scholingsgeskil. Er werd vastgesteld dat de ondernemingsraad niet volgens de regels was samengesteld en dat er verkiezingen zouden worden gehouden. In 2009

bracht de 'ondernemingsraad', nog steeds onder voorzitterschap van de werknemer, advies uit over een voorgenomen inkrimping van de onderneming. Als gevolg van deze reorganisatie werd ook de werknemer boventallig. Regiobouw zegde vervolgens de arbeidsovereenkomst met de werknemer op met toestemming van het UWV. Na diverse (procedurele) verwickelingen die wij hier onbesproken laten, ging het in de onderhavige procedure onder meer om de vraag of de werknemer een beroep toekwam op het opzegverbod voor (oud-)or-leden (art. 7:670a BW (oud)). Volgens Regiobouw kon de werknemer hierop geen beroep doen omdat er na het verstrijken van de zittingsperiode geen ondernemingsraad meer was die aan de wettelijke vereisten van de WOR voldeed. De ondernemingsraad was volgens Regiobouw in 2003 opgehouden te bestaan. Zowel de kantonrechter als het Hof Amsterdam achtte het opzegverbod van

toepassing, omdat Regiobouw ook na het verstrijken van de zittingstermijn nog was blijven samenwerken met de ondernemingsraad. Regiobouw had daarbij nimmer bezwaar gemaakt tegen de ondernemingsraad of tegen de rol van de werknemer als voorzitter. Daarbij liet het Hof Amsterdam in het midden of er daadwerkelijk nog een ondernemingsraad was. Regiobouw legde zich niet bij dit oordeel neer en ging in cassatie. De Hoge Raad koos voor rechtsbescherming boven rechtszekerheid en legde het toepassingsbereik van het opzegverbod ruim uit. De ratio van de betreffende ontslagbescherming is volgens de Hoge Raad gelegen in de bescherming van de betrokken werknemers tegen benadeling als gevolg van activiteiten in het kader van de medezeggenschap en in het waarborgen van hun onafhankelijke positie die voor de uitoefening van deze taken nodig is. Gelet op deze ratio kan deze ontslagbescherming volgens de Hoge Raad ook van toepassing zijn wanneer de betreffende ondernemingsraad niet aan alle voorwaarden voldoet die de WOR daaraan stelt. Het achterwege blijven van de voorgeschreven verkiezingen konden de werknemer daardoor niet worden tegengeworpen.

Vermeldenswaardig is ook de uitspraak van het Hof Arnhem-Leeuwarden van 21 november 2016 (ECLI: NL:GHARL:2016:9402). Het ging hier om een werknemer van Ferwerda, een groothandel in automaterialen, die samen met een aantal collega's schriftelijk bezwaar had gemaakt tegen het gebruik van verborgen camera's. Ferwerda riep de werknemers vervolgens één voor één op voor een gesprek met de directie, stelde hen op non-actief en verzocht ontbinding wegens een verstoorde arbeidsrelatie. Het hof was het eens met de kantonrechter dat aan de werknemers een billijke vergoeding toekwam. Opvallend was dat het hof daarbij ook van belang achtte dat de ondernemingsraad hier instemmingsrecht zou hebben gehad. Het hof stelde vast dat

Ik laat mij argh...
niet zomaar
hontbinden!

Ferwerda geen ondernemingsraad had en die (op basis van het aantal werkzame personen) wel had moeten hebben. Het hof overwoog vervolgens dat het niet zo hoort te zijn dat Ferwerda de arbeidsovereenkomst van de betreffende werknemers beëindigde, terwijl deze werknemers ontslagbescherming hadden genoten als ze lid van een ondernemingsraad waren geweest. Het hof kon evenwel niet meer over de ontbinding oordelen, omdat in hoger beroep tegen de ontbinding op zich niet was gegriefd.

CAO-RECHT

De Hoge Raad diende zich uit te laten over de zogenaamde cao-norm in een zaak die 34 werknemers hadden aangespannen tegen Condor (HR 25 november 2016, ECLI: NL:HR:2016:2687). Volgens vaste rechtspraak geldt deze norm voor de uitleg van cao-bepalingen. De norm houdt in dat cao-bepalingen objectief moeten worden uitgelegd, waarbij in beginsel de bewoording van de

bepaling, gelezen in het licht van de gehele tekst van de cao, van doorslaggevende betekenis is. Het komt dus niet aan op de bedoelingen van de partijen die bij de cao betrokken waren, voor zover deze niet uit de tekst van de cao kenbaar zijn, maar op de betekenis die naar objectieve maatstaven volgt uit de bewoording van de cao.² De feiten in de Condor-zaak lagen als volgt. Moedermaatschappij Condor had een tussen haar dochtermaatschappij Ossfloor en FNV overeengekomen Sociaal Plan, dat was aangemeld als cao, medeondertekend. Daarbij was opgenomen dat Condor zich garant stelde voor de uitvoering van het Sociaal Plan, indien zich binnen de looptijd (vijf jaar) een faillissement zou voordoen. Om die reden gaf de ondernemingsraad uiteindelijk een positief advies. Het Sociaal Plan is vervolgens toegepast op de aangekondigde reorganisatie. Een jaar later ging dochter Ossfloor failliet. De vakbond en alle werknemers die na de reorganisatie waren achtergebleven, spraken Condor aan op naleving van het Sociaal Plan. Condor stelde zich op het standpunt dat nergens in het Sociaal Plan stond dat achterblijvers onder het Sociaal Plan vielen. De werkingssfeer van het Sociaal Plan had alleen betrekking op de eerder aangekondigde reorganisatie. Zowel bij de rechtbank als bij het hof trok Condor aan het langste eind. Het hof overwoog daarbij dat de cao-norm meebrengt dat geen betekenis wordt toegekend aan de bedoeling van de betrokken cao-partijen. De Hoge Raad kwam echter tot een ander oordeel. De Hoge Raad overwoog dat de bestaansgrond van de cao-norm enerzijds was gelegen in het beschermen van derden tegen een voor hen niet kenbare partijbedoeling, en anderzijds in de noodzaak van een eenvormige uitleg voor alle door die overeenkomst gebonden partijen. De Hoge Raad overwoog vervolgens dat een van die norm afwijkende uitleg denkbaar is voor een situatie als de onderhavige, waarin het ging om de vraag of de achter-

gebleven werknemers rechten aan het Sociaal Plan konden ontlenen, hoewel zij uitgaande van de tekst van het Sociaal Plan buiten de werkingssfeer vielen. De Hoge Raad vond het daarbij relevant dat Condor zich garant had gesteld voor de uitvoering van het Sociaal Plan, Condor mee had onderhandeld en het Sociaal Plan ook mede had ondertekend. Verder had het Sociaal Plan een looptijd van vijf jaar. Daarnaast vond de Hoge Raad het relevant dat de ondernemingsraad van Ossfloor had ingestemd met de reorganisatie mede gelet op het feit dat hij zich zorgen maakte over de levensvatbaarheid van Ossfloor en dat alle partijen voor wie het Sociaal Plan van belang was, te weten de vakbond, Condor en alle achterblijvers, betrokken waren in de procedure. Op grond van deze feiten en omstandigheden had het hof miskend dat bij de uitleg van het Sociaal Plan mede betekenis toekomt aan de voor derden niet kenbare bedoelingen van de opstellers van het Sociaal Plan alsook aan de eerdere, niet openbare concepten van het Sociaal Plan en dat het positieve advies van de ondernemingsraad bij het reorganisatieplan diende te worden betrokken. In het licht van de bestaansgrond van de cao-norm is de toepassing van die norm in het onderhavige geval immers niet gerechtvaardigd. Met dit oordeel geeft de Hoge Raad niet aan dat de cao-norm van tafel is, maar wel dat correctie op grond van redelijkheid en billijkheid mogelijk is.

HET RECHT OP COLLECTIEVE ACTIE

In de vorige Kroniek hebben wij onder meer bericht over het Amsta-arrest.³ Dat arrest werd door de meeste deskundigen gezien als een verruiming van het recht op collectieve actie. Wellicht met dit arrest in het achterhoofd kondigde de FNV aan dat KLM-werknemers actie zouden voeren op Schiphol, nadat onderhandelingen over een nieuwe cao waren stukgelopen. KLM vorderde vervolgens in kort geding een verbod op de collectieve acties. Op 11 augustus 2016 wees de president in eerste aanleg de vordering toe vanwege de enorme

Geef toe, Roger,
het was een mooie tijd,
van handdruk naar handdruk...

vakantiedrukke en de bestaande terreurdreiging. Wel beperkte de rechter het verbod in duur, in de zin dat het gold tot en met 4 september 2016. Het Gerechtshof Amsterdam bekrachtigde dat vonnis op 26 augustus 2016 (ECLI:NL:GHAMS:2016:3472). Het hof achtte het aannemelijk dat de 70 tot 114 door de staking geraakte vluchten naar verwachting een groot aantal passagiers zouden treffen. Het hof achtte ook aannemelijk dat het gelet op de extreme drukte gedurende de vakantieperiode één of meer dagen zou duren voordat het vliegverkeer weer zou zijn genormaliseerd. Het hof overwoog dat het ging om de vraag of een beperking van het recht op collectieve actie maatschappelijk gezien dringend noodzakelijk was. Bij de beoordeling van die dringende noodzakelijkheid diende de rechter alle omstandigheden mee te wegen. Daarbij konden onder meer van belang zijn de aard en duur van de actie, de verhouding tussen de actie en het daarmee nagestreefde doel, de daardoor veroorzaakte schade voor de werkgever of derden en de aard van die belangen en die schade. Het hof overwoog vervolgens dat de gevolgen die een staking op de door het FNV voorgestane wijze gedurende een periode tot en met 4 september 2016 zou hebben, dermate ingrijpend zouden zijn, dat deze op grond van artikel 6 van het ESH, mede gelet

op de wijze waarop dit artikel door de Hoge Raad (Amsta-arrest) wordt toegepast, beperking van het recht op collectieve actie rechtvaardigden. Wel benadrukte het hof dat de FNV vanaf 5 september 2016 voldoende middelen ten dienste stonden om te trachten haar doelen na te streven. Dat was overigens niet nodig, omdat partijen spoedig daarna alsnog een cao-akkoord bereikten.

VOORWAARDELIJKE ONTBINDING

Dat de voorwaardelijke ontbindingsprocedure ter discussie stond na inwerkingtreding van de Wet werk en zekerheid ('Wwz'), meldden wij al in de vorige Kroniek. Onder het oude recht kon een werknemer, nadat hij op staande voet was ontslagen, van dit ontslag buitengerechtelijk de vernietiging inroepen. Om het risico op loondoorbetaling te beperken, diende de werkgever dan een voorwaardelijk ontbindingsverzoek in. Tegen deze ontbindingsbeschikking van de kantonrechter stond geen hoger beroep open, zodat de werkgever relatief snel zekerheid had dat de arbeidsovereenkomst was beëindigd. De mogelijkheid van voorwaardelijke ontbinding volgde uit rechtspraak van de Hoge Raad, die in zijn arrest het gerechtvaardigde belang van een werkgever bij een voorwaardelijke ontbinding benadrukte.⁴

Met de inwerkingtreding van de Wwz verdween de mogelijkheid van buitengerechtelijke vernietiging. Tevens staan nu beroep en cassatie open tegen een ontbindingsbeschikking. De vraag of een voorwaardelijke ontbinding ook nog mogelijk was onder de Wwz, hield de literatuur en rechtspraak sinds de inwerkingtreding van de wet dan ook flink bezig.

In onze vorige Kroniek konden wij al melden dat de Kantonrechter te Enschede voornemens was hierover prejudiciële vragen te stellen (Kantonrechter Enschede, 26 april 2016, ECLI:NL:RBOVE:2016:1507). De Hoge Raad heeft deze vragen inmiddels beantwoord. De zaak betrof een Verpleegkundige Gestructureerd Wonen die bij brief van 26 februari 2016 door zijn werkgever, geestelijke gezondheidszorginstelling Mediant, op staande voet was ontslagen wegens 'seksueel grensoverschrijdend gedrag, fysiek geweld, verbale agressie en denigrerend pestgedrag'. De werknemer diende tijdig een verzoek tot vernietiging van het ontslag op staande voet in. De werkgever reageerde met een verweerschrift en een zelfstandig verzoek (primair) tot voorwaardelijke ontbinding van de arbeidsovereenkomst. Werkgevers konden vlak voor kerst opgelucht ademen toen de Hoge Raad oordeelde dat een voorwaardelijke ontbinding onder het huidige recht nog steeds mogelijk is (Hoge Raad 23 december 2016, ECLI:NL:HR:2016:2998). Gelet op het huidige systeem kan volgens de Hoge Raad aan een voorwaardelijk ontbindingsverzoek alléén de voorwaarde worden gesteld dat het ontslag op staande voet door de rechter *van dezelfde aanleg* wordt vernietigd. In dat geval zal de werkgever de rechter die tot dat oordeel komt vragen de arbeidsovereenkomst te ontbinden. Een verzoek onder de voorwaarde dat de arbeidsovereenkomst in hoger beroep wordt hersteld, is volgens de Hoge Raad niet mogelijk. Daarmee bevestigde de Hoge Raad dat een kantonrechter niet op voorhand een eventuele uitspraak van een hof kan doorkruisen. Een voorwaardelijk ontbindingsverzoek mag verder volgens de Hoge Raad gebaseerd

zijn op dezelfde feiten als het ontslag op staande voet. De verzoeken tot vernietiging van het ontslag op staande voet en voorwaardelijke ontbinding dienen gezamenlijk te worden behandeld en het bewijsrecht is op beide verzoeken van toepassing. Of een voorwaardelijke ontbinding ook mogelijk is in hoger beroep behoort niet tot de prejudiciële vragen en blijft vooralsnog onduidelijk.

ONTSLAGGRONDEN

Gezien onze beperkte ruimte en het vooralsnog ontbreken van een duidelijke lijn in de hogere rechtspraak, bespreken we dit jaar op het gebied van de ontslaggronden en de billijke vergoeding een aantal bespiegelingen aan de hand van gepubliceerde onderzoeken en rechtspraak-analyses.

Het afgelopen jaar zijn de resultaten verschenen van diverse onderzoeken naar de uitwerking van het nieuwe ontslagrecht in de praktijk. In het artikel 'Een jaar Wwz-ontbindingsrechtspraak: onderzoek naar gepubliceerde en niet-gepubliceerde rechtspraak'⁵ analyseren prof. Houweling en dr. Kruit de resultaten van een onderzoek van de Vereniging Arbeidsrecht Advocaten Nederland (VAAN) en de Vereniging voor Arbeidsrecht (VvA). Op basis van rechtspraakonderzoek binnen vier rechtbanken concluderen zij dat het aantal afwijzingen van ontbindingsverzoeken onder de Wwz ruim is verviervoudigd ten opzichte van de situatie voor invoering van de Wwz, te weten van 9 procent naar 38 procent. Daarbij bestaan opmerkelijke verschillen tussen de verschillende ontslaggronden. Het meest in het oog springend is hoe weinig kansrijk een verzoek op de d-grond (ontslag wegens disfunctioneren) blijkt te zijn. In slechts 16 procent van de gevallen leidde een verzoek wegens onvoldoende functioneren tot een ontbinding op de d-grond. Verzoeken op de e-grond (verwijtbaar handelen werknemer) en de g-grond (verstoorde arbeidsverhouding) behoren – na

uitfiltering van de pro-formaverzoeken – met ongeveer 50-50 kans tot de meest kansrijke ontslaggronden in de ontbindingsprocedure. Een verzoek op de h-grond (overige gronden) werd in 29 procent van de gevallen toegewezen.

Een ontslag via UWV op de a-grond (bedrijfseconomische redenen) of de b-grond (langdurige arbeidsongeschiktheid) biedt aanzienlijk meer kans op succes. Uit cijfers van UWV blijkt dat in de eerste zes maanden van 2016 slechts 6 procent van de ontslagaanvragen is geweigerd, tegen 11 procent in dezelfde periode het jaar daarvoor. In de cijfers heeft UWV overigens geen onderscheid gemaakt tussen aanvragen op de a-grond en de b-grond.

In opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft ook het Hugo Sinzheimer Instituut ('HSI') van de Universiteit van Amsterdam onderzoek gedaan naar de nieuwe ontbindingsprocedure. Het onderzoek van HSI richtte zich conform de opdracht uitsluitend op de ervaringen van rechters met de nieuwe wetgeving. Hierbij werd gebruikgemaakt van een enquête en diepte-interviews. Voor het toegenomen aantal afwijzingen geven de deelnemende rechters als belangrijkste redenen dat de ontslaggronden strikter moeten worden getoetst (45 procent) en dat onvolkomenheden in het dossier niet langer met een hogere ontslagvergoeding kunnen worden gecompenseerd (90 procent). Hoewel de rechters het beeld schetsen dat ze in de meeste zaken uit de voeten kunnen met het gesloten grondenstelsel, zegt toch de helft van hen dat zij in een of meer zaken van oordeel waren dat de arbeidsovereenkomst zou moeten eindigen terwijl een voldragen ontslaggrond ontbrak. Van deze rechters zegt 85 procent een dergelijk verzoek ten minste eenmaal te hebben afgewezen. Dat betekent dus dat de rechter niet ontbond, terwijl hij eigenlijk van oordeel was dat de arbeidsovereenkomst in redelijkheid behoorde te eindigen. Daar

staat tegenover dat 26 procent van deze rechters zegt in dergelijke gevallen ten minste eenmaal het verzoek te hebben toegewezen, met toekenning van een billijke vergoeding aan de werknemer. Die rechters ontbonden dus wel terwijl ze vonden dat er geen voldragen ontslaggrond was, maar compenseerden dat met een billijke vergoeding.

In beide onderzoeken komt naar voren dat het aantal ontbindingsprocedures onder de Wwz verder is gedaald. Deze trend was overigens al ruim voor invoering van de Wwz ingezet. Het is nog te vroeg om te beoordelen in hoeverre de Wwz hierop van invloed is.

BILLIJKE VERGOEDING

Op het gebied van de billijke vergoeding is het afgelopen jaar eveneens een aantal rechtspraakanalyses verschenen. Frikkee en Smorenborg onderzochten alle gepubliceerde uitspraken in hoger beroep waarin de werknemer een billijke vergoeding had verzocht.⁶ Zij stelden vast dat kantonrechters en/of de hoven een billijke vergoeding hadden toegekend in twintig van de ruim honderd zaken waarin de werknemer daarom had gevraagd. Houweling en Kruit kwamen in hun eerdergenoemde publicatie op basis van gepubliceerde rechtspraak tot een percentage van 30. Op basis van de aan hen door vier rechtbanken ter beschikking gestelde niet-gepubliceerde rechtspraak bleek echter dat in slechts 5,5 procent van de zaken waarin de werknemer een billijke vergoeding had verzocht, deze ook was toegekend. Laatstgenoemd percentage is in lijn met het 'muizengaatje' dat de billijke vergoeding volgens de bedoeling van de wetgever zou moeten zijn.

De rechtspraak is tot op heden verdeeld als het gaat om de wijze waarop de hoogte van de billijke vergoeding dient te worden bepaald. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt naar de aarde van de billijke vergoeding. In de ontbindingsrechtspraak hebben onder meer de volgende omstandigheden een rol gespeeld: de mate van verwijtbaarheid van de werkgever (Gerechtshof Den Haag 23 augustus 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:2441), de lengte van het

dienstverband (Gerechtshof 's-Hertogenbosch 4 februari 2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:320), de gevolgen van het ontslag voor de werknemer (Gerechtshof Den Haag 23 augustus 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:244), het punitieve karakter van de vergoeding (Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 25 augustus 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:6882) en de financiële positie van de werkgever (Kantonrechter Leeuwarden 24 februari 2016, ECLI:NL:RBNNE:2016:756; Kantonrechter Rotterdam 11 mei 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:3578). De billijke vergoeding kan ook worden toegekend in plaats van de vernietiging van een niet-rechtsgeldige opzegging. In dat kader maakte de rechter voor het bepalen van de hoogte van de billijke vergoeding een aantal maal de inschatting wanneer de arbeidsovereenkomst zonder de niet-rechtsgeldige opzegging zou zijn geëindigd (Gerechtshof 's-Hertogenbosch 23 juni 2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:2514 en Gerechtshof 's-Hertogenbosch 10 november 2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:5001). In hoger beroep kan het hof ook

een billijke vergoeding toekennen in plaats van herstel van de dienstbetrekking te bevelen. Hierbij hoeft geen sprake te zijn van ernstige verwijtbaarheid van de werkgever. In dergelijke gevallen werd de hoogte van de billijke vergoeding onder meer gerelateerd aan de resterende duur van het dienstverband (Gerechtshof Den Haag 21 juni 2016, ECLI:NL:GHDHA:2016:1750; Gerechtshof 's-Hertogenbosch 23 juni 2016, ECLI:NL:GHSHE:2016:2512; Gerechtshof Amsterdam 4 oktober 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:4036), de hoogte van de transitievergoeding (Gerechtshof Amsterdam 11 oktober 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:4118) en een nieuwe dienstbetrekking van de werknemer (Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 22 april 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:3215). De toegekende bedragen lopen sterk uiteen. De hoogste vergoeding die ten tijde van het schrijven van deze bijdrage is toegekend, bedroeg 141.500 euro bruto (Rechtbank Gelderland 14 december 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:7713). Dit bedrag – ongeveer een jaarsalaris (inclusief

bonus) – werd toegekend aan een statutair directeur en was gelijk aan vijfmaal de transitievergoeding, ofwel ruim 1,7 maandsalaris per dienstjaar. Voor meer duidelijkheid over de manier waarop de hoogte van de billijke vergoeding dient te worden bepaald, is het wachten op een arrest van de Hoge Raad.

Wet normering topinkomens

De Wet normering topinkomens ('WNT') maximeert de ontslagvergoeding bij een individuele regeling tussen een topfunctionaris en een WNT-plichtige instelling op een bedrag van 75.000 euro bruto. Indien partijen een hogere vergoeding overeenkomen, is deze afspraak nietig. In het geval aan bepaalde wettelijke voorwaarden is voldaan hebben werknemers, onder wie ook de topfunctionaris, sinds 2015 recht op de transitievergoeding. Deze bedraagt thans maximaal 77.000 euro bruto of een jaarsalaris indien dit hoger is. Over de vraag of voor topfunctionarissen cumulatie van een contractuele ontslagvergoeding en de transitievergoeding mogelijk is, werd vorig jaar door kantonrechters verschillend geoordeeld. De Kantonrechter Amsterdam oordeelde (in een 96 Rv-procedure) dat geen cumulatie mogelijk was (13 juni 2016, ECLI:NL:RBAMS:2016:3672). Hoewel de kantonrechter erkende dat de transitievergoeding als wettelijk voorschrift was uitgezonderd van het toepassingsbereik van de WNT, liet zij het doel van de WNT, om ontslagvergoedingen aan banden te leggen, prevaleren. Volgens de kantonrechter betekende dit overigens niet dat de toepasselijkheid van de WNT de transitievergoeding kon maximeren op 75.000 euro bruto. De werknemer had in dit geval alleen recht op de transitievergoeding indien hij afstand deed van de contractuele vergoeding die partijen waren overeengekomen. De Kantonrechter Utrecht oordeelde vier dagen later dat cumulatie van de transitievergoeding en een contractuele vergoeding onder de WNT wél mogelijk waren (17 juni 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:3347). De transitievergoeding viel volgens de kantonrechter als wettelijk voorschrift niet onder het begrip ontslagvergoeding van de WNT en beide vergoe-

„moet worden onderkend dat mede betekenis toekomt aan voor derden niet kenbare bedoelingen alsmede aan eerdere, niet openbare concepten en nimmer geopenbaarde verhitte nachtelijke fantasieën. Daarmee is schuld on-om-sto-te-lijk vast komen te staan.

dingen konden worden uitgekeerd. De rechtspraak is derhalve nog verdeeld. Voor uitgebreidere bespreking van het cumulatievraagstuk verwijzen wij naar het artikel 'WNT en Wwz bijten elkaar niet' van Vernooij en Voermans.⁷

Een andere WNT-vraag die in 2016 speelde, was of de bezoldiging gedurende een periode van vrijstelling van werkzaamheden deel uitmaakt van de maximumvergoeding van 75.000 euro bruto.

De Kantonrechter Amsterdam beantwoordde (in de zojuist genoemde 96 Rv-procedure) deze vraag bevestigend (ECLI:NL:RBAMS:2016:3672). Daarbij was zij van oordeel dat hierop geen uitzondering bestaat voor een situatie waarin een topfunctionaris door de werkgever is geschorst en daartegen bezwaar heeft gemaakt. Ook de omstandigheid dat partijen geen bedoeling tot misbruik van de WNT hadden gehad, maakte het antwoord op de vraag voor de kantonrechter niet anders.

Anders oordeelde de Kantonrechter Almere eind vorig jaar (21 december 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:7023). De kantonrechter oordeelde dat de bezoldiging gedurende de *onvrijwillige* vrijstelling van werkzaamheden niet meetelde voor het WNT-maximum. Hij achtte daarbij van belang dat partijen niet hadden afgesproken dat de bestuurder zou worden vrijgesteld van zijn werkzaamheden met behoud van salaris. Aan de bestuurder waren bepaalde bevoegdheden onthouden en zijn overige werkzaamheden diende hij thuis uit te voeren. De bestuurder had hiertegen bezwaar gemaakt en zich beschikbaar gehouden voor zijn werkzaamheden. In de vaststellingsovereenkomst was verder bepaald dat de bestuurder

tot het einde van het dienstverband de waarnemend bestuurder zou inwerken. Dat daaraan geen gevolg was gegeven, kwam volgens de kantonrechter voor rekening van de woningcorporatie. De kantonrechter overwoog dat een strikte toepassing van de WNT de woningcorporatie een vorderingsrecht gaf op de oud-bestuurder voor onverschuldigde betaling. De kantonrechter vond dat echter geen recht doen aan de bedoeling van de wetgever, te weten het tegengaan van misbruik. Het was volgens de kantonrechter evident dat het hier niet ging om een poging van partijen om de WNT te omzeilen. Daarbij speelde tevens een rol dat de gestelde overschrijding van het wettelijk maximum zich beperkte tot de bezoldiging over de wettelijke opzegtermijn.

WETGEVING

Wet deregulering beoordeling arbeidsrelaties

De nieuwe Wet deregulering beoordeling arbeidsrelaties ('Wet DBA'), die per 1 mei 2016 is ingevoerd ter vervanging van de VAR-verklaring, heeft het afgelopen jaar veel stof doen opwaaien. Staatssecretaris Wiebes heeft eind vorig jaar zijn tweede voortgangsrapportage gezonden aan de Tweede Kamer. Uit de brief blijkt dat er nog steeds veel onzekerheid bestaat over de Wet DBA. Om die onzekerheid weg te nemen, is besloten de handhaving tot in elk geval 1 januari 2018 op te schorten, behalve als het gaat om 'evident kwaadwillenden'. In de periode tot 1 januari 2018 zal de staatssecretaris proberen om onder andere meer duidelijkheid te creëren over de vraag wanneer het gebruik van

een (model)overeenkomst nodig is en wanneer niet.

Arbowetgeving

Per 1 juli 2017 zullen een aantal wijzigingen in de Arbowetgeving worden doorgevoerd. Een werknemer krijgt onder meer de mogelijkheid om zelf de bedrijfsarts te consulteren, zonder tussenkomst van de werkgever. Dit kan dan ook preventief, dus voordat sprake is van ziekteverzuim. Wanneer de werknemer het niet eens is met het oordeel van de bedrijfsarts, hoeft hij niet gelijk naar UWV, maar kan hij bij een tweede bedrijfsarts een second opinion vragen op kosten van de werkgever. Tevens wordt de rol van de ondernemingsraad uitgebreid. De ondernemingsraad krijgt instemmingsrecht op de keuze en de plaats van de preventiemedewerker. Nu is er alleen instemmingsrecht op het takenpakket.

Transitievergoeding bij langdurige arbeidsongeschiktheid

Er is veel discussie geweest over werkgevers die langdurige zieke werknemer in dienst houden om aan de transitievergoeding te ontkomen. Om werkgevers te stimuleren de arbeidsovereenkomst met de betreffende werknemer te beëindigen, is er eind vorig jaar een nieuw conceptwetsvoorstel gepubliceerd. Langdurig zieke werknemers blijven aanspraak houden op de transitievergoeding, maar de werkgever zal op basis van het voorstel voor de betaalde transitievergoeding (grotendeels) worden gecompenseerd uit het Algemeen werkloosheidsfonds (Awf). Hier staat een verhoging van de uniforme Awf-premie tegenover. De beoogde datum van inwerkingtreding is (niet eerder dan) per 1 januari 2018. In het voorstel is evenwel opgenomen dat de regeling ten aanzien de compensatie van de transitievergoeding terugwerkende kracht heeft tot 1 juli 2015.

NOTEN

- 1 HR 26 januari 2001, ECLI:NL:HR:2001:AA9664.
- 2 HR 24 februari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU9889.
- 3 HR 19 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1687.
- 4 HR 21 oktober 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4670.
- 5 'Een jaar Wwz-ontbindingsrechtspraak: onderzoek naar gepubliceerde en niet-gepubliceerde rechtspraak', A.R. Houweling en P. Kruit, *TAP* 2016, 264.
- 6 'Billijke vergoeding in hoger beroep', C.J. Frikkee en M.E. Smorenburg, *ArbeidsRecht* 2017/2.
- 7 'WNT en Wwz bijten elkaar niet', C. Vernooij en B. Voermans, *TvO* januari 2017, nr. 1.

KRONIEK PENSIOENRECHT

DOOR / BASTIAN BODEWES, ANNEMIEK CRAMER, JAN AART VAN DE HOEF, NAIME TALI & WIM THIJSSSEN

In deze Kroniek Pensioenrecht staan belangrijke ontwikkelingen in 2016 centraal zoals de mogelijke invoering van een nieuw type pensioenovereenkomst en het eventuele afschaffen van de wettelijk verplichte doorsneepremie bij bedrijfstakpensioenfondsen en beroepspensioenfondsen. Daarbij passeren de nodige boeiende rechterlijke uitspraken de revue.

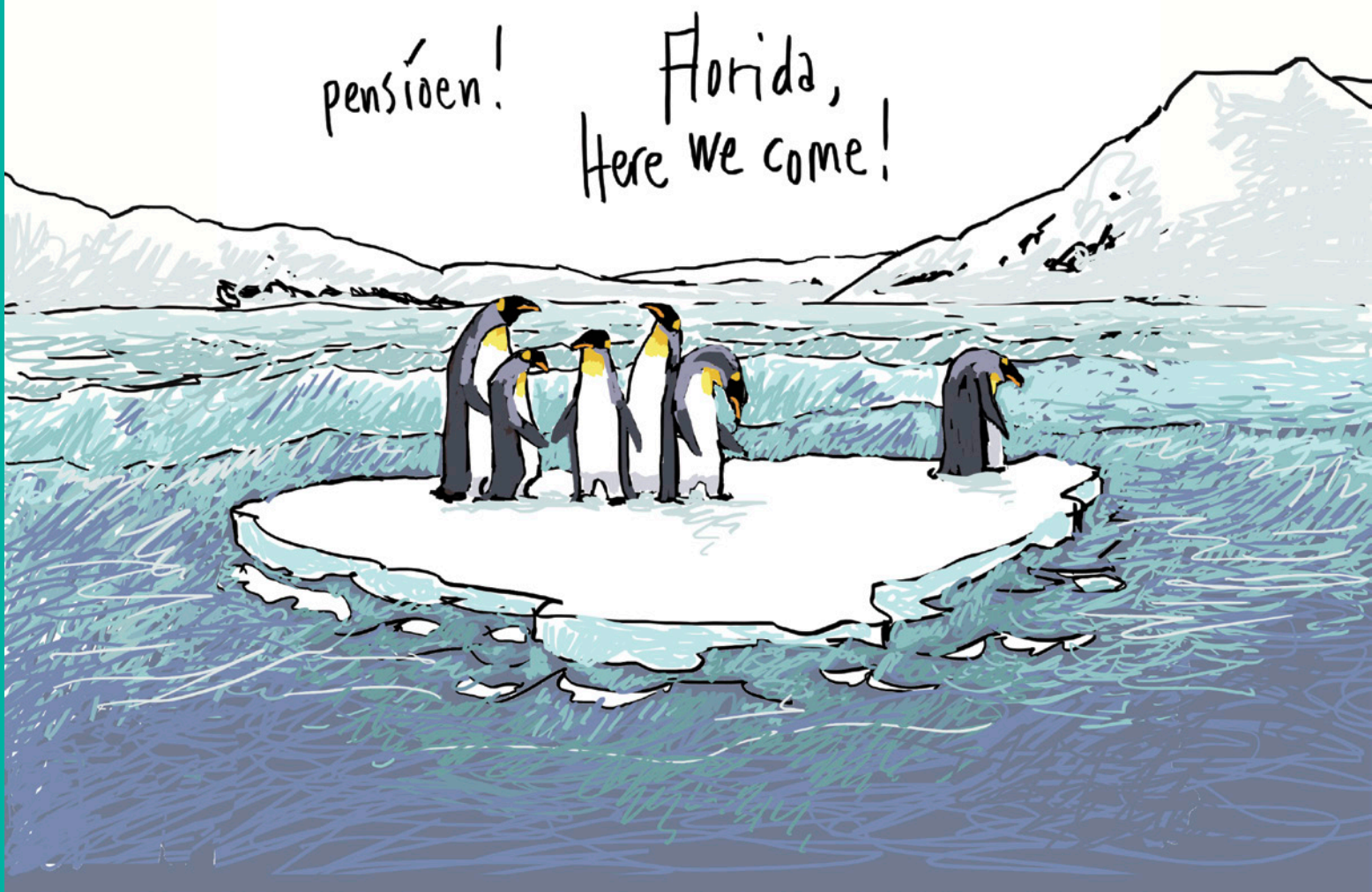
PENSIOENOVEREENKOMST EN DOORSNEEPREMIE

De discussie over de pensioenovereenkomst en de doorsneepremie stonden in 2016 centraal in verband met het pensioenbeleid. Het pensioenrecht kent een gesloten stelsel van pensioenovereenkomsten: de uitkeringsovereenkomst, de kapitaalovereenkomst en de premieovereenkomst.¹ Omdat als gevolg van de structureel lage rentestand en de toegenomen en naar verwachting toenemende levensverwachting gegarandeerde uitkeringen steeds meer onder druk komen te staan, zijn onder meer voorstellen gedaan om naast de bestaande typen pensioenovereenkomsten een nieuw type pensioenovereenkomst in te voeren dat anticipeert op deze ontwikkelingen.² De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid ziet in haar Perspectiefnota van 11 juli 2016³ naast de huidige uitkeringsovereenkomst (met gegarandeerde uitkeringen) de volgende varianten: een pensioenovereenkomst waarin persoonlijk pensioenvermogen geheel voor rekening en risico van de deelnemer wordt belegd met de mogelijkheid van doorbeleggen na de

pensioendatum, een pensioenovereenkomst gebaseerd op persoonlijke pensioenvermogens waarin risico's binnen bestaande generaties worden gedeeld, eenzelfde soort pensioenovereenkomst waarin risico's binnen de collectiviteit als geheel worden gedeeld, en de ambitieovereenkomst. De keuze ligt uiteindelijk bij de sociale partners. Een en ander hangt samen met het afschaffen van de wettelijk verplichte doorsneepremie bij verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfondsen en beroepspensioenfondsen. Doorsneepremie zou tot ongewenste intergenerationele solidariteit leiden. Vanuit economische optiek is dit een begrijpelijke gedachte, vanuit juridische optiek echter niet.⁴ Een nieuw kabinet zal dit verder moeten oppakken. Belangrijke nieuwe pensioenwetgeving in 2016 bestaat uit de Wet verbeterde premieregeling⁵ en de Wet van 22 juni 2016 tot wijziging van de Wet op de ondernemingsraden en de Pensioenwet in verband met de bevoegdheden van de ondernemingsraad inzake de arbeidsvoorwaarde pensioen.⁶ De Wet verbeterde premieregeling maakt het mogelijk om in een pensioenovereenkomst te

bepalen dat het kapitaal dat op de pensioendatum beschikbaar komt uit hoofde van een pensioenovereenkomst van het type premieovereenkomst of kapitaalovereenkomst, niet ineens hoeft te worden aangewend voor gegarandeerde pensioenen. In plaats daarvan kan zo'n kapitaal gedeeltelijk voor het verzekeren van pensioenen worden aangewend en gedeeltelijk worden doorbelegd. Het voordeel van de regeling is dat het nadeel van de lage rentestand bij het verzekeren van gegarandeerde pensioenen niet ineens op de pensioendatum hoeft te worden genomen. De wijziging van de Wet op de ondernemingsraden en de Pensioenwet in verband met de bevoegdheden van de ondernemingsraad komt, kort weergegeven, op het volgende neer: voor wijziging van de pensioenovereenkomst geldt als hoofdregel dat de ondernemer de instemming van de ondernemingsraad nodig heeft, ook wanneer de pensioenovereenkomst door een pensioenfonds wordt uitgevoerd. Verder heeft de ondernemer voor wijziging van de uitvoeringsovereenkomst of een uitvoeringsreglement eveneens de instemming van de ondernemingsraad nodig,

Bastian Bodewes is advocaat bij Bodewes Pensioenrechtadvocatuur te Vries, **Annemiek Cramer CPL**, **Jan Aart van de Hoef CPL** en **Wim Thijssen** zijn advocaat bij Pensioenadvocaten.nl respectievelijk te Amsterdam, Woerden en Heemstede en **Naime Tali** is advocaat bij Talegal te Amsterdam. **Wim Thijssen** is tevens verbonden aan het VU Expertisecentrum Pensioenrecht te Amsterdam.

als de wijziging invloed heeft op de pensioenovereenkomsten met zijn werknemers. Dat wordt verondersteld het geval te zijn bij wijziging van de premie, de toeslagverlening of de keuze voor een pensioenuitvoerder.⁷ Vermeldenswaard is verder het verschijnen van een tweetal pensioenrechtelijke boeken in 2016, 'Pensioen' en 'Pensioen en scheiding'.^{8,9}

WIJZIGING PENSIOENREGELING

Ook in de jurisprudentie zijn in 2016 enkele uitspraken terug te vinden over wijziging van pensioenregelingen die vermeldenswaard zijn.

Informatieverstrekking bij waardeoverdracht

Het aspect informatievoorziening bij een wijziging van een pensioenregeling kwam aan de orde in een arrest van het Gerechtshof Den Haag van 16 februari 2016 (ECLI:NL:GHDHA:

2016:231). Per 1 januari 1999 was een eindloonregeling gewijzigd naar een premieovereenkomst, waarbij eveneens een waardeoverdracht van de opgebouwde pensioenaanspraken naar de nieuwe regeling (premieovereenkomst) had plaatsgevonden. De tussenpersoon/adviseur van de werkgever had destijds de betrokken werknemers geïnformeerd. De werkgever had instemming verzocht en de betrokken werknemers zijn destijds ook akkoord gegaan met de wijziging. De betrokken werknemers vorderden in de procedure pensioenschade als gevolg van de waardeoverdracht van opgebouwde pensioenaanspraken in de eindloonregeling naar de premieovereenkomst. Daarbij werd als grondslag van de vordering aangevoerd het toerekenbaar tekortschieten in de nakoming van verplichtingen uit hoofde van goed werkgeverschap, onrechtmatig handelen en onjuiste en onvolledige

informatieverstrekking. De werkgever had de tussenpersoon die destijds adviseerde in vrijwaring opgeroepen. Het hof benadrukte in zijn arrest dat een werkgever zorgvuldig moet omgaan met de belangen van werknemers bij een wijziging van arbeidsvoorwaarden zoals een pensioenregeling. Ook oordeelde het hof dat een werkgever, afhankelijk van de omstandigheden van het geval, moet waarschuwen voor risico's van de wijziging. De werkgever had (via de tussenpersoon/adviseur) wel voldoende informatie gegeven over de wijziging naar de premieovereenkomst, maar niet over de risico's van de waardeoverdracht naar de premieovereenkomst, oordeelde het hof. Door de waardeoverdracht waren de gegarandeerde rechten volgens de eindloonregeling immers omgezet in niet-gegarandeerde rechten. De tussenpersoon/adviseur werd door het hof aansprakelijk geacht voor de als gevolg van het verloren gaan van de garanties geleden pensioenschade, omdat

moet 4 eens opletten
Wat ik met dat verhaal van
die risico's doe!

hij onvoldoende op risico's van de waardeoverdracht had gewezen.

Eenzijdige pensioenverbetering

Over een eenzijdige wijziging van een pensioenregeling die zonder instemming van de werkgever door de werknemer zelf, voor zichzelf, was doorgevoerd tijdens zijn dienstverband heeft het Gerechtshof Den Haag op 14 juni 2016 (ECLI:NL:GHDHA:2016:1580) een arrest gewezen. In eerste aanleg was de inmiddels gepensioneerde werknemer veroordeeld tot betaling van een schadevergoeding. De ex-werknemer is in hoger beroep gegaan, waarbij onder andere is aangevoerd dat de wijzigingen slechts ter voorkoming van 'het mogelijk fiscaal bovenmatig worden' van de pensioenregeling werden doorgevoerd. Dit verweer slaagde echter niet. Ook het hof kwam tot het oordeel dat de doorgevoerde wijzigingen niet zonder instemming van de werkgever doorgevoerd hadden mogen worden en kwam tot een veroordeling van een schadevergoeding.

PENSIOENPREMIE

Is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds bevoegd om voor

de werkgevers (en werknemers) die onder de werkingssfeer van het fonds vallen, een bindend besluit te nemen over de hoogte van de verschuldigde pensioenpremie en daarbij tevens de maximale hoogte van het werknemersdeel vast te stellen? Het oordeel van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden op 17 mei 2016 (ECLI:NL:GHARL:2016:3725) houdt in dat een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds die bevoegdheid heeft. Het hof overwoog dat deelnemers in een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds en hun werkgevers, op grond van artikel 4 Wet Bpf 2000 verplicht zijn de statuten en reglementen en de daarop gebaseerde besluiten van het bestuur van het fonds na te leven. Dat betekent naar het oordeel van het hof, dat op het gebied van pensioenen bij deelneming in een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds geen onderhandelingsruimte en contracteervrijheid meer bestaan tussen (individuele) werkgevers en (individuele) werknemers. De statuten, de reglementen en de daarop gebaseerde besluiten van het bestuur van het bedrijfstakpensioenfonds zijn leidend en bindend.

PENSIOENONTSLAG

Pensioenontslag per AOW-datum of de hogere overeengekomen leeftijd?

Het Gerechtshof 's-Hertogenbosch oordeelde op 24 maart 2016 (ECLI:NL:GHSHE:2016:1093, *PJ* 2016/74) in een tussenuitspraak in hoger beroep op een uitspraak van Rechtbank Oost-Brabant op 4 september 2015 (ECLI:NL:RBOBR:2015:5550, *PJ* 2015/168). In eerste aanleg ging het geschil tussen werkgever en werknemer over de vraag op welke leeftijd de arbeidsovereenkomst ingevolge het overeengekomen pensioenontslagbeding van *rechtswege* was geëindigd. Werkgever ging uit van de voor werknemer geldende

AOW-leeftijd van 65 jaar en drie maanden, terwijl werknemer uitging van de leeftijd van 67 jaar (de leeftijd waarop het aanvullende ouderdomspensioen inging). De werkgever informeerde werknemer dat de arbeidsovereenkomst op haar geboortedatum eindigde in verband met het bereiken van de voor haar geldende pensioengerechtigde leeftijd in 2015: 65 jaar en drie maanden. Omdat werknemer dit niet accepteerde, zegde de werkgever de arbeidsovereenkomst met een beroep op artikel 7:669 lid 4 BW zekerheidshalve ook *voorwaardelijk* op tegen de AOW-leeftijd van 65 jaar en drie maanden. Dit voor het geval de arbeidsovereenkomst op grond van het pensioenontslagbeding niet van rechtswege op de leeftijd van 65 jaar en drie maanden zou zijn geëindigd. Volgens het gerechtshof was de uitleg van het pensioenontslagbeding geen onderwerp meer van de procedure, omdat de verzoeken van werknemer zijn gedaan voor het geval bij onherroepelijke uitspraak van de bevoegde rechter vast te staan dat de arbeidsovereenkomst tussen werknemer en werkgever op de leeftijd van 65 jaar en drie maanden *nog bestond*. Volgens het gerechtshof moest in de procedure bij het gerechtshof derhalve worden uitgegaan van de veronderstelling dat de arbeidsovereenkomst tussen partijen niet van *rechtswege* was geëindigd op de leeftijd van 65 jaar en drie maanden. Het gerechtshof overwoog dat uit de wetsgeschiedenis volgt dat de wijzigingen van artikel 7:669, lid 4 BW per 1 januari 2016 alleen zijn bedoeld om onduidelijkheden in de tekst van het artikel weg te nemen, en dat een inhoudelijke wijziging niet is beoogd. Of de opzegging werd beoordeeld op grond van artikel 7:669, lid 4 BW zoals dat luidde vóór 1 januari 2016 of zoals dat luidde na 1 januari 2016, maakte volgens het gerechtshof daarom geen verschil. Het gerechtshof concludeerde vervolgens dat uit de tekst van artikel 7:669, lid 4 BW, zoals die met ingang van 1 januari 2016 luidt en voor 1 januari 2016 is beoogd, volgt dat een werkgever op grond van artikel 7:669, lid 4 BW, tenzij partijen schriftelijk zijn afgeweken van dit artikel, alleen tegen de AOW-leeftijd kan opzeggen als partijen geen

andere leeftijd zijn overeengekomen waarop de arbeidsovereenkomst eindigt. Wanneer partijen een hogere leeftijd dan de AOW-leeftijd zijn overeengekomen, kan de arbeidsovereenkomst volgens het gerechtshof alleen tegen deze hogere leeftijd worden opgezegd. Het gerechtshof overwoog vervolgens dat, uitgaande van de veronderstelling dat wanneer de arbeidsovereenkomst tussen partijen op grond van het pensioenontslagbeding van rechtswege eindigde wanneer werkneemster 67 jaar oud werd, dit betekende dat tussen partijen vaststond dat zij een hogere leeftijd dan de AOW-leeftijd waren overeengekomen, waarop de arbeidsovereenkomst zou eindigen. Dit betekende volgens het gerechtshof dat de werkgever op grond van artikel 7:669, lid 4 BW alleen kon opzeggen tegen de (veronderstellen-derwijs) overeengekomen hogere leeftijd van 67 jaar en niet tegen de AOW-leeftijd van 65 jaar en drie maanden. Vermeldenswaard is dat de werkgever in een voorafgaande kortgedingprocedure in hoger beroep over de uitleg van het pensioenontslagbeding in het gelijk was gesteld.

Pensioenopzegging na een pensioenontslagbeding?

Een werkgever die, nadat de arbeidsovereenkomst van *rechtswege* was geëindigd op grond van een overeengekomen pensioenontslagbeding, stilzwijgend de arbeidsovereenkomst had voortgezet, mocht alsnog gebruik maken van de pensioenopzegging om tot beëindiging van de arbeidsovereenkomst te komen. Dat oordeelde Rechtbank Amsterdam op 24 maart 2016 (ECLI:NL:RBAMS:2016:1678, *PJ* 2016/111).

(OPZEGGING) UITVOERINGSOVEREENKOMST

In verband met opzegging van uitvoeringsovereenkomsten wordt een baanbrekend arrest van de Hoge Raad behandeld, naast een andere ook relevante rechtspraak.

Baanbrekend: de rol van aanvullende werking van de redelijkheid en billijkheid bij opzegging van een uitvoeringsovereenkomst

De Hoge Raad vernietigde (vanwege motiveringsgebreken) op 10 juni 2016, (ECLI:NL:HR:2016:1134) inzake Alcatel-Lucent het arrest van het gerechtshof Den Haag (9 september 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:2873). Het betrof de procedure tussen Pensioenfonds Alcatel-Lucent en werkgever Alcatel-Lucent over welke verplichtingen bleven gelden voor de werkgever jegens het pensioenfonds na opzegging van de uitvoeringsovereenkomst door de werkgever. Van belang zijn de overwegingen van de Hoge Raad over de opzegging van de uitvoeringsovereenkomst. De Hoge Raad overwoog dat voor de opzegging van een uitvoeringsovereenkomst als de onderhavige geen andere regels gelden dan in het algemeen gelden voor de opzegging van duurovereenkomsten die voor onbepaalde tijd zijn aangegaan. Opzegging is dus in beginsel mogelijk, ongeacht of wet en overeenkomst voorzien in een regeling van de opzegging. De eisen van redelijkheid en billijkheid kunnen in verband met de aard en inhoud van de overeenkomst meebrengen dat opzegging slechts mogelijk is indien een voldoende zwaarwegende grond voor de opzegging bestaat, dat een bepaalde opzegtermijn in acht moet worden genomen, of dat de opzegging gepaard moet gaan met het aanbod tot betaling van een (schade)vergoeding. Of de opzegging bij een uitvoeringsovereenkomst als de onderhavige gepaard moet gaan met een (schade)vergoeding, is afhankelijk van de omstandigheden van het geval. Daarbij zal onder meer gewicht kunnen toekomen aan de aard van de betrokken belangen, aan de omstandigheid dat in artikel 25 lid 1, aanhef en onder h PW, voor bepaalde pensioenuitvoerders, het belang is onderkend dat is voorzien in voorwaarden die gelden bij de beëindiging van een uitvoeringsovereenkomst, aan eventuele

maatregelen die aan het betrokken pensioenfonds zijn opgelegd (zoals de verplichting in verband met een herstelplan of de verplichting tot overdracht van de pensioenverplichtingen die na opzegging resterend) en aan de omstandigheid dat de uitvoeringsovereenkomst betrekking heeft op (opgebouwde) pensioenaanspraken van (gewezen) werknemers, tegenover wie de (voormalige) werkgever op grond van de (voormalige) arbeidsverhouding een zekere verantwoordelijkheid heeft (behouden).

In het kort geding tussen de KLM en de Vereniging Nederlandse Verkeersvliegers (VNV), over de opzegging door de KLM van een protocol met pensioenafspraken tussen de KLM en de VNV, toetste de Rechtbank Amsterdam (27 september 2016, (ECLI:NL:RBAMS:2016:6084) aan de overwegingen van de Hoge Raad over de opzegging van een uitvoeringsovereenkomst uit het zojuist genoemde Alcatel-Lucent-arrest. Tussen partijen was niet in geschil dat een zwaarwegende grond nodig was voor opzegging. Het bestaan van die zwaarwegende grond voor opzegging was naar het voorlopig oordeel van de rechtbank voldoende aannemelijk, vanwege de mogelijk grote financiële gevolgen en het niet kunnen voorzien daarvan ten tijde van het aangaan van het protocol.

Toeslagverlening na beëindiging van de uitvoeringsovereenkomst

Moet een werkgever (onder het regime van de Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW), die in 2007 is vervangen door de Pensioenwet (PW)) nog koopsommen voor toeslagen blijven betalen, nadat de uitvoeringsovereenkomst op basis van een wijzigingsovereenkomst is geëindigd en premievrij is gemaakt? Die vraag moest het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden beoordelen op 24 mei 2016 (ECLI:NL:GHARL:2016:3984). Het hof overwoog dat de wijzigingsovereenkomst geen wijziging had gebracht in het recht op toeslagen van de betrokken

pensioendeelnemers en dat ook niet was gebleken dat de toeslagen na de inwerkingtreding van de wijzigingsovereenkomst alleen nog uit de overrente zouden worden bekostigd, laat staan dat bij gebreke van toereikende overrente de financiering van de toeslagen voor rekening van de verzekeraar zou komen. Het hof overwoog voorts dat de financieringstoezegging die de werkgever in het pensioenreglement had gedaan, om de toeslagen zo nodig door koopsommen te financieren, niet door de wijzigingsovereenkomst werd geraakt. De werkgever bleef naar het oordeel van het hof jegens de betrokken pensioendeelnemers gehouden tot betaling van de benodigde koopsommen.

De vervolgvraag was of de verzekeraar een zelfstandig vorderingsrecht jegens de werkgever had ter zake de koopsommen. Ten aanzien van de periode vóór de inwerkingtreding van artikel 29 PW was dat volgens het hof het geval. Ten aanzien van de periode daarna was dat, om procesuele redenen (er was onvoldoende gesteld), niet het geval.

Interessant is de uitleg die het hof in deze zaak gaf aan het woord 'premienvrij' in de wijzigingsovereenkomst. De wijzigingsovereenkomst sprak over 'premienvrij maken van de overeenkomsten van de slapers'; over eventueel na premievrijmaking nog verschuldigde koopsommen zweeg de wijzigingsovereenkomst. Volgens het hof diende bij de uitleg, nu het ging om de uitleg van een overeenkomst tussen zakelijke partijen over een zuiver commerciële transactie waarbij partijen werden bijgestaan door deskundige adviseurs, als uitgangspunt te worden genomen dat beslissend gewicht toekomt aan de meest voor de hand liggende taalkundige betekenis, gelezen in het licht van de overige bepalingen van de overeenkomst. In dat kader oordeelde het hof dat 'premienvrij' zowel grammaticaal als pensioentechnisch niet betekent dat na premievrijmaking geen koopsommen voor toeslagen meer verschuldigd zouden

zijn. Uit de wijzigingsovereenkomst volgt daarom volgens het hof niet, dat partijen zouden hebben beoogd de betaling van de betreffende koopsommen stop te zetten.¹⁰

Belangen (oud-)werknemers

Uit een uitspraak van de kantonrechter Amsterdam van 24 juni 2016 (ECLI:NL:RBAMS:2016:6742) kan worden afgeleid dat een werkgever bij het opzeggen van de uitvoeringsovereenkomst rekening moet houden de belangen van (oud-)werknemers.

BEDRIJFSTAKPEN-SIOENFONDSEN

In dit onderdeel van deze Kroniek wordt nader ingegaan op een aantal verschillende aspecten die te maken hebben met de verplichte aansluiting van werkgevers bij verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds. Deze rechtspraak valt grofweg uiteen in procedures ter zake de werkingssfeer van verplichtstellingsbesluiten en ter zake het verlenen van vrijstellingen. In deze kroniekperiode is over dit onderwerp een aantal belangwekkende uitspraken geweest.

Vrijstelling van verplichte deelneming wegens tijdige eigen pensioenregeling

Zo oordeelde het College van Beroep voor het bedrijfsleven op 6 september 2016 (ECLI:NL:CBB:2016:281, *PJ* 2016/147) in een procedure tussen een werkgever en Stichting Pensioenfonds voor Personeelsdiensten. Het ging om de vraag of de werkgever voldeed aan de voorwaarde van een 'tijdige eigen pensioenregeling' als bedoeld in artikel 2 van het Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000 (hierna: 'VBB'). De werkgever had het pensioenfonds verzocht om het verlenen van een vrijstelling van verplichte deelneming. Hij meende tijdig een eigen pensioenregeling te hebben getroffen omdat er tijdig wilsovereenstemming ter zake het aangaan van een pensioenverzekering zou zijn geweest door het inzenden van een afsluitformulier aan de verzekeraar. Het college oordeelde anders omdat

voor de totstandkoming van de pensioenverzekering aanmelding was vereist van ten minste vijf deelnemers. Omdat aan die voorwaarde niet was voldaan, was geen sprake van een tijdige eigen pensioenregeling en mocht het pensioenfonds naar het oordeel van het college de vrijstellingsaanvraag afwijzen.

Vrijstelling van verplichte deelneming voor bepaalde duur

In een andere zaak ging het om de vraag of een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds bevoegd was om een vrijstelling van verplichte deelneming als bedoeld in artikel 6 van het VBB te verlenen voor een bepaalde duur. Rechtbank Rotterdam oordeelde hierover op 12 maart 2015 (ECLI:NL:RBROT:2016:1615, *PG* 2016/71) dat het pensioenfonds door de vrijstelling te verlenen voor de resterende looptijd van de bestaande pensioenverzekering van de werkgever voldoende rekening hield met diens belangen, zodat een tijdelijke vrijstelling mocht worden verleend.

Onverwijld melding van betalingsonmacht pensioenpremies

Een werkgever die met betalingsonmacht ter zake pensioenpremies aan een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds kampt, dient krachtens artikel 23 van de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds (hierna: 'Wet Bpf 2000') daarvan onverwijld melding te doen. Daarbij dient de melding aan voorwaarden te voldoen en is iedere bestuurder bevoegd tot het doen van deze melding. Vindt de melding niet tijdig of niet op de juiste wijze plaats, dan is de bestuurder hoofdelijk aansprakelijk voor de verschuldigde premies omdat het nalaten van de melding geacht wordt het gevolg te zijn van onbehoorlijk bestuur. Rechtbank Rotterdam oordeelde op 8 juni 2016 (ECLI:NL:RBROT:2016:4364, *PJ* 2016/105) in een procedure tegen een werkgever die naliet om de melding van betalingsonmacht te verrichten, dat het feit dat hij de aandelen en administratie aan een derde had overgedragen, voor zijn risico kwam en ondanks de overdracht aansprakelijk was. De bestuurder was zich volgens de recht-

bank bewust van de verplichting tot premieafdracht en van het feit dat het pensioenfonds premienota's zou gaan opleggen. Voor zover premiebetaling niet mogelijk was, had het op zijn weg gelegen om daarvan onverwijld melding te doen.

Melding betalingsonmacht van pensioenpremies tijdig en volledig

In een andere procedure ging het om de vraag of de melding van de bestuurder toereikend was. De bestuurder deed een tijdige melding betalingsonmacht, waarbij hij verwees naar eerdere correspondentie ter zake een verzoek om een betalingsregeling en hij verzocht het pensioenfonds te laten weten als er aanvullende informatie vereist was. Het Gerechtshof Amsterdam was hierover op 26 april 2016 (ECLI:NL:GHAMS:2016:1724, *PJ* 2016/119) van oordeel dat de melding ontoereikend was omdat deze geen informatie bevatte over de oorzaken van betalingsonmacht. Omdat de bestuurder vervolgens niet aannemelijk maakte dat de onjuiste melding niet aan hem te wijten was, stond vast dat de betalingsachterstand te wijten was aan onbehoorlijk bestuur zodat hij hoofdelijk aansprakelijk was.

Geen allocatiefunctie vereist voor uitzendovereenkomst

In een voor de rechtspraak belangrijke zaak wees de Hoge Raad op 4 november 2016 arrest. Het betrof een procedure over de uitleg van de uitzendovereenkomst als bedoeld in de artikelen 7:690 e.v. BW en de vraag of de allocatiefunctie van de werkgever daarvoor een vereiste is. Deze uitlegvraag kwam aan de orde bij de uitleg van het verplichtstellingsbesluit van het verplicht gestelde bedrijfstakpensioenfonds voor personeelsdiensten. Met de allocatiefunctie wordt bedoeld op de zogenaamde ziek-en-piekinzet. Het gaat dan om het aanbod van tijdelijke arbeid bij de plotseling opkomende vraag van een opdrachtgever. Dit was relevant voor het antwoord op de vraag of bij

detacheringsbureaus die langdurig personeel inzetten bij opdrachtgevers sprake is van uitzending, met als gevolg dat detacheringsbureaus onder de werkingssfeer van het pensioenfonds vallen en zich dienen aan te sluiten. De Hoge Raad oordeelde op basis van de tekst van artikel 7:690 BW en de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel over de wettelijke regeling voor de uitzendovereenkomst dat de allocatiefunctie geen onderdeel is van uitzending. Het gevolg is dat verschillende vormen van detachering en payrolling volgens dit arrest onder de definitie van de uitzendovereenkomst en onder de werkingssfeer van het pensioenfonds vallen.

Uitleg 'in hoofdzaak'- criterium in verplichtstellingsbesluit

Over de uitleg van het 'in hoofdzaak'-criterium in de werkingssfeerbepaling in een verplichtstellingsbesluit oordeelden de Hoge Raad op 10 juni 2016 (ECLI:NL:HR:2016:1172, *PJ* 2016/104) en het Gerechtshof Den Bosch op 6 september 2016 (ECLI:NL:GHSHE:2016:4026, *PJ* 2016/134). Het ging om de vraag of het in hoofdzaak-criterium inhield dat de hoofdactiviteit dient te worden vergeleken met alle afzonderlijke activiteiten en dan de belangrijkste activiteit vormde, of dat die moest worden vergeleken met het totaal van de andere activiteiten. Het gerechtshof en de Hoge Raad oordeelden dat uit het spraakgebruik volgt dat het gaat om de meerderheid van de activiteiten, ofwel de absolute meerderheid, zodat vergeleken moet worden met het totaal van de andere activiteiten.

Geen dubbele afdracht pensioenpremies over zelfde werk en periode

Op 23 september 2016 verwierp de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2016:2170, *PJ* 2016/155) het beroep in cassatie van het Bedrijfstakpensioenfonds voor de Bouwnijverheid (hierna: 'Bpf Bouw') tegen een arrest van het Gerechtshof Den Haag (van 2 december 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:3989,

PJ 2015/10). Het betrof een zaak van een werkgever die gedurende een periode van elf jaar aangesloten was geweest bij Bpf Bouw. Het Gerechtshof Den Haag oordeelde echter dat de werkgever over die periode onder de werkingssfeer viel van Bedrijfstakpensioenfonds Metaal en Techniek (hierna: 'BPMT'). De werkgever had over deze periode al pensioenpremies en cao-premies afgedragen aan Bpf Bouw en sectorfondsen. Toewijzing van een premievordering van BPMT zou leiden tot dubbele aansluiting en dubbele premieafdracht.

Het gerechtshof wees de premievordering van BPMT af omdat de tegenprestaties door BPMT en sectorfondsen niet meer (geheel) met terugwerkende kracht konden worden nagekomen. Dit zou leiden tot een ongerechtvaardigd voordeel voor BPMT en een nadeel voor de werkgever. Bovendien zou dit leiden tot dubbele aansluiting en pensioenopbouw. Het hof achtte de vordering van BPMT tot nakoming van de premiebetaling met terugwerkende kracht naar de aard van de verplichting niet toewijsbaar (art. 3:296 BW), althans achtte de gevorderde toepassing van de bepaling in het uitvoeringsreglement waarop BPMT zich beriep naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar (art. 6:248, lid 2 BW). De Hoge Raad liet het arrest van het Gerechtshof Den Haag in stand.

Vordering achterstallige pensioenpremies en overgang onderneming

In een belangrijk arrest over de vraag of een achterstallige betaling van pensioenpremies aan een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds volgens de artikelen 7:663 en 7:664 BW overgaat van de overdragende onderneming naar de verkrijgende onderneming oordeelde de Hoge Raad op 14 oktober 2016 (ECLI:NL:HR:2016:2375, *PJ* 2016/156). Het betrof een situatie waarin de oude werkgever een betaling van ruim EUR 1.9 mio onbetaald liet en het bedrijfstakpensioenfonds betaling vorderde door de verkrijgende onderneming, nadat de overdragende onderneming faillieerde. De Hoge Raad oordeelde ten eerste, onder meer op grond van de wetsgeschiedenis, dat de premievordering van een verplicht

gesteld bedrijfstakpensioenfonds valt onder de reikwijdte van artikel 7:663 BW. Ten tweede oordeelde de Hoge Raad dat de vordering van de premieachterstand van vóór de overgang onder artikel 7:663 BW valt. Ten derde oordeelde de Hoge Raad dat het bedrijfstakpensioenfonds een eigen vorderingsrecht heeft jegens de verkrijgende werkgever omdat de werknemer zelf geen belang heeft bij die vordering jegens de werkgever en het onbetaald blijven van die vordering voor de werknemers een nadelig gevolg heeft voor de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Opmerking verdient dat de aanspraken zelf geen discussiepunt waren gezien de in 2012 door de Hoge Raad geformuleerde regel 'geen premie, toch pensioen'. Het pensioenfonds had gezien deze regel groot belang bij de zaak.

MEDEZEGGENSCHAP

De Wet op de ondernemingsraden (WOR) is per 1 oktober 2014 zodanig gewijzigd dat de ondernemer op grond van artikel 27, lid 7 WOR ook de instemming van de ondernemingsraad nodig heeft voor *wijziging* van de *uitvoeringsovereenkomst* of een *uitvoeringsreglement*, indien de wijziging invloed heeft op de pensioenovereenkomsten met zijn werknemers (zie ook pagina 69 van deze Kroniek onder 'Pensioenovereenkomst en doorsneepremie'). Het Gerechtshof Den Haag, 25 oktober 2016 (ECLI:NL:GHDHA:2016:3175, *PJ* 2016/160) oordeelde in hoger beroep op Rechtbank Rotterdam, 23 december 2015 (ECLI:NL:RBROT:2015:9803, *PJ* 2016/37) in een zaak tussen Aon en de ondernemingsraad (or) van Aon over het bereik van het instemmingsrecht van de or. In verband met een wijziging van de pensioenregeling en onderbrenging daarvan bij een nieuwe pensioenuitvoerder had Aon de uitvoeringsovereenkomst met de oude pensioenuitvoerder, het ondernemingspensioenfonds van Aon, opgezegd en was vervolgens met hetzelfde pensioenfonds opnieuw een uitvoeringsovereenkomst

aangegaan. Deze laatste uitvoeringsovereenkomst werd overigens overeengekomen in verband met de premievrije pensioenaanspraken die na wijziging van de pensioenregeling waren achterbleven bij het pensioenfonds van Aon. De or kwam er achter dat de bijstortingsverplichting, die was opgenomen in de door Aon opgezegde uitvoeringsovereenkomst in de latere uitvoeringsovereenkomst was vervallen. De bijstortingsverplichting hield in dat Aon in geval van dekkingstekort verplicht was tot aanvullende financiering. De or riep daarop de nietigheid van het ondernemersbesluit in.

Volgens de or was door de feitelijke opzegging van de uitvoeringsovereenkomst, de pensioenovereenkomst (inhoudend een eind- dan wel middelloonregeling met garantie) ingetrokken. De pensioenovereenkomst met garantie werd (door de beëindiging van de oude uitvoeringsregeling) feitelijk vervangen door een pensioenovereenkomst zonder garantie. Daaraan deed volgens de or niet af dat het pensioenreglement niet was veranderd. Volgens de or was er in wezen dus sprake van een besluit tot *intrekking* van een *pensioenovereenkomst* als bedoeld in artikel 27, lid 7 WOR, zodat de or instemmingsrecht toekwam. In tegenstelling tot de rechtbank oordeelde het gerechtshof dat sprake was van een *beëindigde*, en niet van een *gewijzigde uitvoeringsovereenkomst* en dat de opzegging door Aon plaatsvond na inwerkingtreding van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen¹¹ in plaats van daarvoor, zodat getoetst moest worden aan de vraag of sprake was van een voorgenomen besluit tot *vaststelling of intrekking van een pensioenovereenkomst* die wordt ondergebracht bij een *ondernemingspensioenfonds*. Het gerechtshof volgde echter de or ook niet door te oordelen dat het zo mag zijn dat sprake is van een rechtstreeks verband tussen de opgezegde *uitvoeringsovereenkomst* en de *pensioenovereenkomst*, omdat met het vervallen van de bijstortingsverplichting de pensioenuitkering

(mogelijk) niet langer kan worden gegarandeerd, maar dat dit niet kwalificeert als een *vaststelling of intrekking* van de *pensioenovereenkomst* maar hooguit als een (stilzwijgende) *wijziging* van de pensioenovereenkomst. Het gerechtshof oordeelde verder dat nu de reeds opgebouwde rechten na 1 januari 2014 onveranderd bleven ondergebracht bij Pensioenfonds Aon, ook geen sprake was van *intrekking* van een *pensioenovereenkomst* die is ondergebracht bij een ondernemingspensioenfonds als bedoeld in artikel 27, lid 7 WOR. Volgens het gerechtshof viel een *wijziging* van een pensioenovereenkomst die is ondergebracht bij een *ondernemingspensioenfonds* niet onder het instemmingsrecht van artikel 27, lid 7 WOR, zoals dat toen de zaak speelde, luidde. Het gerechtshof vond ook geen aanleiding te anticiperen op het huidige artikel 27 lid 7 WOR, waaruit volgt dat de ondernemer de instemming van de ondernemingsraad nodig heeft voor *wijziging* van de *uitvoeringsovereenkomst* of een *uitvoeringsreglement*, indien de wijziging invloed heeft op de pensioenovereenkomsten met zijn werknemers.

PENSIOEN EN SCHEIDING

Vermeldenswaard op het vlak van pensioen en scheiding is een uitspraak van het Gerechtshof Amsterdam 3 mei 2016 (ECLI:NL:GHAMS:2016:1707) waarin het gevoerde pensioenverweer slaagde. Het betrof een buitenlandse pensioenregeling. Van bijzonder partnerpensioen zou slechts dan sprake zijn indien op de datum waarop dat pensioen zou moeten ingaan nog recht op alimentatie zou bestaan. Omdat partijen nog relatief jong waren zodat het statistisch gezien onwaarschijnlijk zou zijn dat de alimentatieplichtige binnen de 12-jaarstermijn zoals die geldt voor alimentatie zou komen te overlijden, bleek het bijzonder partnerpensioen feitelijk illusoir. Een overeengekomen regeling in verband met pensioenverevening gold niet als compensatie voor het illusoir worden van het partnerpensioen als gevolg van de verzochte scheiding. Het gevoerde verweer dat de echtscheiding hoofdzakelijk zijn oorzaak zou vinden in het gedrag van de partner die het pensioen-

Ja zeg, het hele idee van die andere werkring was nou juist om dat overlijdensrisico binnen 12 jaar aanzienlijk te verminderen!

verweer voerde, omdat deze eenzijdig had besloten om met de kinderen van partijen vanuit Syrië naar Nederland terug te keren, ging niet op, omdat de andere partner eenzijdig een werkring in een ander land had aanvaard. Deze uitspraak is de eerste en enige waarin de 'schuldkwestie'

in verband met het pensioenverweer door de rechter is beoordeeld.

In het kader van de verplichting voor een dga om het recht op uitbetaling van ouderdomspensioen en het recht op bijzonder partnerpensioen van zijn (ex-)partner extern uit te voeren op grond van de stan-

daardrechtspraak van de Hoge Raad (HR 12 maart 2004, ECLI: NL:HR:2004:AO1289 en HR 9 februari 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ2658) is het Gerechtshof 's-Hertogenbosch (18 oktober 2016, ECLI: NL:GHSHE:2016:4690) relevant. In deze uitspraak oordeelde het hof dat de bv van de dga is gebonden aan een overeenkomst tussen de dga en zijn ex-partner waarin de dga bepaalde verplichtingen voor zijn bv op zich neemt, indien de dga niet uitdrukkelijk het voorbehoud maakt dat hij bij het aangaan van de overeenkomst niet tevens de bv verbindt. Het hof nam aan dat de dga in deze situatie niet alleen zichzelf maar ook de bv verbindt omdat de overeenkomst geen praktische betekenis zou hebben indien de bv zich er niet aan zou hoeven te houden. Het hof kwam tot zijn oordeel op grond van de redelijkheid en billijkheid. Het oordeel is belangwekkend omdat een grondbeginsel van het Nederlandse vermogensrecht is dat partijen bij een overeenkomst geen verplichtingen aan derden kunnen opleggen. In deze situatie werd aangenomen dat de bv rechtsgeldig door de dga werd vertegenwoordigd.

NOTEN

- 1 Art. 10 Pensioenwet, voor een uitwerking zie *Kamerstukken II*, 2005-2006, 30 413, nr. 3, p. 32-33.
- 2 SER-Verkenning 'Persoonlijk pensioenvermogen met collectieve risicodeling', 20 mei 2016, www.ser.nl.
- 3 Perspectiefnota van 11 juli 2016, bijlage bij *Kamerstukken II*, 2015-2016, 32 043, nr. 337.
- 4 Zie het blog 'Doorsneepremie' op pensioenadvocaten.nl.
- 5 Wet verbeterde premieregeling, wet van 23 juni 2016, *Stb.* 2016, 248, *Kamerstuk* nummer 34 255, in werking getreden op 1 september 2016 (2016, 279).
- 6 Wet van 22 juni 2016 tot wijziging van de Wet op de ondernemingsraden en de Pensioenwet in verband met de bevoegdheden van de ondernemingsraad inzake de arbeidsvoorwaarde pensioen, *Stb.* 2016, 249, in werking getreden met ingang van 1 oktober 2016, *Stb.* 2016, 331.
- 7 Zie voor meer informatie het blog 'De regels in een notendop: instemmingsrecht van de ondernemingsraad bij pensioenkwesties' op pensioenadvocaten.nl.
- 8 Bij Kluwer verscheen in de Asser-serie het deel 'Pensioen', Asser 7-XI, 2016, E. Lutjens.
- 9 In de reeks Monografieën (echts)scheidingsrecht van de Sdu verscheen een nieuwe, geheel herschreven, druk van deel 3 'Pensioen en scheiding', W.P.M. Thijssen.
- 10 Zie voor de problematiek rond verschuldigde premie na premievrijmaking W.P.M. Thijssen, Uitvoering door een verzekeraar – capita selecta, in *Pensioenrecht in beweging*, Publicatie van de Vereniging voor Pensioenrecht (jubileumbundel) nr. 22, Sdu, 2015, p. 159-181.
- 11 Wet versterking bestuur pensioenfondsen, *Stb.* 2013, 302, in werking getreden op 7 augustus 2013, zie *Stb.* 2013, 330, daarom na 7 augustus 2013.

KRONIEK VENNOOTSCHAPSRECHT

DOOR / BAS VISÉE & RIK ANALBERS

In deze Kroniek komen het Wetsvoorstel Bestuur en toezicht rechtspersonen en de nieuwe Nederlandse Corporate Governance Code aan bod. Daarnaast is er aandacht voor de meest opvallende jurisprudentie van de Hoge Raad van het afgelopen jaar op het gebied van Vennootschapsrecht. Arresten over aansprakelijkheid van de commanditaire vennoot, interimdividend en bestuurdersaansprakelijkheid komen aan de orde. Ook wordt kort ingegaan op de beschikkingen van ons hoogste rechtscollege in de spraakmakende enquêtes over SNS REAAL en Meavita.

WETSVOORSTEL BESTUUR EN TOEZICHT RECHTSPERSONEN

Het langverwachte Wetsvoorstel Bestuur en toezicht rechtspersonen¹ werd op 8 juni 2016 ingediend bij de Tweede Kamer. Dit wetsvoorstel (niet te verwarren met de Wet bestuur en toezicht uit 2011 die op 1 januari 2013 in werking trad) beoogt met name de wettelijke regeling voor de vereniging, de coöperatie, de onderlinge waarborgmaatschappij en de stichting te verbeteren. Dat gebeurt door regels uit Titel 4 en 5 van Boek 2 Burgerlijk Wetboek (BW) over de nv respectievelijk de bv over te brengen naar Titel 1 waarin algemene bepalingen omtrent rechtspersonen zijn opgenomen.

De regels over onder meer de taak van het bestuur, de taakverdeling in het bestuur en tegenstrijdige belangen bij bestuurders worden geconcentreerd en geüniformeerd in het drastisch te wijzigen artikel 2:9 BW. Voorts wordt de wettelijke regeling van het monistisch bestuursstelsel (*one tier board*) bij de nv en de bv opengesteld voor alle rechtspersonen door deze onder te brengen in het ontwerpartikel 2:9a BW. Een kern-

punt van het wetsvoorstel is dat de huidige artikelen 2:138 en 2:248 BW over aansprakelijkheid van bestuurders in geval van faillissement gaan gelden voor alle rechtspersonen; daartoe worden zij geïncorporeerd in het voorgestelde artikel 2:9c BW. Maar het wettelijk vermoeden van onbehoorlijk bestuur bij een schending van de boekhoudplicht of de plicht tot publicatie van de jaarrekening zal niet van toepassing zijn op de onbezoldigd bestuurder van de niet-commerciële vereniging of stichting en de informele vereniging. Het wetsontwerp geeft voor alle rechtspersonen een wettelijke grondslag voor de mogelijkheid van de instelling van een raad van commissarissen en een basisregeling van het toezichthoudend orgaan (artikelen 2:11, 2:11a, 2:11b en 2:11c BW). De regeling van aansprakelijkheid en tegenstrijdige belangen bij commissarissen wordt vergelijkbaar met die voor bestuurders. Ten aanzien van dat laatste: een commissaris neemt niet deel aan de beraadslaging en besluitvorming als hij daarbij een direct of indirect persoonlijk belang heeft dat tegenstrijdig is met het

belang van de rechtspersoon. Wanneer de raad van commissarissen hierdoor geen besluit kan nemen, wordt het besluit genomen door de algemene vergadering, tenzij de statuten anders bepalen (dan wel, als het een stichting betreft, door de raad van commissarissen onder schriftelijke vastlegging van de overwegingen die aan het besluit ten grondslag liggen, tenzij de statuten anders bepalen). Inhoudelijk brengt het wetsvoorstel nauwelijks wijziging in het Vennootschapsrecht. Bij aanvaarding van het voorstel zal de gemiddelde advocaat echter al gauw gedesoriënteerd raken omdat allerlei kernbepalingen uit het nv- en bv-recht worden verplaatst en hernummerd. Met name voor de stichting is het wetsvoorstel een verbetering omdat die rechtspersoon nu wel bijzonder summier is geregeld in Boek 2 BW (zo ontbreekt een tegenstrijdigbelangregeling). Tegelijkertijd is er kritiek. De uniformering van de regels voor rechtspersonen komt de leesbaarheid niet altijd ten goede. De concentratie van algemene regels in Titel 1 lijkt soms doorge-

De auteurs zijn werkzaam bij
Rutgers & Posch te Amsterdam.

slagen, waardoor de regelingen voor de afzonderlijke rechtspersonen moeilijker te begrijpen zijn. Ten slotte biedt het wetsvoorstel op een aantal punten te weinig flexibiliteit.²

NIEUWE CORPORATE GOVERNANCE CODE

De Monitoring Commissie onder leiding van prof. dr. Jaap van Maanen presenteerde op 8 december 2016 de nieuwe Nederlandse Corporate Governance Code (de 'Code').³ Op het eerste gezicht ziet de nieuwe Code er heel anders uit dan de huidige Code die in 2008 is vastgesteld omdat de hoofdstukindeling is gewijzigd. Precieze lezing van de nieuwe Code leert echter dat veel bij het oude is gebleven. Naar aanleiding van de consultatie is de Commissie op een aantal punten teruggekomen op haar voorstel uit februari 2016 om de Code aan te passen. Zo zijn de bepalingen omtrent de responstijd en certificering inhoudelijk niet gewijzigd ten opzichte van 2008. Sommige onderwerpen (zoals de regel dat ten minste één financieel specialist deel moet uitmaken van de raad van commissarissen ('RvC')) zijn inmiddels wettelijk geregeld en daarom uit de nieuwe Code verdwenen.

Lange termijn waardecreatie

Het eerste hoofdstuk van de nieuwe Code heet *Lange termijn waardecreatie* en daarop wordt veel nadruk gelegd. Het bestuur moet zich richten op de lange termijn waardecreatie van de onderneming en dient daarover een visie te ontwikkelen. Verder is er nog meer aandacht voor risicomanagement dan in de huidige Code. De interne audit-functie wordt versterkt en de van het bestuur gevraagde verklaring omtrent de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen wordt aangescherpt (in de praktijk noemt men dit de *in control verklaring*, een gevoelige term die ook in het consultatievoorstel werd gebruikt maar in definitieve Code nadrukkelijk is geschrapt).

Effectief bestuur en toezicht

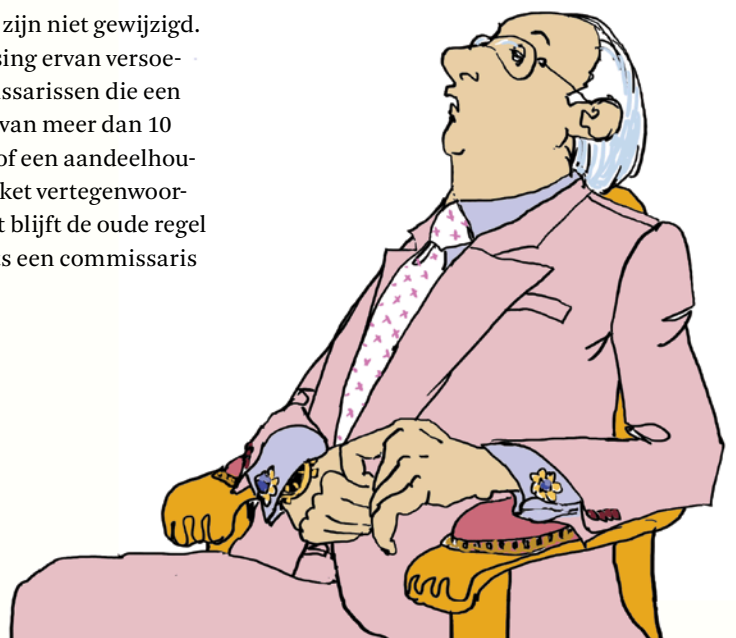
In hoofdstuk 2 over effectief bestuur en toezicht wordt aandacht gevraagd voor de cultuur van de onderneming: van bestuurders en commissarissen wordt verlangd dat zij een cultuur creëren die het gewenste gedrag en integer handelen binnen de onderneming stimuleert. Wat dit concreet betekent, is niet geheel duidelijk. In elk geval is de werkelijkheid van gedrags- en cultuurverandering veel complexer dan de instrumentele aanpak die de Code voorschrijft.⁴ Verder krijgt het *executive committee* een plaats in de Code: dit is een in de mode geraakt bestuursmodel dat in allerlei varianten bestaat. In het algemeen bestaat een *executive committee* uit de statutaire bestuurders en de belangrijkste functionarissen uit de managementlaag daaronder. Voorts zijn er wijzigingen ten aanzien van de RvC. Een commissaris kan volgens de huidige Code maximaal driemaal voor een periode van vier jaar zitting hebben in de RvC. Deze periode is in de nieuwe Code verkort naar maximaal tweemaal een periode van vier jaar. Herbenoeming na die periode van acht jaar is alleen mogelijk voor een periode van twee jaar met een mogelijke verlenging van nogmaals twee jaar en moet worden gemotiveerd in het verslag van de RvC. Met zoveel woorden is nu bepaald dat de voorzitter van de RvC onafhankelijk dient te zijn. De onafhankelijkheidscriteria voor commissarissen zijn niet gewijzigd. Wel is de toepassing ervan versoepeld voor commissarissen die een aandelenpakket van meer dan 10 procent hebben of een aandeelhouder met zo'n pakket vertegenwoordigen. Daarnaast blijft de oude regel gelden dat slechts een commissaris

niet onafhankelijk mag zijn in de zin van de overige criteria. Tezamen met het aantal commissarissen dat niet onafhankelijk is vanwege een aandelenpakket van meer dan 10 procent of als vertegenwoordiger van een grootaandeelhouder, mogen niet onafhankelijke commissarissen in totaal minder dan de helft van het aantal commissarissen uitmaken. In meerderheid blijft de RvC dus onafhankelijk.

Beloning

De Code 2016 kent een apart hoofdstuk over beloning. De regels zijn veel minder gedetailleerd dan voorheen. Nieuw is de verplichting om meer transparantie te betrachten ten aanzien van de verhoudingen tussen de beloningen van bestuurders en die van werknemers. Daarnaast moet de visie van de bestuurder worden betrokken bij het vaststellen van zijn eigen beloning. De nieuwe Code bepaalt dat deze in werking treedt vanaf het boekjaar

Gaat het dan om mijn visie op mijn beloning? Of de waarde van mijn visie voor de onderneming? Hoogst interessant!

beginnend op of na 1 januari 2017. Naar verwachting wordt de nieuwe Code in de loop van dit jaar door de wetgever wettelijk verankerd. Weliswaar wordt de Code in dat verband gepubliceerd in de *Staatscourant* maar daarmee wordt de Code geen wetgeving in materiële zin. De wettelijke verankering houdt slechts in dat beursvennootschappen in het bestuursverslag behorend bij de jaarrekening (voor het eerst die over het boekjaar 2017) moeten rapporteren over de naleving van de principes en *best practice* bepalingen die tot hen zijn gericht (Vaststellingsbesluit nadere voorschriften inhoud bestuursverslag). Daarnaast dienen Nederlandse institutionele beleggers verantwoording af te leggen over de tot hen gerichte principes en *best practice*-bepalingen (artikel 5:86 Wet op het financieel toezicht). In beide gevallen dient de verantwoording te geschieden met gebruikmaking van het 'pas toe of leg uit'-principe. De Code is niet alleen relevant voor beursvennootschappen maar ook voor gewone nv's en bv's omdat hij in de rechtspraak wordt gebruikt bij de invulling van de vele open normen in ons vennootschapsrecht zoals de wanbeleidnorm, de regels voor bestuurdersaansprakelijkheid en de redelijkheid en billijkheid die alle bij een vennootschap betrokkenen jegens elkaar in acht moeten nemen (artikel 2:8 BW). Aldus gaat er een belangrijke reflexwerking uit van de Code naar niet-beursvennootschappen.

OVERIGE WETGEVING

In de vorige Kroniek spraken wij de verwachting uit dat de Wet civielrechtelijk bestuursverbod op 1 juli 2016 in werking zou treden. Dat is inderdaad gebeurd. Ook noemden wij het wetsvoorstel tot herintroductie van de regeling volgens welke grote nv's en bv's moeten streven naar minstens 30 procent vrouwelijke bestuurders en commissarissen. Dit wetsvoorstel is begin dit jaar door de Tweede en Eerste Kamer

aangenomen en is inmiddels in het Staatsblad gepubliceerd.⁵ De artikelen 2:166, 2:276 en 2:391 lid 7 BW zullen derhalve spoedig weer in werking treden en per 1 januari 2020 opnieuw vervallen vanwege de opgenomen horizonbepaling.

AANSPRAKELIJKHEID COMMANDITAIRE VENNOOT

Vorig jaar hebben wij in de Kroniek aandacht besteed aan het arrest van de Hoge Raad van 29 mei 2015.⁶ Hierin heeft de Hoge Raad een belangrijke nuancering aangebracht op de gevolgen van de overtreding van het beheersverbod door een commanditaire vennoot. Volgens de Hoge Raad dient – mede gelet op de vergaande sanctie van artikel 21 Wetboek van Koophandel (WvK) – wel degelijk naar de omstandigheden van het geval gekeken te worden. Als zodanig is van belang of bij de derde (redelijkerwijs) een onjuiste indruk heeft kunnen ontstaan over de hoedanigheid waarin de commanditaire vennoot optrad. Voorts is steeds vereist dat commanditaire vennoot enig verwijt kan worden gemaakt van zijn handelwijze, waarbij van belang is dat een commanditaire vennoot van het beheersverbod op de hoogte dient te zijn. Afhankelijk van de omstandigheden van het geval kan een rechter derhalve oordelen dat de sanctie van artikel 21 WvK geheel of gedeeltelijk buiten toepassing moet blijven of dat deze zich slechts dient uit te strekken tot bepaalde verbintenissen van de cv.

Het logische gevolg van het hiervoor genoemde arrest van de Hoge Raad is dat partijen op zoek gaan naar omstandigheden die al dan niet van belang zijn voor de toepassing van de sanctie van artikel 21 WvK. In het arrest van de Hoge Raad van 4 november 2016 (HR 4 november 2016, ECLI:NL:HR:2016:2516, *JOR* 2016/326 m.nt. Blanco Fernández) komt aan de orde of het bestaan van een personele unie tussen de (middellijk) bestuurder van de commanditaire vennoten en die

van de beherende vennoten een dergelijke omstandigheid is. In het geschil dat voorlag bij de Hoge Raad was sprake van een cv die was opgericht in het kader van een vastgoedproject. Een besloten vennootschap was aangewezen als enig beherend vennoot. Daarnaast waren er twee andere besloten vennootschappen die als commanditaire vennoten optraden. Het bestuur van de drie besloten vennootschappen wordt (al dan niet indirect) door dezelfde natuurlijke personen gevormd. Deze personen hebben diverse handelingen verricht waarbij zij niet altijd even duidelijk hebben aangegeven in welke hoedanigheid zij hebben opgetreden. Voor het hof was deze omstandigheid reden om te oordelen dat de commanditaire vennoten op grond van artikel 21 WvK hoofdelijk aansprakelijk waren. Volgens het hof maakte het niet uit dat de bestuurders in bepaalde gevallen ook hadden aangegeven dat zij enkel namens de beherend vennoot optraden. Het bestaan van de personele unie maakte volgens het hof dat 'bezwaarlijk kon worden geabstraheerd van hun hoedanigheid als (en optreden namens) directeur van een commanditaire vennoot'.

Het oordeel van het hof valt op zich nog te begrijpen als het zou gaan om situaties waarbij in het midden werd gelaten namens wie werd opgetreden. Maar wij kunnen ons moeilijk vinden in dit oordeel voor zover door de bestuurders duidelijk is aangegeven dat enkel namens de beherend vennoot is opgetreden. Het komt in de praktijk veel vaker voor dat iemand zowel bestuurder is van vennootschap A als van vennootschap B. Als deze bestuurder duidelijk aangeeft dat hij bij het verrichten van een bepaalde (rechts)handeling enkel optreedt als bestuurder van vennootschap A, valt niet in te zien waarom de wederpartij met succes zou kunnen stellen dat ook vennootschap B gebonden zou zijn als gevolg van die handeling, ook al heeft vennootschap B dezelfde bestuurder

als vennootschap A. Hoewel de Hoge Raad hier niet expliciet op ingaat, valt uit het arrest wel te begrijpen dat de Hoge Raad zich niet in dit oordeel van het hof kan vinden. De Hoge Raad stelt dat wanneer sprake is van een persoon die zowel een beherend als een commanditaire vennoot kan vertegenwoordigen, deze persoon bij het verrichten van een beheershandeling (behoudens tegenbewijs) heeft gehandeld namens de beherend vennoot.

Het hof heeft daarnaast geen acht geslagen op de uitgangspunten als geformuleerd in het arrest van de Hoge Raad van 29 mei 2015. Het hof kon dit ook niet doen omdat dit arrest door de Hoge Raad later is gewezen dan het arrest van het hof.⁷ Nu bij de beantwoording van de rechtsvraag acht had moeten worden geslagen op het uitgangspunt dat voor de toepassing van de sanctie van artikel 21 WvK vereist is dat de commanditaire vennoot een verwijt kan worden gemaakt ten aanzien van zijn handelen, alsmede of er bij een wederpartij redelijkerwijs een onjuiste indruk heeft kunnen ontstaan over de hoedanigheid waarin de commanditaire vennoot aan het handelsverkeer deelnam, hetgeen het hof niet heeft gedaan, heeft de Hoge Raad het arrest van het hof vernietigd. Wij achten de kans groot dat het Gerechtshof Den Haag in de procedure na verwijzing zal oordelen dat de commanditaire vennoten niet aansprakelijk zijn.

TUSSENTIJDSE DIVIDENDUITKERINGEN IN HET ZICHT VAN FAILLISSEMENT

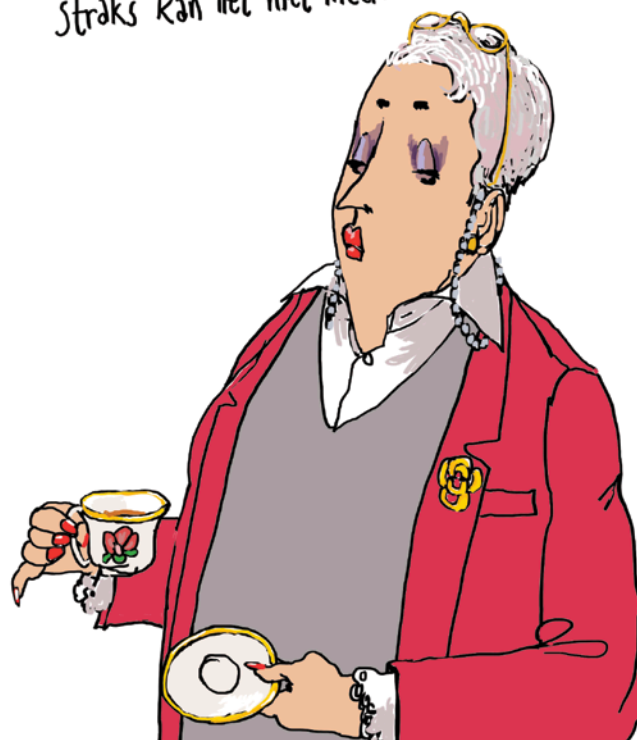
Met de invoering van de flexwet is de wettelijke regeling voor tussentijdse dividenduitkeringen bij bv's gewijzigd. Onder de oude redactie van artikel 2:216 BW waren tussentijdse dividenduitkeringen slechts toegestaan als de statuten van de vennootschap het toelieten en zolang na de uitkering het eigen vermogen groter was dan het gestorte en opgevraagde

deel van het kapitaal vermeerderd met de verplichte reserves. Onder de huidige regeling geldt dat een besluit van het bevoegde orgaan tot een tussentijdse dividenduitkering geen gevolgen heeft zolang het bestuur die uitkering niet heeft goedgekeurd. Deze goedkeuring wordt slechts geweigerd als het bestuur weet of redelijkerwijs behoort te voorzien dat de vennootschap na de uitkering niet zal kunnen blijven voortgaan met het betalen van haar opeisbare schulden. Stemt het bestuur onterecht in met een tussentijdse dividenduitkering en is de vennootschap vervolgens niet in staat om door te gaan met het betalen van haar opeisbare schulden, dan zijn alle bestuurders in beginsel hoofdelijk verbonden jegens de vennootschap voor het tekort dat door de uitkering is ontstaan. Deze aansprakelijkheid ten opzichte van de vennootschap laat aansprakelijkheid op andere grondslagen – bijvoorbeeld jegens (bepaalde) crediteuren van de vennootschap op basis

van artikel 6:162 BW of de boedel op basis van artikel 2:248 BW – onverlet. Van aansprakelijkheid op die andere grondslagen kan ook sprake zijn als het besluit voldeed aan de vereisten die artikel 2:216 lid 2 BW (oud) daaraan stelde.⁸

Afgelopen jaar heeft de Hoge Raad een arrest gewezen dat nog ziet op tussentijdse dividenduitkering onder het oude recht, maar dat desalniettemin ook relevant is voor de invulling van de test zoals die onder de huidige regeling moet worden toegepast (HR 23 september 2016, ECLI:NL:HR:2016:2172, NJ 2016/498 m.nt. Van Schilfgaarde.) In het arrest ging het om een curator die trachtte om de tussentijdse dividenduitkeringen die voorafgaand aan het faillissement waren gedaan aan te tasten. Daarbij beriep de curator zich onder meer op de regeling van artikel 2:216 BW (oud). De tussentijdse dividenduitkering was gedaan op 29 februari 2008 en het bedrag van de uitkering was gebaseerd op een tussentijdse

*De actuele financiële situatie van de vennootschap in ogenschouw nemend, kan ik niet anders dan concluderen dat we nu dividend moeten uitkeren...
Straks kan het niet meer.*

balans van 30 juni 2007. Volgens de curator had men moeten onderzoeken of de vrije reserves die in die tussentijdse balans waren opgenomen op 29 februari 2008 nog wel dezelfde omvang hadden. Er waren volgens de curator diverse aanwijzingen dat dit niet het geval was. Terwijl het hof het niet met de curator eens was, vindt de curator bij de Hoge Raad wel een luisterend oor.

Volgens de Hoge Raad is het oordeel van het hof in de eerste plaats onbegrijpelijk. Er was door de curator gemotiveerd aangetoond dat er duidelijke aanwijzingen waren dat de tussentijdse balans van 30 juni 2007 niet tot uitgangspunt had mogen dienen bij het bepalen van de omvang van de vrije reserves. Dit was door het hof zonder deugdelijke motivering buiten beschouwing gelaten en levert reeds een grond voor cassatie op. Belangrijker is dat de Hoge Raad in diens arrest oordeelt dat wanneer er geen definitieve jaarrekening is of wordt vastgesteld waaruit blijkt dat er voldoende vrije reserves zijn zodat een tussentijdse dividenduitkering mogelijk is, dat nog niet maakt dat een dergelijke uitkering reeds ongeoorloofd is. Er zal dan aan de hand van de wel beschikbare financiële informatie moeten worden geoordeeld of de uitkering op dat moment geoorloofd is. Als daar niet aan is voldaan, bestaat een grond voor nietigheid van het dividendbesluit. Een dergelijke toetsing had het hof niet verricht, hetgeen een aanvullende grond voor cassatie oplevert. Het arrest van de Hoge Raad maakt duidelijk dat men bij het nemen van (of goedkeuring verlenen aan) een tussentijds dividendbesluit de actuele financiële toestand van de vennootschap in acht moet nemen. Dat geldt onverkort onder de huidige redactie van artikel 2:216 BW.

BESTUURDERS- AANSPRAKELIJKHEID IN FAILLISSEMENTEN

Uit artikel 2:248 BW volgt dat een bestuurder in beginsel hoofdelijk

aansprakelijk is voor het tekort in het faillissement indien er sprake is geweest van kennelijk onbehoorlijk bestuur en aanneemelijk is dat dit een belangrijke oorzaak is van het faillissement. Van een kennelijke onbehoorlijke taakvervulling is volgens de Hoge Raad pas sprake als geen redelijk denkend bestuurder onder dezelfde omstandigheden zou hebben gehandeld als de bestuurder verweten wordt.⁹

In de casus die ten grondslag lag aan het arrest van de Hoge Raad van 12 februari 2016 (HR 12 februari 2016, ECLI:NL:HR:2016:233, *JOR* 2016/223, m.nt. Borrius) werd een dergelijk verwijt door de curator van een failliete praktijkvennootschap van een advocaat gemaakt aan diens bestuurder (dus de advocaat in kwestie). Deze advocaat (Langelaar) was via zijn praktijkvennootschap maat in een (kosten)maatschap. De andere maat in deze maatschap was de praktijkvennootschap van een andere advocaat (Golterman). Tussen de maten was afgesproken dat zij alle kosten die verband hielden met de maatschap gelijk zouden delen, waaronder de kosten voor de huur van een pand van waaruit de advocaten hun praktijk zouden uitoefenen. Na iets meer dan anderhalf jaar wordt de maatschap ontbonden en komt deze in staat van liquidatie te verkeren. Golterman heeft de uitoefening van zijn praktijk gestaakt en Langelaar gaat door met zijn praktijk via een andere vennootschap. Langelaar blijft daarbij zijn praktijk uitoefenen in het eerder gehuurde pand, maar betaalt telkens (slechts) 50 procent van de eerder overeengekomen huur. Het restant van de huur is onbetaald gebleven. De verhuurder spreekt vervolgens de oorspronkelijke praktijkvennootschap van Langelaar aan voor het gedeelte van de huur dat onbetaald is gebleven, dit onder meer onder verwijzing naar de bepalingen in de (algemene) huurvoorwaarden waaruit volgde dat de maten hoofdelijk aansprakelijk waren voor de gehele verplichtingen

uit de huurovereenkomst. Nadat de kantonrechter in een vonnis het standpunt van de verhuurder had gevolgd, heeft Langelaar in maart 2011 het faillissement van de desbetreffende praktijkvennootschap aangevraagd. De daarop aangestelde curator heeft vervolgens Langelaar in privé aangesproken voor het tekort in het faillissement op grond van artikel 2:248 BW, dit (mede) omdat de jaarrekening over 2008 vier maanden te laat was gedeponeerd.

De vorderingen van de curator worden door de rechtbank afgewezen maar door het hof toegewezen. Volgens het hof betreft de overschrijding van de deponeringstermijn geen onbelangrijk verzuim.¹⁰ Daarmee levert te late deponering van de jaarrekening onbehoorlijke taakvervulling op en geldt het bewijsvermoeden dat de onbehoorlijke taakvervulling een belangrijke oorzaak van het faillissement is. Volgens het hof heeft Langelaar dit bewijsvermoeden niet kunnen ontzenuwen.

In cassatie gaat het enkel nog om de vraag of er sprake is van een andere belangrijke oorzaak van het faillissement. Langelaar had aangevoerd dat dit het geval was. Hij had naar eigen zeggen geen zicht op het teruglopen van de omzet van de praktijkvennootschap van de andere advocaat (Golterman) die daardoor niet in staat was om de andere 50 procent van de huur te voldoen. Hij kon er daardoor geen rekening mee houden dat zijn praktijkvennootschap daarvoor door de verhuurder zou worden aangesproken. Daar komt nog eens bij dat Langelaar van mening was dat zijn praktijkvennootschap niet aansprakelijk gehouden kon worden voor het onbetaald gebleven gedeelte van de huur. Daartoe voerde Langelaar aan dat 1) Golterman de huurovereenkomst met de verhuurder na een aanvankelijke opzegging ervan buiten medewerking van Langelaar namens de maatschap heeft voortgezet, 2) zijn standpunt dat geen sprake was van hoofdelijke verbondenheid ten opzichte van de verhuurder werd

gedeeld door de ‘stille curator’, een advocaat (en voormalig deken) die bijstand verleende bij de afwikkeling van de ontbonden maatschap, en 3) dat de advocaat van de praktijkvennootschap van Langelaar in de procedure tegen de verhuurder de hoofdelijke verbondenheid heeft bestreden op gronden die niet kansloos waren. Het hof heeft dit verweer verworpen. Daartoe heeft het hof primair gesteld dat nu Langelaar via zijn praktijkvennootschap maat was in de maatschap, moet worden aangenomen dat hij feitelijk inzicht had of kon hebben in de financiële positie van de praktijkvennootschap van Golterman. Dit temeer omdat de inkomsten binnenkwamen op één kantoorekening. De Hoge Raad vindt dit oordeel van het hof onbegrijpelijk. Volgens de Hoge Raad valt niet in te zien hoe de enkele omstandigheid dat Langelaar zicht had of kon hebben op de financiële positie van de praktijkvennootschap van de andere advocaat, het oordeel kan dragen dat Langelaar onbehoorlijke taakvervulling kan worden verweten met betrekking tot de omstandigheid dat de teruglopende omzet bij de praktijkvennootschap van de andere advocaat de oorzaak is geweest van het faillissement van zijn eigen praktijkvennootschap. Daaruit volgt immers nog niet dat Langelaar aanleiding had om attent te zijn op een teruglopende omzet van de praktijkvennootschap van de andere advocaat of in dit verband actie had kunnen en moeten ondernemen. Het oordeel van het hof is volgens de Hoge Raad temeer onbegrijpelijk omdat het hof zonder nadere motivering voorbij is gegaan aan relevante feitelijke stellingen van Langelaar die juist de strekking hadden dat geen sprake was een kennelijk onbehoorlijke taakvervulling, zoals de stelling dat Golterman juist een vertekend beeld had gegeven over de financiële positie van zijn praktijkvennootschap. Het verweer van Langelaar dat hij terecht veronderstelde dat zijn praktijkvennootschap niet aan-

sprakelijk was voor het onbetaald gebleven gedeelte van de huur is door het hof verworpen met – kort gezegd – de stelling dat deze verweren niets afdoen aan het feit dat zijn praktijkvennootschap voor die onbetaald gebleven huur uiteindelijk wel verantwoordelijk was, zoals ook geoordeeld door de kantonrechter. De Hoge Raad oordeelt echter terecht dat de relevante overwegingen van het hof nog niet met zich brengen dat geconcludeerd kan worden dat Langelaar heeft gehandeld zoals geen redelijk denkend bestuurder onder dezelfde omstandigheden zou hebben gehandeld, en dat is nou juist waar het bij de aansprakelijkheid op basis van artikel 2:248 BW om gaat. Ook dit is reden voor de Hoge Raad om het arrest van het hof te vernietigen. Bij dit arrest dringt de vraag zich op of de curator ook de vordering tegen de bestuurder had ingesteld als hij zich niet primair had kunnen beroepen op de omstandigheid dat de jaarrekening over 2008 te laat was gedeponereerd. In dat geval had de curator immers geen gebruik kunnen maken van het wettelijke bewijsvermoeden omtrent kennelijk onbehoorlijk bestuur en had de discussie zich direct gericht op de vraag of Langelaar in privé verweten kon worden dat het onbetaald gebleven gedeelte van de huur ook niet door zijn praktijkvennootschap was voldaan. Dat de jaarrekening over 2008 vier maanden te laat was gedeponereerd, heeft daar immers niets mee te maken. Voor de aansprakelijkheid van een bestuurder in privé geldt nog steeds een hoge drempel. Dat maakt ook dat geen (te) hoge drempel mag gelden voor het weerleggen van het bewijsvermoeden van artikel 2:248 BW.

ENQUÊTERECHT

Tot slot aandacht voor een tweetal beschikkingen van de Hoge Raad in spraakmakende enquêtes. De eerste zaak gaat over de enquêtebevoegdheid van voormalig aandeelhouders van SNS REAAL. Zij zijn op 1 februari

2013 onteigend door de minister van Financiën op basis van de bevoegdheid die aan hem is toegekend in de zogeheten Interventiewet. De onteigening heeft tot gevolg gehad dat aandeelhouders formeel niet meer zouden kunnen voldoen aan de ontvankelijkheidsvereisten van artikel 2:346 BW en zij dus niet om een enquête zouden kunnen vragen. De Ondernemingskamer heeft eerder al geoordeeld dat de voormalige aandeelhouders desalniettemin ontvankelijk zijn in hun enquêteverzoek. Volgens de Ondernemingskamer brengen het doel en strekking van het enquêterecht met zich dat aandeelhouders die niet langer voldoen aan de kapitaalvereisten van artikel 2:346 lid 1, aanhef en onder c, BW ten gevolge van een gebeurtenis, waaromtrent zij stellen dat er gegronde redenen zijn om te twijfelen aan het beleid en de gang van zaken van de betrokken vennootschap en waarop hun enquêteverzoek mede betrekking heeft, in gevallen als het onderhavige bevoegd kunnen zijn tot het indienen van zodanig verzoek. De Ondernemingskamer neemt voorts in aanmerking dat het enquêterecht mede strekt ter bescherming van aandeelhouders tegen onjuist beleid dat hun (rechts)positie zodanig ondermijnt, dat een door hen ongewenst verlies van hun hoedanigheid van aandeelhouder het gevolg is. Dat is niet anders nu dat verlies – anders dan in gevallen waarin het verlies van aandeelhouderschap het gevolg is van besluitvorming die kan worden teruggedraaid – ten gevolge van de onteigening onomkeerbaar is. De Hoge Raad heeft in zijn beschikking van 4 november 2016 (ECLI:NL:HR:2016:2456, *JOR* 2017/1 m.nt. Spruitenburg) het oordeel van de Ondernemingskamer in stand gelaten en de daartegen aangevoerde klachten van (onder meer) de staat verworpen. De beschikking van de Ondernemingskamer van 2 november 2015 inzake Meavita heeft voor de nodige opschudding gezorgd.¹¹ De Onder-

nemingskamer oordeelde dat er bij Meavita sprake was geweest van wanbeleid en dat de toenmalige bestuurders en toezichthouders daarvoor verantwoordelijk waren. Door alle publiciteit hieromtrent heeft Loek Hermans die voorzitter van de raad van commissarissen van Meavita was, zich gedwongen gevoeld af te treden als voorzitter van de VVD-fractie in de Eerste Kamer. In dit licht is het voor de Ondernemingskamer vervelend dat de Hoge Raad eind vorig jaar de beschikking van 2 november 2015 heeft vernietigd vanwege een vormfout (HR 18 november 2016; ECLI:NL:HR:2016:2614, JOR 2017/30 m.nt. Hammerstein). Een van de raadsheren (mr. Ingelse) die deze volgens de beschikking mede zou hebben gewezen, was echter op 1 mei 2015 met pensioen gegaan en gefungeerd. Als zodanig kon de Hoge Raad niet anders dan oordelen dat de beschikking niet was gewezen door het in de wet bepaalde aantal rechters, waardoor de tweede fase van de enquêteprocedure geheel overgedaan moet worden. Onlangs werd bekend dat de voormalige bestuurders en commissarissen hebben geschikt met de curatoren in het faillissement

van Meavita. Het lijkt er echter op dat de andere indieners van het enquêteverzoek, waarvan Abvakabo FNV de belangrijkste is, de procedure voort zullen zetten.

De Meavita-beschikking bevat ook nog een relevante inhoudelijke overweging. De Ondernemingskamer had in haar beschikking geoordeeld dat nu genoegzaam gebleken was van onjuist beleid en een onbevredigende gang van zaken en bepaalde voormalige bestuurders en toezichthouders van Meavita daarvoor verantwoordelijk waren, zij daarom de kosten voor het onderzoek dienen te vergoeden conform een door de Ondernemingskamer vastgestelde verdeling. Een verdere motivering bij het toekennen van het verzoek om kostenverhaal was door de Ondernemingskamer niet gegeven. Dit houdt bij de Hoge Raad terecht geen stand. De Hoge Raad maakt onder verwijzing naar eerdere jurisprudentie duidelijk dat per functionaris individueel en concreet moet worden vastgesteld dat hij verantwoordelijk is voor het onjuiste beleid of een onbevredigende gang van zaken van de rechtspersoon. Dat houdt niet alleen in dat de functionaris een formele verantwoordelijkheid

had, maar ook dat hem persoonlijk van de onjuistheid van het beleid of van de onbevredigende gang van zaken een verwijt kan worden gemaakt. De Ondernemingskamer dient derhalve een toewijzing van een verzoek om kostenverhaal per individuele functionaris deugdelijk te motiveren.

BLIK OP DE TOEKOMST

Op 9 december 2016 verscheen de nota Modernisering van het ondernemingsrecht van de minister van Veiligheid en Justitie¹² die een goed overzicht geeft van de ontwikkelingen in het vennootschapsrecht vanuit Europees en nationaal perspectief. In de nota wordt onder meer een vereenvoudiging en flexibilisering van het nv-recht aangekondigd. Enerzijds gaat het om technische aanpassingen; anderzijds kunnen een wijziging van de rechten van certificaathouders, het creëren van stem- en winstrechtloze aandelen en een verkorting van de oproepingstermijn voor de algemene vergadering worden overwogen. Verder wijst de minister op het richtlijnvoorstel bevordering aandeelhoudersbetrokkenheid van de Europese Commissie waarover in december 2016 een akkoord is

bereikt met het Europese Parlement. In dit richtlijnvoorstel worden de rechten van aandeelhouders en bevoegdheden van de algemene vergadering uitgebreid en wordt een regeling voorgesteld die ziet op transacties van de vennootschap met een controlerende aandeelhouder. De implementatie van de richtlijn kan volgens de minister leiden tot een heroriëntatie inzake de verhoudingen tussen aandeelhouders onderling en tussen het bestuur, de raad van commissarissen en de algemene vergadering. De uitwerking van deze heroriëntatie kan worden meegenomen in het traject tot modernisering van het nv-recht.

Op 26 september 2016 heeft een werkgroep onder leiding van prof. mr. Martin van Olffen haar rapport *Modernisering Personenvennootschappen* aan de minister aangeboden. In de nota geeft de minister aan de mening van de werkgroep te delen dat het recht inzake personenvennootschappen modernisering behoeft. De minister kondigt aan te gaan werken aan een voorontwerp van een wettelijke regeling die via internet ter

consultatie wordt voorgelegd. Voorts onderschrijft de minister de fundamentele keuzes van de werkgroep om de bestaande soorten personenvennootschappen te handhaven en om deze rechtspersoonlijkheid te laten verkrijgen na inschrijving in het handelsregister.

De werkgroep bestaande uit juristen en fiscalisten uit praktijk, wetenschap en bedrijfsleven heeft in haar rapport ook een ontwerpvoorstel van wet en dat van een memorie van toelichting opgenomen. Voorgesteld wordt om de wettelijke regeling op te nemen in Titel 7.13 BW met regeling recht als uitgangspunt. Verder beoogt de werkgroep niet-effectieve regels te elimineren, de administratieve lasten te verlagen en de rechtsonzekerheid te beperken. De mogelijkheid van fiscale transparantie voor de inkomsten- en vennootschapsbelasting moet volgens de werkgroep worden gehandhaafd.

In de nota kondigt de minister ook aan één of meer expertbijeenkomsten te houden over de ontwikkelingen in de praktijk inzake nationale en grensoverschrijdende omzetting

van rechtspersonen. Afhankelijk van de uitkomsten daarvan kan indiening van een wetsvoorstel omzetting van rechtspersonen worden overwogen. Het Hof van Justitie EU heeft beslist dat grensoverschrijdende omzetting van een rechtspersoon naar het recht van een andere lidstaat in beginsel moet kunnen plaatsvinden binnen de Europese Unie, onder de voorwaarde dat de lidstaat van ontvangst daarvoor openstaat.¹³ Vervolgens heeft het hof geoordeeld dat lidstaten die binnenlandse omzettingen toestaan, deze mogelijkheid ook moeten bieden aan vennootschappen die onder het recht van een andere lidstaat vallen.¹⁴ In de praktijk bestaan allerlei knelpunten bij grensoverschrijdende omzettingen omdat er op EU-niveau geen wetgeving is vastgesteld. Zolang die er niet is, voorziet een nationale regeling voor grensoverschrijdende omzetting in een duidelijke behoefte.

Tot zover enkele hoofdpunten uit de nota over modernisering van het ondernemingsrecht. In onze Kroniek van volgend jaar zullen wij berichten of de minister zijn beleidsvoornemens in daden heeft omgezet.

NOTEN

- 1 Wetsvoorstel Bestuur en toezicht rechtspersonen, *Kamerstukken II 2015/16*, 34 491, 2.
- 2 Zie voor kritische beschouwingen naar aanleiding van het wetsvoorstel: de preadviezen van Blanco Fernández, Huizink, De Kluiver, Overes, Plomp en Waaijer voor de Vereniging 'Handelsrecht' (2016).
- 3 De nieuwe Nederlandse Corporate Governance Code (de 'Code'), commissiecorporategovernance.nl/?page=3763.
- 4 Zie de bespiegelingen van Erik van de Loo en Jaap Winter in *Ondernemingsrecht* 2016/72.
- 5 Wet van 10 februari 2017, houdende wijziging van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek in verband met het voortzetten van het streefcijfer voor een evenwichtige verdeling van de zetels van het bestuur en de raad van commissarissen van grote naamloze en besloten vennootschappen (Staatsblad 2017, nr. 68).
- 6 HR 29 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1413, *JOR* 2015/192 m.nt. Stokkermans.
- 7 Het arrest van het hof dateert van 27 januari 2015.
- 8 HR 8 november 1991, ECLI:NL:HR:1991:ZC0401, *NJ* 1992/174; HR 28 april 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA5658, *NJ* 2000/411; HR 6 februari 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO3045.
- 9 HR 8 juni 2001, *JOR* 2001/171 (Panmo) r.o. 3.7.
- 10 HR 1 november 2013, *JOR* 2013/336, m.nt. Van Andel.
- 11 Hof Amsterdam 2 november 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:4454 *JOR* 2016/61 m.nt. Van Schilfgaarde.
- 12 Nota Modernisering van het ondernemingsrecht van de minister van Veiligheid en Justitie, 9 december 2016, *Kamerstukken II 2016/17*, 29 752, 9.
- 13 HvJ (EG), 16 december 2008, C-2110/06, *Cartesio*.
- 14 HvJ (EG), 12 juli 2012, C-378/10, *Vale*.

VU LAW
ACADEMY

LEZINGEN PENSIOENRECHT VU

o.l.v. prof. mr. Erik Lutjens

29 maart:

Wijziging pensioenregelingen

28 juni:

Annotaties op rechtspraak

27 september:

Toekomst pensioenstelsel

6 december:

**Verplichte bedrijfstak-
pensioenfondsen**

www.vulaw.nl

VU VRIJE
UNIVERSITEIT
AMSTERDAM
IS VERDER KIJKEN

Procederen in Oostenrijk?

Wijkamp Advocatuur / Advokatur GmbH

Nederlandstalig advocatenkantoor gevestigd in Oostenrijk.

Meerdere advocaten
Meerdere specialismen
Communicatie in de Nederlandse taal.

A-6460 Imst, Sirapuit 7 Oostenrijk

T: +43 (0) 5412 / 64640 F: +43 (0) 5412 / 64640-15

M: office@wijkamp-advocatuur.com W: www.wijkamp-advocatuur.com

De juiste
slagkracht in uw
executietraject!

CAMINADA & VAN LEEUWEN
gerechtsdeurwaarders & incasso

Ondernemingsweg 2D
2404 HN Alphen aan den Rijn
T 0172 44 36 34
F 0172 44 36 50
E info@cvi-incasso.nl
I www.cvl-incasso.nl

IJI professional partner
in foreign and
international law

✉ info@iji.nl

☎ 070 - 346 09 74

🐦 [in](#)

Het Internationaal Juridisch Instituut adviseert
sinds 1918 rechters, advocaten en notarissen over
internationaal privaatrecht en buitenlands recht

- ✓ Vermogensrecht
- ✓ Familierecht
- ✓ Internationaal procesrecht
- ✓ Uitwinning zekerheden
- ✓ Faillissementsrecht
- ✓ Aansprakelijkheidsrecht

Kijk voor een compleet overzicht van onze diensten op www.iji.nl

BESTIAE FEROCES AMICI
NATURAE

JAMBO

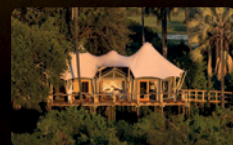
SAFARI CLUB

SINDS 1979

SAFARI IN AFRIKA?

Ruim 100 uitgekiende reizen in 13 landen vindt u op jambo.nl en in onze brochure of bel met onze Afrika specialisten op 020-2012740 voor een reis op maat.

DÉ AFRIKA
SPECIALIST!

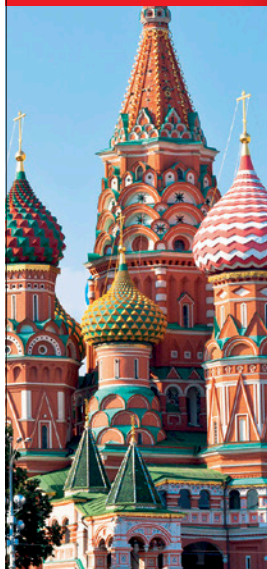

De mogelijkheden zijn eindeloos, privé reizen geheel conform uw wensen!

BOLSJOJ
REIZEN

AL 31 JAAR DÉ SPECIALIST

RUSLAND

BALTISCHE LANDEN

MONGOLIË

CHINA

GEORGIË

ARMENIË

FINLAND

VRAAG NU DE GRATIS BROCHURE AAN!

INDIVIEUWSE- EN GROEPSREIZEN • MAATWERK
CITYTRIPS • RIVIERCRUISES • FLY & DRIVES
TRANS SIBIRIË EXPRESS EN ANDERE TREINREIZEN

020 - 2012777 | INFO@BOLSJOJ.NL | WWW.BOLSJOJ.NL

KWALITEIT

BALIEBREDE CONSULTATIE OVER VERPLICHTE OPLEIDINGSPUNTEN

De NOvA is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de advocatuur. In het kader van het integrale kwaliteitsbeleid wil de algemene raad van de NOvA kwaliteitsversterkende maatregelen in de vorm van verplichte opleidingspunten in de regelgeving opnemen.

Volgens dit voorstel dienen advocaten een minimum van 10 opleidingspunten per jaar te behalen om op specifieke rechtsgebieden zaken te kunnen behandelen. Dit geldt voor zowel betalende zaken als toevoegingszaken. Voor de selectie van deze rechtsgebieden is in eerste instantie de 'kwetsbare cliënt' als uitgangspunt genomen. Het gaat hierbij om acht rechtsgebieden: arbeidsrecht, sociaal zekerheidsrecht, huurrecht, jeugdrecht, personen-, familie & erfrecht, psychiatrisch patiëntenrecht, strafrecht (waaronder rechtsbijstandverlening aan slachtoffers en benadeelde partij) en vreemdelingen- en asielrecht.

BALIEBREDE CONSULTATIE

De algemene raad is zich ervan bewust dat dit plan een grote stap is en daarom gepaard dient te gaan met een zorgvuldig proces. Om deze reden is ervoor gekozen om het voorstel eind maart met een baliebrede consultatie op de website van de NOvA te plaatsen. Het college van afgevaardigden wordt in verschillende stappen vroegtijdig bij dit traject betrokken. De planning is dat in de CvA-vergadering van juni 2017 een inhoudelijke behandeling van dit voorstel plaatsvindt. Dit moet leiden tot een wijziging van de Voda, ter bespreking in de CvA-vergadering van september 2017.

LUSTRUM

NOVA VIERT 13^E LUSTRUM

Vanaf mei staat de NOvA met diverse lustrumactiviteiten stil bij haar 65-jarige bestaan. Zo zijn er ontbijtsessies met toonaangevende gastsprekers die ingaan op ontwikkelingen die aansluiten bij de dagelijkse praktijk van de advocaat. Ook maken we de vernieuwde gedragsregels bekend met aansluitend dé feestelijke afsluiting van het lustrumjaar. Het lustrumprogramma vindt plaats op diverse locaties in het land. Per onderdeel ontvangt u een uitnodiging per e-mail zodat u zich kunt opgeven voor deelname.

WETGEVINGSADVIES

De NOvA telt zeventien adviescommissies wetgeving, verdeeld over bijna alle disciplines van het recht. Deze commissies brengen gevraagd en ongevraagd advies uit over wetsvoorstellen. Recent verschenen adviezen over:

- Wijziging van het Dagloonbesluit *Adviescommissie Arbeidsrecht, 17 februari 2017*
- Indicatietaariefen IE-zaken rechtbanken, gerechtshoven en Hoge Raad *Adviescommissie intellectuele eigendom en burgerlijk procesrecht, 7 februari 2017*

JURIDISCHE DATABANK

Alle wetgevingsadviezen vindt u in de Juridische databank op advocatenorde.nl/wetgevingsadviezen.

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Nederlandse orde van advocaten

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse orde van advocaten. De NOvA verzorgt de rubrieken Van de NOvA, Geschillencommissie, Tuchtrect, Transfers en de column Ten slotte van de landelijk deken.

Samenstelling algemene raad

- Nederlandse orde van advocaten**
- Bart van Tongeren (algemeen deken)
 - Bert Fibbe (waarnemend deken)
 - Bernard de Leest
 - Ruben Alderse Baas
 - Leonard Böhrer
 - Aai Schaberg

Bureau van de NOvA

Raffi van den Berg
(algemeen secretaris)

Bezoekadres

Neuhuyskade 94
2596 XM Den Haag
Tel. 070 – 335 35 35
Fax 070 – 335 35 31
E-mail info@advocatenorde.nl
Kvk-nummer: 27339260
BTW-nummer: NL002872833B01

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

Helpdesk

helpdesk@advocatenorde.nl
Tel. 070-335 35 54

Twitter

@Advocatenorde

LinkedIn

Nederlandse orde van advocaten

Facebook

Nederlandse orde van advocaten

Instagram

@Advocatenorde

Periscope

@Advocatenorde

WETGEVING

WETBOEK VAN STRAFVORDERING EN WET DUURZAAM STELSEL RECHTSBIJSTAND IN CONSULTATIE

Op 7 februari jl. zijn de eerste twee boeken van het nieuwe Wetboek van Strafvordering in consultatie gegeven. De NOvA brengt hierover voor 1 juli 2017 advies uit. De overige boeken worden naar verwachting vanaf komend najaar in consultatie gegeven. De uiteindelijke implemen-

tatie van het nieuwe wetboek wordt over enkele jaren voorzien.

Op 16 februari jl. is ook het Wetsvoorstel duurzaam stelsel rechtsbijstand in consultatie gegeven. De NOvA brengt hierover voor 14 april a.s. advies uit.

ASIEL- EN VREEMDELINGENRECHT

CCBE ZOEKT ASIELADVOCATEN VOOR RECHTSBIJSTAND OP LESBOS

Het project 'European Lawyers in Lesbos' loopt nog door tot medio dit jaar. Voor het tweede kwartaal van 2017 zoekt de Council of Bars and Law Societies of Europe advocaten die als vrijwilliger rechtsbijstand willen verlenen aan vluchtelingen en migranten op Lesbos.

European Lawyers in Lesbos is een gezamenlijk project van de Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE) en de Deutsche Anwaltverein (DAV). Sinds de start van het project in juli 2016 hebben 43 advocaten uit twaalf Europese landen, waaronder ook uit Nederland, hun Griekse collega's in het registratie- en identificatiecentrum Moria op Lesbos ondersteund. Samen hebben zij aan 650 vluchtelingen en migranten uit 37 verschillende landen rechtshulp verleend.

CRITERIA

Voor de periode tot juli 2017 zoekt de CCBE wederom advocaat-vrijwilligers die:

- in het tweede kwartaal van 2017 minimaal drie weken beschikbaar zijn;

- kennis hebben van en ervaring hebben met (internationaal) asiel- en vreemdelingenrecht;
 - het Engels goed beheersen.
- Het project wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met de Griekse balies, in het bijzonder de balie van Lesbos. In ondersteuning ter plekke voor de uitgezonden advocaten is voorzien. Het werk is pro bono, maar er staat wel een onkostenvergoeding tegenover.

AANMELDEN

Wilt u zich als vrijwilliger opgeven? Vul dan het aanmeldingsformulier in op www.europeanlawyersinlesvos.eu en mail deze samen met een motivatiebrief en cv (in het Engels) naar info@europeanlawyersinlesvos.eu. Hier kunt u ook terecht als u nog vragen heeft.

WET- EN REGELGEVING

VADEMECUM ADVOCATUUR IN BOEKVORM BESCHIKBAAR

Naast de digitale versie op regelgeving.advocatenorde.nl is het Vademecum Advocatuur nu ook weer in boekvorm beschikbaar. Naast wetgeving als de Advocatenwet vindt u hierin regels, besluiten, reglementen, richtlijnen en beleids- en gedragsregels van de NOvA. U kunt het Vademecum 2017 bestellen bij Boom Juridisch voor € 9,95.

ONLINE

Zodra nieuwe wet- en regelgeving in werking treedt, wordt deze op regelgeving.advocatenorde.nl direct geactualiseerd. Alle artikelen zijn eenvoudig te printen, op te slaan als pdf en te delen via social media. Tip: zet regelgeving.advocatenorde.nl als icoontje in het beginscherm van uw smartphone of tablet, dan heeft u het Vademecum altijd digitaal binnen handbereik!

RECHTSSTATELIJKHEID

DE RECHTSSTAAT IN HET REGEERAKKOORD

Nu de verkiezingen achter de rug zijn, is het afwachten welke coalitie de komende jaren het land gaat regeren. Gezien de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen, met daarin flink wat voorstellen die op gespannen voet staan met de rechtsstaat, is het de vraag of en welke van deze plannen ook een plek krijgen in het regeerakkoord.

Veertig procent van de verkiezingsprogramma's bevat voorstellen die regelrecht in strijd zijn met de rechtsstaat omdat zij inbreuk maken op de rechtszekerheid, op fundamentele mensenrechten of op de toegang tot een onafhankelijke rechter. Vrijwel alle verkiezingsprogramma's bevatten één of meer maatregelen die de rechtsstaat kunnen verzwakken. Dit concludeerde vorige maand de Commissie Rechtsstatelijkheid in verkiezingsprogramma's, die in opdracht van de NOvA de partijprogramma's heeft doorgelicht op hun gevolgen voor de rechtsstaat.

SPIERBALMAATREGELEN

Van de dertien onderzochte partijen kregen vijf partijen 'rode lichten', beduidend meer dan vier jaar geleden. Veel van deze voorstellen spelen direct in op zorgen over immigratie

en de angst voor terrorisme en jihadisme. Dit varieert van een verbod op buitenlandse financiering van moskeeën tot en het stateloos maken van Nederlanders die zich aansluiten bij een terroristische organisatie. Volgens commissievoorzitter professor Wouter Veraart zijn deze beoogde 'spierbalmaatregelen' duidelijk in strijd met de minimale vereisten van de rechtsstaat. Veraart: 'In een rechtsstaat is het van fundamenteel belang dat de overheid burgers gelijk behandelt. Die gedachte komt met dit soort voorstellen op losse schroeven te staan.'

POSITIEF

Positief is dat diverse partijen meerdere 'groene lichten' scoorden. Veraart: 'Partijen besteden in hun verkiezingsprogramma's

meer aandacht aan de waarde die de rechtsstaat voor ons allemaal heeft. We signaleren dat veel partijen werk willen maken van een behoorlijke rechtspleging voor iedereen. Ook doet een aantal partijen concrete voorstellen om discriminatie van kwetsbare groepen te bestrijden. Veel partijen zijn dus alert waar het de rechtsstaat betreft.' Te bezien valt in hoeverre de politieke partijen zich iets gelegen laten liggen aan de soms niet malse conclusies van de commissie. Kan het komende regeerakkoord de toets der rechtsstatelijkheid doorstaan? De NOvA blijft zich hoe dan ook sterk maken voor een goed functionerende rechtsstaat.

MEER INFORMATIE

Het rapport is te downloaden op advocatenorde.nl/nieuws.

KEI

WEBINARS DIGITAAL PROCEDEREN

Het verplicht digitaal procederen in civiele zaken in de arrondissementen Gelderland en Midden-Nederland, dat stond gepland voor 1 april 2017, wordt uitgesteld. De nieuwe datum is nog niet duidelijk, maar dat zal

naar verwachting nog voor de zomer zijn. Daarna volgen de overige arrondissementen. In asiel- en bewaringszaken wordt digitaal procederen waarschijnlijk in de loop van dit jaar landelijk verplicht.

WEBINARS

In voorbereiding op digitaal procederen in civiele zaken kwamen meer dan zeshonderd advocaten af op drie voorlichtingsbijeenkomsten die de

NOvA onlangs samen met de Raad voor de rechtspraak organiseerde in Amsterdam, Zwolle en Den Bosch. In aansluiting hierop organiseren de NOvA en de Rvdr twee webinars op 29 maart (asiel en bewaring) en 13 april a.s. (civiele zaken) van 12.00 tot 13.00 uur. Kijk voor alle details in de KEI-nieuwsbrief die u eerder deze maand per e-mail heeft ontvangen. Voor vragen kunt u mailen naar KEI@advocatenorde.nl.

VERHOORBIJSTAND

ROL ADVOCaat TIJDENS POLITIEVERHOOR NIET IN LIJN MET EUROPESE RICHTLIJN

Samen met de wetten over verhoorbijstand is het Besluit inrichting en orde politieverhoor op 1 maart in werking getreden. Volgens de NOvA komt dit besluit niet tegemoet aan de bedoeling van de Europese richtlijn 'Access to a lawyer' als het gaat om de bevoegdheden van de raadsman tijdens het verhoor.

De afgelopen jaren heeft de NOvA, samen met de specialisatieverenigingen NVSA en NVJSA, veelvuldig aandacht gevraagd voor twee belangrijke knelpunten bij de implementatie van het recht op verhoorbijstand. Naast de gebrekkige financiering van deze nieuwe vorm van rechtsbijstand ging het daarbij om de rol van de advocaat tijdens het verhoor. Door de advocatuur is gesteld dat de wijze waarop die rol door de nationale wetgever leek te worden vormgegeven te beperkt was en onvoldoende recht deed aan de te implementeren EU-richtlijn.

ADVIES RAAD VAN STATE

De minister heeft het Ontwerpbesluit eind 2016 voor advies voorgelegd aan de Afdeling advisering van de Raad van State. De Raad van State achtte aanpassing van het besluit aangewezen en adviseerde de regering om 'de bevoegdheid om vragen te stellen, verduidelijking te vragen en verklaringen af te leggen tijdens het verhoor in het ontwerpbesluit te expliciteren'. Zou dat niet gebeuren, dan 'kan de voorgestelde regeling ten onrechte afbreuk doen aan de bevoegdheden van de raadsman, hetgeen moeilijk met de ratio van de richtlijn en

artikel 6 EVRM valt te verenigen'.

Op grond van dit advies heeft de minister het Ontwerpbesluit bijgesteld. In plaats van het 'vooraangaand aan en na afloop stellen van vragen' is nu bepaald dat de raadsman 'direct na aanvang' en 'direct voor afloop van het verhoor' vragen mag stellen of opmerkingen mag maken. De NOvA herkent zich nog altijd niet in deze beperkte aanpassing van het besluit. Hiermee wordt niet tegemoetgekomen aan de bedoeling van de EU-richtlijn, die beoogt te garanderen dat de raadsman aan het gehele verhoor van de verdachte effectief en actief kan deelnemen.

advertenties

Aantjes Zevenberg
ADVOCATEN

CASSATIE
IN CIVIELE ZAKEN

Mr. K. Aantjes
aantjes@aantjeszevenberg.nl

Mr. F.I. van Dorsser
vandorsser@aantjeszevenberg.nl

070-3906260 | www.azcassatie.nl

In het belang van het kind

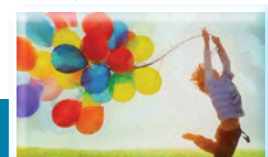

Het doel van ons Omgangshuis is snel herstel van "het verloren" contact tussen ouder(s) en kind(eren), laagdrempelig, professioneel en veilig!

- Privacy staat bij ons hoog in het vaandel;
- Observatie en opvoedondersteuning gedurende omgangsbegeleiding;
- Opstellen van rapportages, bij toestemming van ouder(s) kan dit opgevraagd worden;
- Korte lijnen met ouders, na elk omgang een korte evaluatie met de ouders;
- Vaste begeleider (HBO professional) in het belang van het kind, één op één begeleiding;
- Als er sprake is van onwil, begin van een scheiding, boosheid en verdriet dan zal de professional indien gewenst de desbetreffende ouder hierin ondersteunen;
- Bemiddeling tussen ouders bij tot stand brengen omgangsregeling en bemiddeling bij problemen bij uitvoering daarvan;
- Onbegeleide omgang zal pas ingezet worden als dit haalbaar is voor de desbetreffende ouder(s) i.o.m. de professional;

Bel (026) 75 02 889

www.omgangshuis.nl

VREEMDELINGENRECHT

‘RECENTE WETSVOORSTELLEN VERSTERKEN DE RECHTSSTAAT NIET BEPAALD’

De NOvA telt zeventien adviescommissies wetgeving, die gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen over wetsvoorstellen. Eén daarvan is de adviescommissie vreemdelingenrecht. Vier vragen aan de voorzitter Patricia Scholtes.

Wat is kenmerkend voor uw adviescommissie?

‘Het vreemdelingen- en asielbeleid is sterk mensenrechtelijk georiënteerd en onderhevig aan veel politieke belangstelling. Kenmerkend voor onze adviescommissie is dat we binnen dit spanningsveld moeten bewegen. Vreemdelingenrecht lijkt het politieke thema van de laatste jaren. We worden vaak plotseling om advies gevraagd en doen ons uiterste best om het pakket aan maatregelen te voorzien van adviezen die recht doen aan internationale verdragen, Europees recht en gezond verstand.’

Welk wetgevingstraject staat u het meest bij?

‘In het kader van de bezuiniging op de rechtsbijstand zijn de laatste jaren vele ingrijpende wetgevingstrajecten in gang gezet. Als adviescommissie hebben we vele adviezen uitgebracht om de rechtsgang voor kwetsbare groepen te blijven garanderen. Ik zou meerdere specifieke wetgevingstrajecten kunnen noemen, maar al deze recente wetsvoorstellen hebben met elkaar gemeen dat zij de rechtsstaat niet bepaald versterken. Als adviescommissie hebben wij menigmaal de late uurtjes opgeofferd om hierover te adviseren.’

Met welk advies heeft u echt het verschil kunnen maken?

‘Onze adviezen worden regelmatig aangehaald tijdens de behandeling van wetsvoorstellen in de Tweede Kamer. Het meest recente advies, dat tot kritische Kamervragen heeft geleid, staat me helder voor de geest. Het draaide rond het beëindigen van het recht op een advocaat voor asielzoekers uit bijvoorbeeld Syrië. In het kader van efficiency werd ervan uitgegaan dat deze groep geen rechtsbijstand nodig zou hebben. De adviescommissie heeft helder gemaakt dat toekomstbestendige procedures gebaat zijn bij het beschermen van dit soort fundamentele rechten. Het aantasten van rechten kan ertoe leiden dat in individuele procedures uiteindelijk alsnog een lange procedure moet worden gevolgd om de rechten van vluchtelingen die bij terugkeer gevaar lopen alsnog te waarborgen. Hier is niemand bij gebaat.’

Wat staat de komende tijd bovenaan in uw agenda?

‘Ons rechtsgebied is altijd in beweging, en dit zal na de verkiezingen niet anders zijn. Via gedegen adviezen aan de algemene raad van de NOvA blijft het zaak om kabinet en parlement van goede, kritische infor-

matie te blijven voorzien. Binnenkort zitten we weer bij diverse overlegmomenten: op het ministerie om mee te praten over de uitvoering van wetgeving, bij de rechtspraak over de digitalisering KEI. Ook schuiven we regelmatig aan bij stakeholderbijeenkomsten om in de eerste stadia van mogelijke wetgevingstrajecten input te geven. Nuttig werk!’

SAMENSTELLING ADVIESCOMMISSIE VERZEKERINGSRECHT

- Anjo Hekman, Aartsen Hekman Lodder Advocaten
- Jos Hemelaar, Ad Astra Advocaten
- Patricia Scholtes, Dinove Advocaten (voorzitter)
- Linda Straver, advocatenkantoor Straver
- Jarinde Temminck Tuinstra, Van der Woude de Graaf Advocaten
- Barbara Wegelin, Everaert Advocaten
- Bennie Werink, Advocatenkantoor Nieuwe Ebbingestraat
- Michael Yap, Ravelijn Advocaten

OVERZICHT ADVIESCOMMISSIES

Kijk voor een overzicht van alle adviescommissies op advocatenorde.nl
> Advocaten > Persoonsgegevens > Adres- en ledenlijst > Adviescommissies wetgeving.

BENOEMINGEN

ADVIESCOMMISSIE INSOLVENTIERECHT

Lid per 6 februari 2017:
Dhr. mr. T.T. (Thijs) van Zanten

STICHTING BEROEPSOPLEIDING ADVOCATEN (SBA)

Bestuurslid per 1 maart 2017:
Mw. mr. E.A.C. (Eef) van de Wiel

TRANSFERS

WIE, WAT, WAAR?

Wie vertrok, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u zelf onlangs van kantoor gewisseld of eigen baas geworden? Mail uw verhaal of meld u aan via redactie@advocatenorde.nl.

NAAR ANDER KANTOOR

Aslan, mw. mr. Ü.G.: Loyens & Loeff N.V. te Rotterdam
Baartmans, mw. mr. C.M.: Bird & Bird LLP te 's-Gravenhage
Baas, mw. mr. A.R.H.: Argus Advocaten te Groningen
Bais, mr. S.J.: AKD te Rotterdam
Beuken, mw. mr. G.E. van den: Croon advocaten N.V. te

Exterkate, mr. A.J.: LXA N.V. te 's-Hertogenbosch
Ferwerda, mw. mr. A.M.M.: Habraken Rutten Advocaten B.V. te Rotterdam
Frins, mw. mr. E.: Luijten Advocaten te Heerlen
Fronik, mw. mr. S.L.: Oass Advocaten te Haarlem
Gaalen, mr. A.S. van: De Haan Advocaten en Notarissen te Schiphol

Hennekam, mw. mr. E.C.J.: Cees Advocaten N.V. te Delft
Hollander, mr. F.R.H.: Daniels Huisman N.V. te Enschede
Inan, mr. M.: De Singel Advocaten te Enschede
Janse, mr. E.: Sjöcrona van Stigt Advocaten te Rotterdam
Jansen, mr. F.: Aartsen Hekman Lodder Advocaten te Utrecht
Jansen, mr. J.: Norton Rose Fulbright LLP te

Landsmeer, mw. mr. A.M.: Allen & Overy LLP te Amsterdam
Lange, mr. D.J.M.: Köster Advocaten N.V. te Haarlem
Lenders, mw. mr. W.A.: Van Doorne N.V. te Amsterdam
Linssen, mw. mr. F.A.: Huisadvocaat, Gemeente Amsterdam te Amsterdam
Loenen, mw. mr. J.T. van: Weisfelt & Lintz Advocaten te

Nijmeijer, mr. P.L.: Koch Advocaten te Breda
Nimwegen, mw. mr. E.S. van: Eversheds Sutherland B.V. te Amsterdam
Nizamoddin, mw. mr. S.S.D.: Bird & Bird LLP te 's-Gravenhage
Oass, mr. A.: Oass Advocaten te Haarlem
Oude Vrielink-Langhout, mw. mr. W.: SAP Letselschade Advocaten te

MEER RUIMTE VOOR EEN EIGEN KOERS

Niek Verhoeven (52), advocaat en partner bij reizigers advocaten, is voor de uitbouw van zijn asset based finance praktijk onlangs Bloomstead advocatuur gestart. 'Belangrijke reden om te verzelfstandigen, is om meer ruimte te creëren voor een eigen koers met verdere specialisatie en ontplooiing. Het geeft veel energie om aan mijn kantoor en relaties te bouwen. Asset based finance raakt aan meerdere rechtsgebieden zoals goederenrecht, verbintenissenrecht en insolventierecht. Rechtsgebieden die zich blijven ontwikkelen en waar voldoende ruimte is voor creativiteit. Ik geloof heilig in doorlopend ontwikkelen van kennis en vaardigheden. Daar ligt naar mijn overtuiging ook de toekomst van mijn kantoor.'

's-Gravenhage
Bijl, mr. B.P.C.: Arnold & Siedsma te Amsterdam
Blaauw, mr. H.: Oass Advocaten te Haarlem
Blagojevic, mw. mr. M.: FIZ advocaten B.V. te Rotterdam
Boender-Lamers, mw. mr. M.J.G.: Stadermann Luiten Advocaten te Rotterdam
Boer, mr. S.: SAP Letselschade Advocaten te Amersfoort
Bottenheft, mw. mr. R.: Tanger Advocaten N.V. te Velsen-Zuid
Bruin, mr. M.G.G. de: Drechtsteden Advocaten te Sliedrecht
Buitelaar, mr. M.: Cees Advocaten N.V. te Naaldwijk

Galen, mr. A.W.J. van: Hendrix Law te Amsterdam
Gerritsen, mr. R.E.: Levenbach Advocaten te Amsterdam
Gorkum, mw. mr. N.M. van: Slot Letselschade te Zeist
Gras, mr. A.: BENK Advocaten te Groningen
Groenhuijzen, mr. G.M.: SWG Advocaten te Rosmalen
Ham, mr. R.J.F. ten: Van Doorne N.V. te Amsterdam
Hauw, mr. R.J. van der: Fort Advocaten N.V. te Amsterdam
Heestermans, mw. mr. S.: Ploum Lodder Princen te Rotterdam
Hendriks, mr. A.J.: Advocaten van Nu te 's-Hertogenbosch

Amsterdam
Janssens, mr. K.: Hogan Lovells International LLP te Amsterdam
Jonk, mr. M.: Van Essen Advocaten te Amsterdam
Kappé, mr. J.F.M.: Oass advocaten te Amsterdam
Kasem, mr. K.: & Kasem Advocaten te Amsterdam
Kemp, mr. B.: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam
Kers, mw. mr. J.M.: Oass Advocaten te Haarlem
Kremer, mw. mr. K.L.M.: B& Advocaten te Utrecht
Lambregts, mr. M.: KanPiek Fiscale Advocatuur te Amsterdam

's-Gravenhage
Lugg, mr. J.G.A.: Straus Wolfs Advocaten te Amsterdam
Meles, mw. mr. L.F.M.: Oass Advocaten te Haarlem
Meurs, mr. K.G.L. van: KPMG Staffing & Facility Services B.V. te Amstelveen
Meys, mw. mr. L.: Valkenburgh Advocaten te Maastricht
Mons, mw. mr. L.M.: Oass Advocaten te Haarlem
Munnik, mr. T.M.: Ploum Lodder Princen te Rotterdam
Mussaëus, mr. R.M.: BANNING N.V. te 's-Hertogenbosch
Nijland, mw. mr. J-A.: Prakken D'Oliveira te Amsterdam

Amersfoort
Oudenhuijsen, mw. mr. M.J.: DVAN advocatuur & notariaat te Utrecht
Pecters, mr. C.J.: Heron Legal B.V. te Eindhoven
Pemmelaar, mr. W.M.: Allen & Overy LLP te Amsterdam
Poesz, mr. G.P.: Tanger Advocaten N.V. te Velsen-Zuid
Polman, mr. J.: Baker & McKenzie LLP te Londen
Putt, mr. P.J. van der: Kan Vlassenroot Advocaten te Haarlem
Reznitchenko, mr. A.I.: AKD te Rotterdam
Schaik, mr. E.R. van: Advocatuur E.R. Van Schaik te Lelystad
Schaik, mr. J.P.S. van: Tanger Advocaten N.V. te Velsen-Zuid
Schrama, mr. R.T.:

Noorduyn Vermeij Van Straalen Advocaten te 's-Gravenhage
Schulz, mr. H.F.K.: Van Oosten Advocaten te Amsterdam
Simons, mr. M.J.M.H.: Sumrin Advocaten te Someren
Slofstra, mw. mr. A.T.: Arie Brink Advocaten te Heerenveen
Smetsers, mr. J.J.H.: AKD te Rotterdam
Staaïj, mw. mr. M.J. van der: Oass Advocaten te Haarlem
Stegeman, mr. M.: DutchlawDesk te Utrecht
Stoep, mw. mr. M.D.J.W. van der: DLA Piper Nederland N.V. te Amsterdam
Tsoutsanis, mr. M.:

Willems, mr. H.J.: LXA N.V. te 's-Hertogenbosch
Wolk, mr. A.G.D. van der: Morrison & Foerster LLP te Brussel
Wouters, mw. mr. E.C.J.: Rassers advocaten te Breda

NAAR NIEUW(E) KANTOOR OF ASSOCIATIE

& Kasem Advocaten (mw. mr. Y. Ay, mr. K. Kasem, mw. mr. J. Veenstra en mr. J. Zaim te Amsterdam)
2skye (mw. mr. A.M. Mellema te Haarlem)
Advocatenkantoor Van de Water (mr. P.R. van de Water te Rotterdam)
Advocatenkantoor Van Meggelen (mw. mr.

mr. M.D. Wisman te Amsterdam)
Cleary Gottlieb Steen & Hamilton LLP (mr. M.G.Chr. de Haan te New York)
Cuatrecasas S.L.P. (mr. S.L. Boersen te Madrid)
Damen & De Koning Advocaten (mw. mr. N.M.K. Damen en mw. mr. J. de Koning te Amsterdam)
Eerstmediation.nl (mw. mr. M.A.T. Hillenaar-Cöp te Cuijk)
Fenwick & West LLP (mr. J.S. Schouten te San Francisco)
Fikkert Advocatuur (mw. mr. E.S. Fikkert te Haarle gem. Hellendoorn)
FlexIEbel (mr. T.L. Wildenbeest te

J.W. van der Horst te Driebergen-Rijsenburg)
Koninklijke Ahold Delhaize N.V. (mr. G.W. van Bokhorst te Zaandam)
looman advocatuur (mr. J. Looman te 's-Gravenhage)
Marjolein Dikkerboom Advocatuur (mw. mr. M.K.J. Dikkerboom te Utrecht)
MessageBird (mw. mr. E. van Ingen te Amsterdam)
Mr. B.G.N. Gubbels (mr. B.G.N. Gubbels te Herten)
mr. E. Bige | Advocaat (mw. mr. E. Bige te Arnhem)
Nelemans Advocaten B.V. (mr. C.D. Nelemans te Amsterdam)

Reflex Advocaten (mw. mr. N.M. Wolters te Utrecht)
Reijns IP Consulting & Advocatuur (mr. A.A.M. Reijns te Amsterdam)
Ruysendaal Advocatenkantoor (mr. H.J. Ruysendaal te Rotterdam)
Scheers Advocatuur (mr. E.T.P. Scheers te Amsterdam)
Siemens Wind Power B.V. (mr. R. Lodewijk te 's-Gravenhage)
Sight (mw. mr. S. Könemann en mr. S.J. Sellenraad te Amsterdam)
Stichting Naleving CAO voor Uitzendkrachten (mr. B.D. Hengstmengel te Barendrecht)

ONTSPANNEN SFEER EN BETERE BALANS

Van loondienst naar een eigen kantoor. **Linda Stolk-Hogeterp** (33) en **Pamela de Blicck-Willemsen** (34) leerden elkaar zeven jaar geleden kennen bij de beroepsopleiding en begonnen onlangs Hogeterp & Willemsen Advocaten. 'Als advocaat-medewerker ben je eigenlijk al ondernemer binnen kantoor en dus al vrij zelfstandig. Een eigen kantoor was voor ons dan ook een logische vervolgstap. De eigen koers bepalen, de ontspannen sfeer en een betere balans tussen werk en privé zijn de grootste voordelen. We werken onder andere in het civiele recht, strafrecht en familierecht. Emoties spelen hierbij mee. Als je mensen daarin (juridisch) goed kunt begeleiden, geeft dat voldoening. De vertaalslag maken naar de praktijk, snel schakelen en anticiperen vinden wij erg interessant.'

Cees Advocaten N.V. te Delft
Veenstra, mw. mr. J.: & Kasem Advocaten te Amsterdam
Visscher, mw. mr. I.: Van Hall Advocaten Arbeidsrecht te Utrecht
Visser, mw. mr. K.M.: Stadermann Luiten Advocaten te Rotterdam
Vogels, mr. J.A.M.G.: Adelmeijer Hoyng Advocaten te Roermond
Vos, mw. mr. M.L.G.: Allen & Overy LLP te Amsterdam
Walian, mw. mr. D.J.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Weide, mw. mr. M. van der: Cleerdin & Hamer te Alkmaar

I.J. van Meggelen te Spijkenisse)
Advocatenpraktijk Timmer (mr. J.M. Timmer te Rotterdam)
Argus Advocaten (mw. mr. A.R.H. Baas, mw. mr. M.J. Flach, mw. mr. J.S. Özşaran en mr. K.B. Spoelstra te Groningen)
Bloch Advocatuur (mr. M.I. Bloch te Amsterdam)
Bloomstead advocatuur (mr. N.T.M. Verhoeven te Eindhoven)
Boot Legal Projects (mr. E.J.E. Boot te Amsterdam)
Bosch Advocatuur en Mediation (mw. mr. S.M. Bosch te Denekamp)
Brenner Advocaten (mr. A.C. Kool, mr. P.C. Veerman en mw.

Oosterbeek)
Gavami Attorney (mr. M. Gavami te Amsterdam)
Hermens Van Spanje Advocaten (mr. P.W. Hermens en mw. mr. G.J.M. van Spanje te Naarden)
Heron Legal B.V. (mr. M.A. van Valen te Amsterdam-Zuidoost)
Hogeterp & Willemsen Advocaten (mw. mr. P.K. Blicck-Willemsen en mw. mr. L. Stolk-Hogeterp te Zaandam)
Holland Advocatenkantoor (mw. mr. M. Raaijmakers te Amsterdam)
Jacobs Legal advocaten B.V. (mw. mr. A.M.B. Jacobs te Amsterdam)
JWH Legal (mw. mr.

Nelemansadvocatuur (mr. C.F.J.M. Nelemans te Amsterdam)
Oass Advocaten (mr. H. Blaauw, mw. mr. E.M. Bosscher, mw. mr. S.L. Fronik, mr. J.F.M. Kappé, mw. mr. J.M. Kers, mw. mr. L.F.M. Meles, mw. mr. L.M. Mons, mr. A. Oass, mw. mr. M.J. van der Staaïj, mr. H. Temel en mw. mr. F. Teuben te Haarlem)
Onlaw (mr. A. Öntas te Schiphol-Rijk)
R&P China Lawyers (mr. R.H.J. van Bijnen te Beijing)
Ramboer Letselschadeadvocaat (mw. mr. E.M.P. Ramboer te Amsterdam)

Stryker European Operations B.V. (mw. mr. W.M. Oudejans te Amsterdam-Zuidoost)
Van Verschuer Corporate Law (mr. M.C. van Verschuer te Utrecht)
Verheij Advocatuur (mr. J.F.M. Verheij te Amsterdam)
Vivat N.V. (mr. S.W. Polak te Amstelveen)
Waldan (mr. R.H. Wolff te Haarlem)
Weernink Advocatuur B.V. (mw. mr. Y.H.M. Weernink te Amersfoort)
Weil, Gotshal & Manges LLP (mw. mr. M. Zaman te London)
Wolff Advocatuur en Mediation (mw. mr. S.M. Wolff te Zwolle)

MEEDENKEN EN BESLISSEN OVER NIEUWE PRAKTIJK

Jurriaan Jansen (35) stapte recent over van de sectie IP en IT bij Freshfields naar een nieuwe, zelfde soort sectie bij Norton Rose Fulbright. 'Mijn focus ligt op privacy en auteursrecht en het opstellen en uitonderhandelen van IP- en IT-gerelateerde overeenkomsten. Norton Rose Fulbright is één van de grootste internationale advocatenkantoren ter wereld. Door de omvang is het kantoor in staat om grote internationale cliënten van dienst te zijn in de jurisdicties waar zij actief zijn. Het kantoor in Amsterdam profiteert van deze internationale cliëntrelaties. Het opbouwen van de IP-/IT-praktijkgroep in Amsterdam is een mooie uitdaging. Ik kan meedenken en beslissen over de opbouw van deze nieuwe praktijk.'

Yigitdol Advocatuur
(mw. mr. M. Yigitdol te Eindhoven)

UIT DE PRAKTIJK

Achenbach, mw. mr. D.H.L., Amsterdam (01-02-2017)
Anker, mw. mr. B. van den, 's-Hertogenbosch (02-02-2017)
Ayoubi, mw. mr. S. el, Tilburg (31-01-2017)
Bakkenes, mw. mr. N.R., Amsterdam (27-01-2017)
Bannenberg, mr. M.G., Rotterdam (01-02-2017)
Beek, mw. mr. H.K., Zwolle (01-02-2017)
Benjaminsen, mr. G.E.W., Amsterdam (01-02-2017)
Bierman, mr. J.J.C., Amsterdam (12-02-2017)
Blok, mr. J.J., Honselersdijk (01-02-

2017)
Boomgaard, mr. F.L. van den, Rotterdam (01-02-2017)
Borgardijn, mr. E.C., Utrecht (15-02-2017)
Butterhoff-Veelenturf, mw. mr. J.F.C., Breda (17-02-2017)
Coumou, mr. M.D., Rotterdam (01-02-2017)
Ekdome, mw. mr. R. van, Amsterdam (01-02-2017)
Fiorilli, mr. L.G.J., Zwolle (01-02-2017)
Francken, mr. N.J.C., Singapore (01-02-2017)
Geeraths, mw. mr. A.M.G., Lichtenvoorde (01-02-2017)
Gessel, mw. mr. E.G.M.M. van, Amsterdam (14-02-2017)
Groot, mw. mr. H.S., Harderwijk (01-02-2017)
Haesen, mw. mr. I.,

Heerlen (09-02-2017)
Hartog, mr. S. den, Parijs (08-02-2017)
Hermans, mr. R., Amsterdam (01-02-2017)
Hopman, mr. J.P., Utrecht (27-01-2017)
Hummel, mw. mr. K.H., Amsterdam (31-01-2017)
Ijsendijk, mr. R.A., Amsterdam (01-02-2017)
Joha, mw. mr. W.S.T., 's-Gravenhage (31-01-2017)
Joppe, mr. R.A., Schiphol (17-02-2017)
Klein Breteler, mr. M., Amsterdam (31-01-2017)
Koster, mr. B., Rotterdam (01-02-2017)
Leeuwrik, mw. mr. N., Amsterdam (01-02-2017)
Menger, mr. X.P.L., Amsterdam (07-02-

2017)
Meulen, mw. mr. M.L. van der, Amsterdam (01-02-2017)
Muller, mw. mr. E.A.M., 's-Hertogenbosch (01-02-2017)
Niesink, mr. R., Amsterdam (01-02-2017)
Oord, mr. J.C., Rotterdam (31-01-2017)
Ortner, mw. mr. M.F.M., Maastricht (01-02-2017)
Pape, mw. mr. S.B., Breda (01-02-2017)
Poot, mw. mr. M.F., Amsterdam (06-02-2017)
Renkema, mw. mr. A.A.C., Apeldoorn (01-02-2017)
Rijssenbeek, mr. N.L.J.M., Arnhem (01-02-2017)
Roy, mr. Th.H. van, Leiden (01-02-2017)
Sandelowsky, mr.

E.R.G., New York (01-02-2017)
Stolp, mw. mr. M.M., Amsterdam (01-02-2017)
Straus, mw. mr. E.M.F.C., Utrecht (01-02-2017)
Versluijs, mr. J.J., Rosmalen (13-02-2017)
Voort, mr. D.J.M. van de, Deurne (01-02-2017)
Wateringen, mw. mr. K. van de, Heerhugowaard (01-02-2017)
Weijtens, mw. mr. F.C., Amsterdam (26-01-2017)
Willems, mr. A.W.M., Amsterdam (01-02-2017)
Yousef Yengej, mr. I.A., Amsterdam (01-02-2017)
Zuidweg, mw. mr. E.J., Bergen op Zoom (28-01-2017)

advertenties

Incassodienst bij faillissement

Bij een faillissement bestaan veelal nog openstaande vorderingen die, al dan niet als reactie op het faillissement, niet worden voldaan. Uit ervaring blijkt dat inning van deze uitstaande vorderingen, voor u als curator, een tijdrovende klus is. JWGD biedt een bijzondere dienst aan, waarmee wij de inning van deze openstaande debiteuren overnemen op basis van no cure no pay.

Faillissementsincasso vergt weinig verdere inspanning voor u als curator en heeft al tot mooie resultaten geleid.

Meer weten? Voor meer informatie:
www.faillissementsincasso.nl

Airconditioners voor een heerlijk fris en energiek werkklimaat!

A.L.F. International BV
Tel. 0168 - 33 54 78
info@alf-international.nl
www.alf-international.nl

Juridisch Adresboek (legal directory), verbeter toegang tot expertise

SPLNTR

www.splntr.eu - Leiden - 071 532 37 37

Mr. Jelle Splinter, advocaat

Als advocaat en sparringpartner, gespecialiseerd in arbeidsrecht en ondernemingsrecht, behartigt Jelle de belangen van vele (MKB)ondernemers, (grote) ondernemingen, HR-managers en particulieren. Kwaliteit, pragmatisch, creatief en laagdrempelig zijn enkele kernwaarden waar zijn cliënten voor kiezen en voor terugkomen.

Omny de Vries advocaten

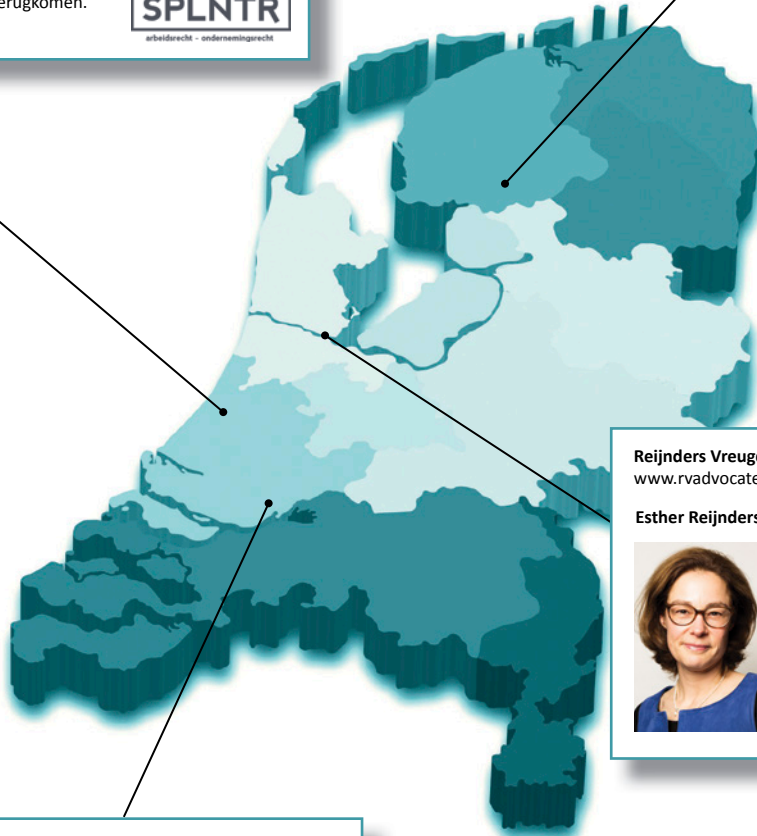
www.omnydevries.nl - Wolvega - 0561 613 933

Mr. A.J. (Anja) Roos, advocaat/eigenaar

Met inlevingsvermogen, durf en resultaatgerichtheid is Anja al jarenlang werkzaam in het arbeidsrecht. Dit maakt haar tot een goede sparringpartner voor zowel werkgevers als werknemers.

Wat telt is net dat beetje meer!

Reijnders Vreugdenhil Advocaten

www.rvadvocaten.nl - Haarlem/Amsterdam - 085 401 15 20

Esther Reijnders, gespecialiseerd letselschade advocaat (LSA en ASP)

Al meer dan 15 jaar sta ik slachtoffers bij in letselschade zaken. Voor helder advies over aansprakelijkheid in verkeerszaken en medische aansprakelijkheid en vergoeding van letselschade!

Uilhoorn & Fritse Advocaten

www.uilhoorn-fritse.nl - Dordrecht - 078 639 20 60

Mr. Mark Uilhoorn, advocaat

Gespecialiseerd in het Arbeids- en Ontslagrecht dus de juiste persoon voor o.a. ontslag op staande voet. Uw gesprekspartner voor MKB-ondernemingsrecht en Erfrecht.

Overzicht gespecialiseerde advocaten/partners en kantoren.
Altijd bereikbaar via het Juridisch Adresboek op www.advocatenblad.nl

Wilt u zich ook registreren?

Svp neem contact op met Capital Media Services: 024 - 360 77 10 of mail@capitalmediaservices.nl

UITSPRAKEN VAN DE TUCHTRECHTER

Deze uitspraken zijn geselecteerd en bewerkt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit Carel Gaaf (voorzitter), Jan de Bie Leuveling Tjeenk, Tjitske Cieremans, Han Jahae, Robert Sanders en Paul Wilmink.

DEKENBEZWAAR EN ONTVANKELIJKHEID

- Hof van discipline 11 juli 2016, zaak nr. 160030, ECLI:NL:TAHVD:2016:148.
- Artikel 46f Advocatenwet.
- Algemeen belang geen voorwaarde voor ontvankelijkheid deken. Cliënt tevreden over de aanpak in een bij voorbaat kansloze procedure.

Het dekenbezwaar is gebaseerd op een signaal van de rechtbank, waarin onder meer is aangegeven dat mr. X geen tot rudimentaire gronden in zijn beroepschrift heeft opgenomen en dat één van zijn argumenten totale onzin betrof. De raad van discipline overweegt dat dekens geacht worden enkel te klagen als het algemeen belang dat vordert, maar dat de deken hier genoegzaam heeft toegelicht waarom deze klacht valt onder het algemeen belang. De raad acht een tweetal bezwaaronderdelen gegrond en legt aan mr. X een waarschuwing op met veroordeling in de proceskosten van 1.000 euro. In hoger beroep overweegt het hof dat het ontvankelijkheidsverweer van mr. X dat de deken niet-ontvankelijk zou zijn in zijn bezwaar, omdat er geen sprake zou zijn van een algemeen belang, niet op de wet is gebaseerd. Indien naar het oordeel van de deken sprake is van een optreden van een advocaat in strijd met de normen van artikel 46 Advocatenwet en de deken daarover een dekenbezwaar indient, is de deken daarin ontvankelijk. Het hof toetst op dit punt slechts marginaal. Het is daarbij niet van belang of de cliënt ook zelf een klacht heeft ingediend of juist heeft laten weten tevreden te zijn over het optreden van de advocaat. Het hof ziet in het eerste bezwaaronderdeel (onzorgvuldige en ondeskundige

behandeling van de zaak) geen tuchtrechtelijke verwijtbaarheid. Met betrekking tot het tweede bezwaar dat mr. X zijn cliënt onvoldoende heeft voorgelicht en onvoldoende heeft gewezen op de gevolgen van de te volgen strategie, overweegt het hof dat in dat verband de brief van de cliënt dat zij tevreden was over de aanpak van mr. X wel relevant is.

In die brief stelt de cliënt dat zij van alles correct en tijdig op de hoogte is gesteld.

Beide bezwaaronderdelen worden dan ook ongegrond geacht. De waarschuwing en de proceskostenveroordeling komen te vervallen.

VERZWEGEN RELATIE MET VERZEKERDE CLIËNTE

- Hof van discipline 11 juli 2016, zaak nr. 160081, ECLI:NL:TAHVD:2016:138.
- Artikelen 10a, 46 en 48 lid 6 Advocatenwet.
- Advocaat krijgt relatie met cliënt voor wie hij in opdracht van rechtsbijstandverzekeraar optreedt.

Gedurende de behandeling van een zaak voor cliënt Z, in opdracht van haar rechtsbijstandverzekeraar A, krijgt mr. X een relatie met Z. De vordering die mr. X namens Z heeft ingesteld, wordt afgewezen. Z beklaagt zich bij A: zij wil in hoger beroep en zij wil mr. X aansprakelijk stellen voor nalatigheden bij de behandeling van de zaak. A kiest ervoor om beide zaken af te kopen en betaalt Z een bedrag. Nadien stelt mr. X aan A voor om het bedrag ter grootte van zijn declaratie niet aan hem, maar aan Z te betalen. Desgevraagd licht mr. X later aan A toe dat hij een relatie heeft met Z. A gaat niet op het voorstel in en be-

taalt de declaratie van mr. X. A brengt deze kwestie onder de aandacht van de deken.

De deken dient een dekenbezwaar in bij de raad van discipline, stellende dat mr. X welbewust jegens A heeft verzwegen dat hij een relatie had met Z en derhalve belang bij de uitkomst van de procedure en de voorstellen alsook dat mr. X zich met zijn laatste voorstel schuldig heeft gemaakt aan onregelmatigheden in de belastingsfeer.

Het hof wijst op de kernwaarden onafhankelijkheid en partijdigheid en integriteit. Niet gezegd is dat het enkele feit dat mr. X een relatie kreeg met Z hem al noopte dit aan A mede te delen. Mr. X ontkent betrokkenheid en wetenschap van de tussen A en Z getroffen schikking, hetgeen het hof nogal onaannemelijk voorkomt, maar een mededelingsplicht voor dat moment niet kan worden vastgesteld. Echter, dat moment was in elk geval wel gekomen toen hij het voorstel deed inzake betaling aan Z van een bedrag ter grootte van zijn declaratie. Het hof acht het onvoldoende aannemelijk dat er fiscaal onoorbaar gehandeld is. Mr. X krijgt mede gezien zijn tuchtrechtelijk verleden een schorsing opgelegd van vier weken, waarvan twee voorwaardelijk alsook een proceskostenveroordeling van 1.000 euro.

PROCESKOSTEN-VEROORDELING IN HOGER BEROEP TUCHTZAAK

- Hof van discipline 11 juli 2016, zaak nr. 160025, ECLI:NL:TAHVD:2016:137.
- Artikel 48 lid 6 Advocatenwet, gedragsregel 37.
- Advocaat die dekenverzoeken niet heeft beantwoord, krijgt in hoger beroep wederom een proceskostenveroordeling.

De deken ontvangt over mr. X verschillende klachten van cliënten en vele andere betrokkenen binnen het rechtsbedrijf. Vragen van de deken worden door mr. X niet beantwoord: hij reageert niet. Intussen zijn drie eerdere klachtzaken inzake het niet-reageren op dekenverzoeken gegrond verklaard. Dat komt mr. X bij de raad van discipline op een schrapping te staan en een proceskostenveroordeling van 1.000 euro. Mr. X gaat in hoger beroep en stelt de deken niet belemmerd te hebben in het onderzoek. Maar ook in hoger beroep blijkt niet dat mr. X de dekenverzoeken beantwoord heeft. Het hof bevestigt daarom de maatregel en legt ook voor het hoger beroep een proceskostenveroordeling op van 1.000 euro.

BELANGEN WEDERPARTIJ NODELOOS EN ONTOELAATBAAR GESCHAAD

- Hof van discipline 20 mei 2016, zaak nr. 150154, ECLI:NL:TAHVD:2016:135.
- Gedragsregel 19.
- Advocaat heeft wederpartij onvoldoende gelegenheid gegeven om (zonder kosten voor haar) aan haar betalingsverplichtingen te voldoen.

Mr. X is de advocaat van de dochter van de overleden man van klaagster. Tussen cliënt en klaagster zijn meerdere geschillen ontstaan over de afwikkeling van de nalatenschap. In een procedure heeft de voorzieningenrechter op vrijdag bij vonnis klaagster bevolen om de woning binnen 24 dagen te ontruimen; tegelijkertijd is bij beschikking van de rechtbank klaagsters verzoek om een wettelijk vereffenaar en een rechter-commissaris te benoemen in de nalatenschap van haar echtgenoot afgewezen. Zowel bij vonnis als bij beschikking is klaagster in de proceskosten van de wederpartij veroordeeld. Diezelfde dag heeft mr.

X het vonnis en de beschikking laten betekenen aan klaagster. De daaropvolgende maandag is executoriaal beslag gelegd op de bankrekeningen van klaagster.

De klacht tegen mr. X houdt in dat hij het vonnis en de beschikking van de rechtbank op vrijdag respectievelijk op maandag (14.52 uur), zonder nadere aankondiging, heeft laten betekenen aan klaagster en hij op maandag (15.16 uur) executoriaal beslag heeft laten leggen op de bankrekeningen van klaagster zonder haar daarvan (vooraf) op de hoogte te stellen en haar eerst in de gelegenheid te stellen vrijwillig aan de uitspraak te voldoen.

Het hof stelt voorop dat in het midden kan blijven of het uitbrengen van de betekeningsexploten wel maatregelen zijn waarop gedragsregel 19 betrekking heeft (vgl. hof van discipline 6 december 2013, 6763). Eveneens kan in het midden blijven of dit ook geldt voor het leggen van executoriaal beslag. Het ligt niet voor de hand om een wederpartij in kennis te stellen van het voornemen beslag te gaan leggen (vgl. hof van discipline 17 september 2012, 6272). Het doen betekenen van een rechterlijke uitspraak en het leggen van beslag zijn op zich zelf genomen niet tuchtrechtelijk verwijtbaar.

Echter, zelfs als deze handelwijzen als zodanig niet ongeoorloofd zijn, kunnen bijkomende omstandigheden leiden tot een schending van de betamelijkheidsnorm. Waar het hier in de kern nog om gaat, is de vraag of het gerechtvaardigd is om klaagster te belasten met de kosten van de betekening van de beschikking van vrijdag op maandag en van het kort nadien gelegde executoriaal beslag. De te hanteren toets ten dezen is de algemene die gaat over de handelwijze jegens de wederpartij: aan een advocaat dient een grote mate van vrijheid toe te komen om de belangen van zijn cliënt te behartigen op de wijze die hem passend voorkomt. Deze vrijheid mag niet ten gunste

van de wederpartij worden beknot, tenzij diens belangen nodeloos en op ontoelaatbare wijze worden geschaad. De advocaat moet zich onthouden van middelen die op zichzelf beschouwd ongeoorloofd zijn of die, zonder dat zij tot enig noemenswaardig voordeel van zijn cliënt strekken, onevenredig nadeel aan de wederpartij toebrengen.

Gedragsregel 19 geeft een duidelijke aanwijzing hoe te handelen bij het nemen van rechtsmaatregelen: namelijk de wederpartij een redelijke termijn gunnen om aan een veroordeling te voldoen, om daarmee onder andere kosten te vermijden.

Naar het oordeel van het hof heeft mr. X deze vrijheid overschreden door onvoldoende de gerechtvaardigde belangen van klaagster in het oog te houden en hij heeft haar onnodig met kosten belast. Klaagster, althans in elk geval haar advocaat, waren vanaf de vrijdag op de hoogte van de proceskostenveroordelingen. Mr. X heeft bij haar noch bij haar advocaat aangedrongen op betaling, laat staan betaling binnen een redelijke termijn. In de loop van de middag van de maandag daaraanvolgend heeft mr. X kosten gemaakt door de beschikking te betekenen en executoriaal beslag te leggen voor beide proceskostenbeslissingen. Hij heeft mitsdien klaagster onvoldoende de gelegenheid gegeven om (zonder kosten voor haar) aan haar betalingsverplichtingen te voldoen (en hij had klaagster niet mogen belasten met de kosten van deze overhaaste actie). Het beroep op de mogelijkheid van verduistering van het banksaldo faalt. Die mogelijkheid stond er niet aan in de weg om bij de advocaat van klaagster op betaling aan te dringen en zo haar de mogelijkheid te bieden kosten te besparen. Bovendien had klaagster het geld vóór maandagmiddag van de bankrekening kunnen halen (wat zij niet gedaan heeft), zij was immers van de kostenveroordelingen op de hoogte. Waarschuwing.

TEN SLOTTE

TWEE TIPS

DOOR / BART VAN TONGEREN

ALGEMEEN DEKEN NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Onlangs kondigde staatssecretaris Wiebes van Financiën een reeks maatregelen aan om belastingontduiking aan te pakken.

Eén van deze voorgenomen maatregelen betreft inperking van het professioneel verschoningsrecht. Artikel 53a van de Algemene wet inzake rijksbelastingen zal, als het aan de staatssecretaris ligt, zodanig worden 'aangepast' dat het verschoningsrecht en daarmee de plicht tot geheimhouding voor advocaten en notarissen zich uitsluitend richten op 'bepaalde juridische werkzaamheden'. De bedoeling van de staatssecretaris lijkt om in de adviespraktijk het beroepsgeheim te ondergraven. In zekere zin is het voorstel van Wiebes niet onverwacht, en ook nog begrijpelijk. Belastingontduiking zet druk op de betalingsmoraal van alle belastingplichtigen en is een politiek 'hot' onderwerp. Daarnaast lijkt het ministerie van Financiën zich, in reactie op de Panamapapers, te willen plaatsen in de wereldtop van landen met fiscale transparantie. Die politieke ambitie is prijzenswaardig. De manier waarop men zich wil kwalificeren voor deze top ranking is dat echter niet.

Het verschoningsrecht is gebaseerd op een algemeen rechtsbeginsel, dat (dus) onafhankelijk van een specifiek rechtsgebied gelding heeft. Het gaat niet aan het verschoningsrecht in 'fiscale zaken' van een andere of bijzondere aard te beschouwen, zoals de staatssecretaris in zijn brief doet. Het gaat al helemaal niet aan om de vertrouwelijkheid waarop de rechtzoekende recht heeft, ten behoeve van een specifieke wederpartij in te perken.

Gelukkig zetten veel partijen in de Tweede Kamer ook hun vraagtekens bij de plannen van Wiebes. Zo vragen de SP en D66 aan de staatssecretaris of er concrete aanwijzingen zijn dat advocaten, door gebruik te maken van hun verschoningsrecht meewerken aan belastingontduiking, fraude of witwassen. Of dat het Nederlandse verschoningsrecht uit de pas loopt met andere landen. Deze twee zaken suggereert de staatssecretaris namelijk in zijn voorstel, maar hij

onderbouwt dit niet. Verwijzend naar de reactie van de NOvA stelt de SP ook de prangende vraag waarom, in het geval dat de wet de Belastingdienst niet toelaat om gegevens rechtstreeks van de belastingplichtige te verkrijgen, het de Belastingdienst dan wel moet worden toegestaan om die informatie via de achterdeur bij de advocaat op te vragen.

Ook regeringspartij VVD heeft zich kritisch uitgelaten over het voorstel van de eigen bewindspersoon: 'De proportionaliteit van de inbreuk op de vertrouwensrelatie tussen cliënt en zijn adviseur moet gewaarborgd blijven. Waarom is hierover niets opgenomen in de brief?', schrijft de fractie. Verder verwijst ook de VVD naar de inbreng van de NOvA met het verzoek aan de staatssecretaris om hier uitgebreid op in te gaan. Wiebes heeft op deze, en andere kritische vragen, nog niet geantwoord. Over de Belastingdienst zelf is de laatste tijd al veel geschreven. Een vergelijking met de problemen bij de politie en het Openbaar Ministerie is snel gemaakt. Om ambities waar te maken, moet er geïnvesteerd worden in het ambtelijk apparaat en moet de dienst aantrekkelijk zijn voor hoogopgeleide professionals. In de brief van de staatssecretaris wordt hier met geen woord over gerept. In plaats van het aanpakken van het daadwerkelijke probleem wil men advocaten inzetten als facilitator van een (geplaagde) overheidsdienst.

Dit is een inmiddels bekende riedel. Het uitbreiden van bevoegdheden van opsporingsdiensten die hun bestaande bevoegdheden niet of onvoldoende effectief inzetten, ten koste van een belangrijk rechtsprincipe, is een zwaktebod. Zorgelijk is dat Veiligheid en Justitie zich niet lijkt te bekommeren over rechtsprincipes en de inperking van het verschoningsrecht van advocaten en notarissen gedwee laat gebeuren.

Ik heb twee tips voor aan de formatietafel: ga niet sjoelen met rechtsprincipes en laat de toekomstige minister van Justitie (!) de bewindspersoon van Financiën de juiste juridische les lezen!

Uitstel KEI? Doe er uw voordeel mee.

Armarium is straks de ideale schakel tussen uw kantoor en de Rechtspraak. Maar ook nu al krijgt u met deze oplossing heel eenvoudig grip op alle huidige zaken en alle termijnen.

Daarnaast weet u zeker dat uw kantoor helemaal klaar is voor een rimpelloze overgang naar digitaal procederen wanneer KEI wordt ingevoerd. Dus waarom wachten?

- ✓ Online samenwerken met collega's, secretaresses en ondersteuners.
- ✓ Overal veilig toegang via desktop, smartphone en tablet.
- ✓ Ook geschikt voor al uw huidige zaken.

ARMARIUM

snel, eenvoudig & veilig

Meer weten? www.armarium.nl, 088 - 550 44 82

Bent u klaar voor digitaal procederen volgens KEI?
Gratis webinar: www.armarium.nl/webinar

REDBREAST

LITIGATION FINANCE

Als de kosten van de zaak het probleem zijn.

Redbreast financiert omvangrijke procedures in commerciële geschillen in binnen- en buitenland. Indien u zich afvraagt of een zaak in aanmerking komt, neem contact op met Rein Philips op 020 891 2100 óf mail naar rein.philips@redbreast.com.

www.redbreast.com